

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Tarih Bölümü

**OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA MODERN MÜZİĞİN DOĞUŞU:
MUSİKA-I HÜMAYUN**

Semih KARAGÜL

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA MODERN MÜZİĞİN DOĞUŞU: MUSİKA-I
HÜMAYUN

Semih KARAGÜL

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Tarih Bölümü

Yüksek Lisans Tezi

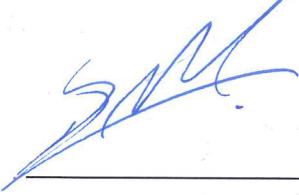
Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

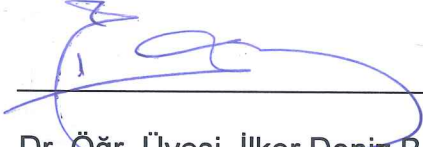
Semih KARAGÜL tarafından hazırlanan "Osmanlı İmparatorluğu'nda Modern Müziğin Doğuşu: Musika-ı Hümayun" başlıklı bu çalışma, 20.05.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet SEYİTDANLIOĞLU (Başkan)

Doç. Dr. Fatih YEŞİL (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi. İlker Deniz BAŞUĞUR (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

20/05/2019

Semih KARAGÜL

¹"*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik karar verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının **Doç. Dr. Fatih YEŞİL** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Semih KARAGÜL

ÖZET

KARAGÜL Semih, Osmanlı İmparatorluğu'nda Modern Müziğin Doğuşu: Musika-ı Hümayun, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Uzun yıllar askeri müzik icra eden Mehterhane 1826 senesinde kapatılmış yerine Musika-ı Hümayun kurulmuştur. Musika-ı Hümayun için Enderun'daki müziğe yetenekli gençler seçilmiştir. Bandoyu başlangıçta Vaybelim Ahmed Ağa ile Trampetçi Ahmed Usta yönetmiştir. Ancak müzik eğitimi için Ahmet Ağaların bilgisi yeterli değildir. Bu yüzden yeni şef olarak Fransız uyruklu Monsieur Manguel seçilir. İki yıl kadar bu görevde kalan Manguel de beklenileni veremez. İtalya'dan bir müzik eğitmeni getirilmesi düşünülür. Sardunya Krallığı'nın İstanbul elçisine başvurulur. Sardunya hükümeti Giuseppe Donizetti'yi "*Osmanlı İmparatorluğu muzikalarının baş eğitmeni*" unvanıyla İstanbul'a gönderir.

Giuseppe Donizetti; 1788'de Lombardiya'da Bergam kasabasında doğar. Askerliği sırasında bandoya girmiş, İtalyan ve Fransız ordularında uzun yıllar bando şefi olarak çalışmıştır. İstanbul'a geldiğinde çok geniş yetkilerle göreve getirilir. Donizetti ilk iş olarak, öğrencilerine Batı notasını öğretir. İtalya'dan yeni sazlar, her saz için de öğretmen getirtir. II. Mahmud için yazdığı Mahmudiye Marşı ise Osmanlı Devleti'nin milli marşı olacaktır. 1828'den 1856'ya kadar, yirmi sekiz yıl süren çalışmalarıyla Musika-yı Hümayunun gerçek kurucusu olmuştur.

Donizetti Paşa vefat ettikten sonra Guatelli ve D'Aranda Paşalar göreve gelmişlerdir. İttihat ve Terakki Hükümeti döneminde ise kurumda Türk şefler çalışmaya başlar. Birçok yetenekli öğrenci yetiştiren Musika-ı Hümayun, Batı müziğini öğrenmiş nesillerin Cumhuriyet dönemine ulaşmasını sağlamıştır.

Anahtar Sözcükler

Askeri Bando, Askeri Müzik, Modernleşme, Guiseppe Donizetti, Reform, Dönüşüm,

ABSTRACT

KARAGÜL Semih, The Emergence Of Modern Music in the Ottoman Empire: Musika-i Hümayun, Master's Thesis Ankara, 2019.

Janissary Band, playing military music for centuries, was abolished in 1826 and instead, the Musika-ı Hümayun was founded. Talented students were chosen from Enderun for the Musika-i Hümayun. Initially Vaybelim Ahmed Ağa and Trampeter Ahmed directed the band. But their knowledge was inadequate for educating the students in a contemporary musical fashion. To this end French Monsieur Manguel was chosen as the new conductor. Manguel, who remained in this position for two years, did not fulfill the expectations. Thereupon a new music instructor was thought to be brought from Italy and the ambassador of the kingdom of Sardinia to Istanbul was consulted. The government of Sardinia sent Giuseppe Donizetti and he was accepted under the title of *"The chief educator of the band of the Ottoman Empire"*.

Giuseppe Donizetti was born in the town of Bergamo in Lombardia in 1788. During his military career, he joined the military band and worked as a band chief for years in the Italian and the French armies. He was given great authority when he came to Istanbul. As his first job, Donizetti taught to his students western note system. New musical instruments were bought from Italy by Donizetti Pasha. He tried to transfer foreign teachers for each western instrument. He wrote the Mahmudiye anthem for Sultan Mahmud and it became the national anthem of the Ottoman state, from 1828 to 1856. He was the true founder of the Musika-ı Hümayun with his twenty-eight years of work.

Guatelli and D'aranda Pashas worked as a band chief after Donizetti Pasha. By the Union and Progress Party took the government, Turk conductors were preferred in Musika-ı Hümayun. Their contributions provided a solid base for the development of modern musical system in the republican era.

Keywords

Military Band, Military Music, Modernization, Giuseppe Donizetti, Reorganize, Transformation

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: MUSİKA-I HÜMAYUN ÖNCESİ OSMANLI'DA ASKERİ MÜZİK ...	5
1.1. MEHTERHANE-I HÜMAYUNUN KURULUŞU VE KURUM YAPISI	5
1.2. AVRUPAİ MÜZİKLE İLK TEMASLAR.....	11
2. BÖLÜM: MUSİKA-İ HÜMAYUNUN KURULMA SÜRECİ.....	14
2.1. OSMANLI DEVLETİ'NDE REFORM MECBURİYETİ	14
2.2. YENİ ORDUYA YENİ BANDO İHTİYACI.....	16
2.3. MUSİKA-I HÜMAYUNUN KURULUŞ SÜRECİ.....	19
2.4. MUSİKA-I HÜMAYUNUN KURUMSAL YAPISI	21
2.4.1. Bando ve Orkestra Takımı	27
2.4.2. Müezzinân-ı Şehriyâri Şubesi.....	32
2.4.3. Fasil Heyeti	34
2.4.3.1. Fasl-ı Atik	35
2.4.3.2. Fasl-ı Cedid.....	37
2.4.4. Opera	38
2.4.5. Tiyatro	39
2.4.6. Musika-i Hümayun Mektepleri	40

3.BÖLÜM: OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ASKERİ MÜZİĞİN GELİŞİMİNDE ROL ALAN ÖNEMLİ SİMLER.....	42
3.1. GUISEPPE DONİZETTİ	42
3.1.1. Guiseppe Donizetti'nin Hayatı	42
3.1.2. Guiseppe Donizetti'nin Faaliyetleri	47
3.1.2.1. Hamparsum Nota Sistemine Geçiş	47
3.1.2.2. İlk Milli Marş: <i>Mahmudiye</i>	51
3.1.2.3. Bando Enstrümanlarının Yenilenmesi	52
3.1.2.4. Donizetti'nin I. Abdülmecid Dönemi İcraatları	53
3.2. YENİ ŞEF: CALLİSTO GUATELLİ (1861-1876)	55
3.3. AHMED NECİP PAŞA DÖNEMİ (1856-1861 ve 1876-1883)	57
3.4. D'ARANDA PAŞA DÖNEMİ (1883-1909)	59
3.5. SAFFET ATABİNEN DÖNEMİ (1909-1916)	60
3.6. ZATİ ARCA DÖNEMİ (1916-1924)	62
3.7. OSMAN ZEKİ ÜNGÖR DÖNEMİ (1924-1934)	64
SONUÇ	66
KAYNAKÇA.....	67
EKLER	74
EK 1. Bando Okulu Brövesi	74
EK 2. Giuseppe Donizetti	75
EK 3. Giuseppe Donizetti'nin Hazırladığı Nota Dönüşüm Tablosu	76
EK 4. Fransız Le Menestrel Dergisi. "Mahmoud Compositeur"	77
EK 5. Donizetti'nin Milano'ya Enstrümanlar İçin Yazdığı Mektup	79
EK 6. Donizetti'nin Bestelediği Mecidiye Marşı	80
EK 7. Donizetti'ye Miralaylara Mahsus Nişan ve Bir Kılıç Verildiğine Dair Buyruldu	81
EK 8. Donizetti'nin Bestelediği Mahmudiye Marşı	83
EK 9. Musika-i Hümâyun, Hademe-yi Hümâyûn, Müezzinân-ı Şehriyârî ve İnce Saz Takımı Hakkında 1912 Tarihli Nizamnâme	84
EK 10. Musika-i Hümâyun, Hademe-yi Hümâyûn, Müezzinân-ı Şehriyârî ve İnce Saz Takımı Hakkında 1918 Tarihli Nizamnâme	88
EK 11. Musika-ı Hümâyun-ı Cenabı Mülukane-i Bendegani Kullarının Mükellef Buldukları Vazifelerin Defteri Maruzası	109

EK 12. Öğrencilerin Haftalık Çalışma Programı Tablosu.....	121
EK 13. Saray Mızıkası Mensuplarının Mısırlı Zenginlerin Konaklarında Ücretli Müzik Yaptıklarından Bahseden Jurnal	122
EK 14. Callisto Guatelli'nin Musika-ı Hümayunda İstihdamından Dolayı Avusturya Sefirinin Teşekkür Mektubu	124
EK 15. Musika-ı Hümayun Muallimi Guatelliye Taltif Edilen Nişan-ı Osmani Beratının Arzı	125
EK 16. Askerî Bandoların Islah ve Terakkisi Hakkında Mösyö Aranda'nın Mütalaası	127
EK 17. Musika-ı Hümayun Kumandanları.....	131
EK.18 Orijinallik Raporu	132
EK. 19 Muafiyet Formu.....	134
ÖZGEÇMİŞ	136

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

a.g.t. : Adı geçen tez

Bkz. : Bakınız

C. : Cilt

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Haz : Hazırlayan

yy. : Yüzyıl

M. : Madde

ev. : Çeviren

s. : Sayfa

ÖNSÖZ

18. yüzyılda askeri teknoloji, bilimsel ilerleme ve sanatta Avrupa'nın gerisinde kalan Osmanlı Devleti bu duruma engel olmak ve çağa ayak uydurabilmek için bir takım reform hareketlerine girişmeye karar verir. Ancak devletin en eski kurumlarında birisi olan Yeniçeriler her yenilik hamlesine isyan ile karşılık vermektedir. Bu sebeple Osmanlı Devleti çareyi Yeniçerilerin tasviye edilmesinde bulur. *Vaka-i Hayriye* adı verilen bu olaydan sonra devlette modernleşme hamleleri görülmeye başlar.

Modernleşme politikalarının en önemli ayağını oluşturan askeri müzik reformları, tezimizin konusunu oluşturmaktadır. Mehterhanenin yerine kurulan Musika-ı Hümayun; Donizetti, Guatelli ve D'aranda Paşaların çabaları ile modern, sistemli ve saygın bir kuruma dönüşmüştür. Bu vesileyle Osmanlı Devleti de batı müziği ile tanışmış olur.

Bu tezi yazarken benden yardım ve görüşlerini esirgemeyen başta sayın danışman hocam Doç. Dr. Fatih Yeşil'e, ders dönemi boyunca bilgi ve tecrübelerinden faydalanma şansı bulduğum bölüm hocalarıma ve Osmanlıca belgelere ulaşmamda ve çeviri konusunda benden yardımını esirgemeyen değerli dostum Muhammet Özler'e teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim...

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nda Modern Müziğin Doğuşu: Musika-ı Hümayun isimli çalışmamız; Osmanlı Devleti'nde ilk modern askeri bando olarak görülebilecek Musika-ı Hümayûn'un kurulması ile bu aşamada özellikle Donizetti Paşa'nın oynadığı rol üzerine yoğunlaşmakta ve Ankara'ya taşındığı tarih olan 1924 yılı ile sona ermektedir. Tezimizde bugüne kadar Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasına kadar izleri devam eden Musika-ı Hümayun'un Osmanlı padişahlarıyla beraber değişen yapısı tarihsel süreç içinde incelenmiş, edinilen bilgiler derlenip yorumlanmıştır. Musika-i Hümayun'un yapısı; değişen yönetici, baş müzisyenleri, müzisyen istihdamı, eğitim-sanat faaliyetleri ve kurumsal oluşumu açılarından ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmamız üç bölüme ayrılmıştır.

1.Bölümde; Mehterhane-i Hümayunun Osmanlı devlet teşkilatına girişine, tarihsel süreç içerisinde gelişimine ve kurumsal yapısına kısaca değinilmeye çalışılmıştır. Tezimize Mehterhane ile başlama sebebimiz; tarihsel süreklilik bağlamında teşkilatın Musika-ı Hümayunun geçmişini temsil etmesidir. Mehterhanenin son dönemlerinde yaşanan sıkıntılar bizlere neden askeri müzik reformuna ihtiyaç duyulduğunun şifrelerini vermektedir. Aşama aşama gerçekleşen bu dönüşüm birden bire olmamış uzun yıllar içerisinde kazanılan tecrübeler sayesinde bugün ki seviyesine ulaşmıştır.

2.Bölümde ise Musika-i Hümayun'un kuruluşu ve kurumsal yapısı ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda; Musika-ı Hümayunun Donizetti Paşa ile kurumsal yapıya kavuştuğu, modern müzikal ve bürokratik sistemle tanıştığı tespit edilmiştir. Kurum; Bando, Orkestra, Müezzinan, Fasil Heyeti, Opera ve Tiyatro bölümlerinden oluşmakta ve her bölüme alanında uzman şefler idare etmektedir.

Okulun idari sistemini, sınav esaslarını, öğrenci alım koşullarını ve günlük faaliyetleri içeren Osmanlıca belgeler tespit edilmiş ve tezimizde ilgili konu yerlerinde kullanılmıştır. Çalışmamızda günümüzde Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasına kadar izleri devam eden Musika-i Hümayun'un Osmanlı padişahlarıyla beraber değişen yapısı tarihsel süreç içinde incelenmiş, edinilen

bilgiler derlenip yorumlanmıştır. Musika-ı Hümayun'un yapısı; değişen yönetici, baş müzisyenleri, müzisyen istisdamı, eğitim-sanat faaliyetleri ve kurumsal oluşumu açılarından ele alınmıştır.

3.Bölümde; Musika-i Hümayun kurucu şefi olan Donizetti Paşa'nın hayatı ve faaliyetleri üzerine yoğunlaşmıştır. Donizetti Paşa sonrası kuruma büyük emekleri geçen Guatelli, D'Aranda ve Türk şeflerden bahsedilmiştir.

Donizetti, 1788 senesinde İtalya'da bir kasaba olan Bergamo'da doğmuştur. Donizetti ilk müzik derslerini halasının kocası olan Giacomo Corini'den alır. Askerlik çağına geldikten sonra orduya flütçü olarak yazılan Donizetti, burada kendisini geliştirir ve bandolara şeflik yapmaya başlar. 1828 senesinde ise Osmanlı Devleti'nin daveti üzerine Musika-ı Hümayunun başına getirilir. Yaptığı ilk işlerden birisi nota sistemini değiştirmek olacaktır. O döneme kadar Osmanlı ordu musikisinde kullanılan Hamparsum nota sistemini bırakıp batı notasyonunu öğretmeye başlar. Yurt dışından Avrupalı enstrümanlar sipariş eder. Çalgı dersleri için alanında uzman yabancı hocalar getirtilmesini sağlar. Askeri marşlar bestelemiş ve bunlardan birisi uzun yıllar Osmanlı Devleti'nin resmi marşı olarak kabul edilmiştir. Guiseppe'nin ölümünden sonra Guatelli ve D'aranda Paşalar şeflik vazifesine getirilir.

3. Bölümün son kısmında II. Meşrutiyet sonrası iktidara gelen İttihat ve Terakki yönetiminin aldığı karar ile Musika-i Hümayun'da başlayan Türk şefler dönemi ele alınmıştır. Sırası ile Saffet Atabinen, Zati Arca ve Osman Zeki Üngör ile kurum Cumhuriyet dönemine taşınmıştır.

Osmanlı Devleti'nin ordusunda yaşanan yenileşme hareketleri ile ilgili birçok araştırma yapılsa da askeri müzikte yapılmış reformlara ilgi duyulmamıştır. Yaptığımız çalışmanın askeri müzik modernleşmesine ışık tutmasını amaçlamaktayız. Nitekim 19. Yüzyılda askeri alanda yapılmış birçok reformun önemli ayaklarından birini *Askeri Bandoların Modernleşmesi* oluşturmaktadır.

Bu bakımdan tezimiz; Osmanlı Devleti'nde modern müziğin nasıl ortaya çıktığı ve askeri müzik modernleşmesinin hangi yöntemlerle gerçekleştirildiğine ışık tutmaya çalışacaktır. Araştırmanın yürütülmesinde literatür taraması ve betimsel

durum analizi tekniği kullanılmıştır. Mehterhane-i Hümeyun dönemi müzikal kültür ve teşkilat yapısı tez sürecinde araştırılmış, bununla beraber Musika-i Hümeyunun da kurumsal yapısı ve icra ettiği müzikler ortaya konulmuştur. Bahsi geöen iki dönemdeki değişimlerin değerlendirilmesi sonucunda ortaya öıkan veriler ve ikincil kaynaklar kullanılarak tezimizin nihai amacına ulaşılması amaölanmıştır.

Bu öalışmayı hazırlarken Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Kütüphanesi Başkanlığı, Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kütüphanesi, Milli Savunma Üniversitesi Bando Astsubay Meslek Yüksek Okulu Kütüphanesi ve Devlet Arşivleri Başkanlığı'ndan faydalanarak biröok belge ve kaynağa ulaşarak tezimizde kullandık. Buradan edilen birincil dereceden veriler, kitap, tez, makale ve bildiri gibi ikincil kaynaklardan elde edilenlerle birlikte değerlendirilerek yorumlanmaya öalışılmıştır.

Devlet Arşivleri Başkanlığı'ndaki Osmanlı Arşivlerinde yaptığımız taramalar sonucu tezimizin kapsamı dahilinde bulunan kurum ve şahışlar üzerine kapsamlı bir tarama faaliyetinde bulunulmuştur. Birincil kaynak olarak sınıflandırılabilir biröok belgeye erişilmiştir.

Osmanlıca belgelerin transkripti sonucunda elde edilen birincil dereceden veriler; kitap, tez ve makale gibi ikincil kaynaklardan elde edilenlerle birlikte değerlendirilerek belirli bir plan dâhilinde yorumlanmıştır.

Musika-ı Hümeyun, Guiseppe Donizetti, Callisto Guatelli, ve D'Aranda Paşa ile ilgili ulaştığımız Osmanlıca dokümanlar; Eğitim, Reform, Askeri kurumlar şeklinde konu başlıklarına ayrılmış, tez iöerisinde gerekli yerlerde bu belgeler kullanılmıştır. Saffet Atabinen ve Zati Arca'nın hazırladığı nizamnameler ise kurum idari işleyişi bakımından eşsiz bilgiler iöermektedir. Tezimizin Musika-ı Hümeyun kurumlarının incelenmesini bölümünde adı geöen nizamnameler kullanılmıştır.

Birincil kaynaklar bağlamında Mehterhane-ı Hümeyun ile ilgili öok değerli bilgiler ihtiva eden Tayyazarzade Ataullah Bey'in Ata Tarihi¹ ve Evliya öelebinin

¹ Tayyazade Ahmed ATA, *Tarih-i Ata*, Ali Efendi Matbaası, C. 3, İstanbul 1876,

Seyahatnamesinin² zikredilmesi bu bağlamda büyük bir öneme sahiptir. Bunların yanı sıra Osmanlı arşivleri de (kaynakça kısmında da görüleceği üzere) Musika-i Hümayûn konusunda suskun değildir.

Daha sonra İkincil kaynaklara geçilmiş, bu aşamada Türk Askeri Musika Tarihi ve Musika-ı Hümayun kurum personeli ile alakalı yazılmış eserlerden yararlanılmıştır. Bu eserlere bakacak olursak; Mahmud Ragıp Gazimihal'in eserleri bu konu bakımından vazgeçilmez bir değere sahiptir. Özellikle *Askeri Mızıkalar Tarihi*³ adlı kitabı konumuzla alakalı çok değerli bilgiler ihtiva etmektedir. *Türkiye-Avrupa Musiki Münasebetleri*⁴ ile *Yüzyıllar Boyunca Mehterhane ve Türk Müzik Kalkınışı*⁵ isimli kitapları konumuz açısından başlıca eserler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Donizetti Paşa'nın biyografisini kaleme alan Emre Aracı'nın çalışması da bir diğer önemli kaynağımız olmuştur. Pars Tuğlacı'nın *Mehterhaneden Bandoya*⁶ isimli kitabı da dönüşümün şifrelerini belgeleriyle vermesi bakımından kayda değer bilgiler vermektedir. Selçuk Alimdar'ın *Osmanlı'da Batı Müziği*⁷ isimli kitabı; Musika-ı Hümayun'un kurum yapısı, işleyişi ve personel niteliklerini açıklayan bilgileri sunmaktadır. Alimdar, çalışmasını birincil kaynaklar üzerine kurgulamış ve bu bakımdan askeri müzik konusunu tarihi temeller üzerine oturtmayı başarmıştır. Nazmi Özalp'in *Türk Musikisi Tarihi*⁸ adlı eseri ise Osmanlı Devleti'nde Musika-ı Hümayun öncesi yaşamış Türk bestecileri ile ilgili bilgiler sunmaktadır.

² Evliya ÇELEBİ, *Seyahatnâme*, 1. Cilt, Haz. Yücel DAĞLI, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008,

³ Mahmud Ragıp GAZİMİHAL, *Türk Askeri Mızıkaları Tarihi*, Maarif Vekâleti Basımevi, İstanbul 1955,

⁴ Mahmud Ragıp GAZİMİHAL, *Türkiye-Avrupa Musiki Münasebetleri*, Nümune Matbaası,1. Basım, İstanbul 1939,

⁵ Mahmud Ragıp GAZİMİHAL, *Yüzyıllar Boyunca Mehterhane ve Türk Müzik Kalkınışı*, Maarif Vekâleti Basımevi, İstanbul 1957,

⁶ Pars TUĞLACI, *Mehterhane'den Bandoya*, Cem Yayınevi, İstanbul 1986,

⁷ Selçuk ALİMDAR, *Osmanlı'da Batı Müziği*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2016,

⁸ Nazmi ÖZALP, *Türk Mûsikîsi Tarihi*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2000,

1. BÖLÜM: MUSİKA-I HÜMAYUN ÖNCESİ OSMANLI'DA ASKERİ MÜZİK

1.1. MEHTERHANE-İ HÜMAYUNUN KURULUŞU VE KURUM YAPISI

Askeri müzik kurumu, Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkmış bir kurum değildir. Kadim Türk geleneklerine dayanan köklü bir kültürün ürünüdür. Askeri müzik; Hunlar ve Göktürklerde Tuğ takımları, Karahanlılarda Tablhane, Selçuklularda Nevbethane, Osmanlılarda Mehterhane ve Türkiye Cumhuriyeti'nde ise Bando şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Osman Bey'in, 1288 yılında Karacahisar'ı fethettiği haberinin Selçuklu Sultanına ulaşması⁹ Türk askeri müzik tarihi bakımından büyük bir öneme sahiptir. Nitekim Anadolu Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Mesud, Osman Bey'i taltif etmek üzere 1289 yılında bağımsızlık fermanı ile birlikte, hâkimiyet simgesi olan berat, tuğ, bayrak, boru, zil, davul ve nakkare göndermiştir.¹⁰ Bu tarihi olay vesilesi ile Osmanlı Beyliği ilk kez mehter takımına sahip olacaktır. Osman Bey ise tâbî olduğu Selçuklu Devletine hürmetinden gönderilen Mehter takımını ayakta dinlemiştir. Bu gelenek Fatih Sultan Mehmed Han'a kadar devam eder. Selçuklu Sultanının gönderdiği bu nevbet takımı Mehterhane-i Hümayun 'un çekirdeğinin oluşturmuştur.

Orhan Bey döneminde ise ikinci vakti nevbet olarak vurulan Mehter takımı artık savaşlarda da görülmeye başlanır. Devletin büyümeye başlamasıyla Mehterhane teşkilatları da gelişmiştir. Tarihi kaynaklardan görebildiğimiz kadarıyla tam olarak gelişmiş bir Mehterhanenin ortaya çıkması ancak I. Murad döneminde olmuştur. Pençik kanunu 1363 senesinde çıkarıldığı için, Mehterhane'nin gerçek kuruluş tarihi olarak kabul edilmektedir. Bu kanun ile fethedilen yerlerden esir alınan Hristiyan çocukları, Osmanlı ordusuna devşirme olarak alınmaya başlanmıştır. Alınan bu devşirme çocuklardan müziğe yeteneği olanları Enderun'a gönderilmiştir. Böylece Enderun'dan yetişen bu çocuklar,

⁹ Fırat BOZTAŞ, *XVI. Yüzyılın Sonuna Kadar Osmanlı Devleti'nde Tabl ve Alem Mehterleri Teşkilatı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009, s. 17

¹⁰ Aysun YALDIR, *Askeri Müzik Topluluğu Mehter, Geleneksel Kıyafet ve Müzik Enstrümanlarının Plastik Açısından Seramik Sanat Objelerine Dönüşümü*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir 2009, s. 5

mehterhanenin müzisyen kaynağını oluşturmuşlardır.¹¹ Mehterhane; XVI. yüzyıldan itibaren kuralları kesinleşmiş, teşkilatı ve teşrifatı kanunlara bağlanmış, musiki sistemi oturmuş bir kurum olarak kendini göstermektedir.¹² Bu dönemde mehter, Osmanlı Devleti'nde artık kökleşmiş ve savaşlarda kullanılmaya başlamıştır.

Mehterhane; devletin simgesi ve sembolüdür. Bu yüzden mehter, padişahın fetih politikasının müzik diline dönüşmüş halidir ve Müslüman Osmanlı toplumundan güç almaktadır.¹³ “*Mehter*” denilince çoğu kişinin aklına, ilk olarak askeri müzik topluluğu gelmektedir. Ancak *mehter* adı ile başlayan ve mehterhane-i amireye bağlı iki ayrı kurum vardır. Bunlar *Hayme Mehterleri* ve *Mehterhane-i Tabl-u Alem* olarak ifade edilebilir. Hayme mehterleri teşkilatı barındırdığı personel sayısı bakımından daha kalabalıktır. Padişahın çadırlarını hazırlamak, dikmek, bakımını yapmak, kurmak ve toplamak hayme mehterlerinin görevidir.

Mehterhane-i tabl-u alem teşkilatı ise; flama, sancak ve mehterhane birliklerinden oluşan iki ayrı sınıfın birleşimidir. *Alem mehterleri* ise bir bölük halinde olup mevcutları 30 ile 40 arasında değişmektedir. *Çalıcı mehter* ise yedi bölüğe ayrılmıştır ve mevcudu çoğu zaman 62 kişiyi bulmaktadır. Bu yedi bölüğü şöyle sıralayabiliriz: “*Zurnazen bölüğü, Tablze bölüğü, Şakirdan bölüğü, Zilzen bölüğü, Boruzen bölüğü, Nakkarazen bölüğü ve Çevgan bölüğüdür.*” Padişaha bağlı olan bu mehterlerin dışında sadrazam, kaptan-ı derya, vüzera, beylerbeyleri, sancak beyleri, yeniçeri ağası ve kale muhafızları gibi komutanların da tıpkı günümüzdeki uygulamaya benzer bir biçimde mehter takımları bulunmaktadır.¹⁴ Bu bakımdan mehterin ve dolayısıyla askeri müziğin, haberleşmenin oldukça iptidai yöntemlerle icra edildiği bir devirde ordunun sevk ve idaresinde kullanıldığı düşünülebilir.

¹¹ Hikmet TOKER, Erhan ÖZDEN , “Osmanlı Devleti'nde Müzik Eğitimi Veren Önemli Kurumlar”, *Uluslararası Rast Müzikoloji Dergisi*, C. I, Sayı 2, Diyarbakır Kasım 2013, s. 111

¹² Deniz DEMİRCİ, W. A. Mozart'ın Eserlerinde Mehter Müziği Etkisi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011, s. 4

¹³ Ogün Atilla BUDAK, “*Türk Müziğinin Kökeni-Gelişimi* (Deneme)” Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2000, s. 72

¹⁴ Timur VURAL, “Osmanlı Dönemi Mehter Teşkilatı”, *Journal of World of Turks*, C. 4, Sayı 1, Sivas 2012, s. 317

Mehterhane teşkilatı “kat” olarak isimlendirilmiş bölümlerden oluşmuş, her takım değişik sayılarda katlardan oluşmuştur. Her bir kat; bir davul, bir zil, bir nakkare, bir boru, bir zurna ve çevgani adı verilen iki okuyucudan meydana gelmektedir. İcracıların sayısı mehterin bağlı bulunduğu devlet adamının mevki ve rütbesine göre şekillenmiştir. Türk hakanları dokuz sayısının uğurlu olduğuna inandıkları için törenlerde mehter bölükleri dokuz kattan oluşmuş, bu sayı sonraları on iki hatta on altıya kadar yükselmiştir. Padişah sefere çıkacağı zaman bu sayı daha da arttırılmıştır.¹⁵ Mehterhanenin kaç kat ile tören yaptığı muhtelif kaynaklarda farklılık arz eder. Örnek verecek olursak;

Evlia Çelebi, Osmanlı hükümdarlarının on iki katlı mehter takımına sahip olduğunu yazmaktadır. Mehterin bu dönemde İstanbul'da belirli yerlerde icra edildiği bilinmektedir. Mehterhanenin yeri ise yeni sarayın demir kapı bölgesidir. Burada her gün yatsı namazından sonra üç fasıl çalınıp padişah için dua edilmesi gelenek olmuştur. Ayrıca sabaha karşı da bölge halkını namaza ve işe uyandırmak de için kullanılmıştır.¹⁶

Kanuni Sultan Süleyman döneminde kurumsal yapıdaki büyümeye paralel olarak yapılan yasal düzenlemelerle, üst rütbeli askerlere de Mehter kurma hakkı tanınmıştır.¹⁷ Hükümdar mehterleri ilk önce dokuz, daha sonra on iki katlı şeklinde yapılandırılmıştır. Vezir-i azamın dokuz, diğer vezirlerin, yeniçeri ağası, defterdar, beylerbeylerinin, daimi elçiliklerin, sancak ve yörük beylerinin kademlerine göre azalan sayıda mehterhanelere sahip oldukları bilinmektedir. Ayrıca yeni kurulan kale ve oluşturulan sancaklara mehter takımı gönderildiği ve mehteranların padişah beratıyla atandığı edinilen bilgiler arasındadır.¹⁸ Mehterhanenin kadrosuna dair ilk bilgileri 1433 yılında Edirne'ye gelen Burgonya Dükü Philippe'den öğrenmekteyiz. Burgonya Dükü, gördüğü çalgı

¹⁵ Zeynep BARUT, “Türk Müzik Kültürünün Batı Müziğine Yansıması Üzerine Bir İnceleme”, *The Journal of International Social Research*, C. 6, Sayı 28, İstanbul 2013, s. 29

¹⁶ Çelebi, a, g, e, s. 621

¹⁷ Şefik KAHRAMANKAPTAN, *Türk Halk Müziği Mehter'den Alaturkaya*, Ark Yayınları, 1. Baskı, Ankara Mart 2009, s. 37

¹⁸ Mustafa Nuri TÜRKMEN, *Osmanlı'da Askeri Müzik Mehter*, AVK Yayın Dağıtım, Samsun 2009, s. 25

takımını; bir boru, bir davul, sekiz nakkare ve iki hanende olarak 12 kişi olarak tasvir etmiştir. ¹⁹

Resim 1. Arif Paşa'nın çizmiş olduğu dokuz katlı mehter takımı²⁰

Mehterhane-i amirenin en üst düzey idarecisi *emir-i alemdir*. Emir-i alemin görevleri; savaş döneminde tuğların ve sancakların çıkarılması, Sultanın sarayda olmadığı zamanlarda saltanat sancaklarının sorumluluğunu almak ve

¹⁹ Vural, a, g, m, s. 322

²⁰ Erhan TEKİN, XX. Yüzyılda Askeri Mehter, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2017, s. 43

ak sancağı taşıyarak sancakların önünden gitmektir. Protokolde Emir-i alem, yeniçeri ağasından sonra ikinci sıradada gelmektedir.²¹

Tabl ve alem mehterlerini yöneten kişiye *mehterbaşı* denilmiştir. Bu kişi Mehteranın yetiştirilmesinden ve müzik işlerinden sorumludur. İdari olarak emir-i aleme bağlıdır.²² Yedi ayrı bölükten oluşmuştur. Normalde sekiz bölük olması gerekse de köşçüler davulcular ile aynı bölükte olduğu için sayı yediye düşer.²³ Kısaca açıklamak gerekirse;

1)Surnaylar (Zurnazenler) Bölüğü: Tabl ve alem mehterleri teşkilatında, zurnacıbaşının idaresindeki bölüktür. Zurnacıbaşı ayrıca mehterbaşının yardımcısıdır.

2)Tablzenler (Davulcular) Bölüğü: Mehterhanenin baş müzik enstrümanlarından biri de davuldur. Davul çalan bölüğün başında davulcubaşı bulunur. Köşzenler de bu bölük içerisindedir.

3)Nakkarazenler Bölüğü: Nakkareciler; Mehteranın kalabalık bölüklerinden birisidir. Nakkare çalanlardan sorumlu kişi nakkarezenbaşısıdır.

4)Nefirciyan (Boruzen)Bölüğü: Nefir adlı enstrümanı çalan kişiye nefirciyan denir. Nefir, topluluk anlamında Arapça bir kelimedir. Boynuzdan yapılmış bir musiki aletidir. Boru ve burgu gibi adlarla da anılmıştır.

5)Zilzen Bölüğü: Tabl ve alem mehterlerinin kullandıkları diğer bir müzik aleti de zildir. Zil Farsça alet anlamındaki *zir* kelimesinden bozmadır. Bölüğün başında zilzenbaşı bulunur, zil çalanlara zilci, zençciyan ve zilzen gibi adlar verilmiştir.

6)Çoganiler Bölüğü: Kökünün çoğan'dan geldiği düşünülen çevkan ya da çevgan gibi adlarla anılan bu enstrüman, ucunda ziller ve çingiraklar ile

²¹ Boztaş, a, g, t, s. 32

²² Timur VURAL, *Türklerde Askeri Müzik Geleneği Tuğ Nevbet Mehter*, Çizgi Kitabevi, Konya Ocak 2013, s. 95

²³ Boztaş, a, g, t, s. 50,51

donatılmıştır. Bir değneğin ucuna yerleştirilen ve gümüşten yapılmış çevganlar sola-sağa ve yukarı-aşağı sallanarak kullanılmaktadır.²⁴

7)Alemdaran Bölüğü: Tuğları ve sancakları taşıyan bölüktür.

Mehterhane-i Hümayunun savaş meydanlarında çaldığı davulların ve köslerin sesinin top, tüfek, kılıç kadar etkili oluşu, ordunun başarıya ulaşmasında önemli etkenlerden biridir. Ordu sefere giderken, mehteran marşlarla eşlik etmiş bu da askere moral ve neşe vermiştir. Ordunun cepheye vardığı zaman savaştan bir gün evvel, otağın önünde ve saltanat sancağının altında Divan-ı Hümayun toplanmaktadır. Dîvandan sonra ikindi ezanı okunması ve akabinde mehterin dua ve marşlar çalması gelenek haline gelmiştir. Bu tören şu şekilde olmaktadır: Çavuşlar bir tarafta, diğer tarafta ise kapıcılar tören alanında yerlerini alırlar, ortalarında ise mehteranlar konser pozisyonuna geçerek marşlarını icra eder. Sonrasında dualarını edip mehteranlar sağa ve sola selam vererek ayrılmışlardır.

Mehteranlar, savaş meydanında gece gündüz nevbet vurmaya devam etmişler, savaş esnasında ise padişahın veya seraskerin yanında durup, marşlar çalarak savaş boyunca düşmanı sindirme ve korkutma görevini yürütmüşlerdir. Yeniçerilere ise güç ve cesaret vermiştir. Mehterin bu görevi gecede devam etmiş, ordugâhı koruyan erlerin uyumasını da engellemiştir.²⁵

Etnomüzikoloji ve sanat tarihçisi *Eugenia Popescu*; savaş esnasında davulların gök gürültüsünü andıran sesinin düşmanları korkudan titrettiğini, Avrupalı tarihçilerin davulun etkisini, doğaüstü güçlerin Hristiyan askerlerin sırtına davul tokmaklarıyla vurulmasına benzettiğinden bahseder. *Popescu*, mehteranların çarpışma süresince aralıksız çaldığını, sık sık ‘‘*Yektir Allah*’’ ve ‘‘*Allahu Ekber*’’ şeklinde bağırdıklarını yazmıştır.²⁶ Türk geleneğindeki inanışa göre, savaş alanında mehteranların susması kötüye işarettir. Ancak mehter takımının savaştan bir gün önce nevbet vurması ise zafer işareti olarak görülmüştür.

²⁴ Muzaffer ERENDİL, *Dünden Bu Güne Mehter*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1992, s.23

²⁵ Yaldir, *a, g, t*, s. 16

²⁶ Eugenia POPESCU, *Türk Musiki Kültürünün Anlamları*, Çev:Bülent AKSOY, Pan Yayıncılık, 2. Basım, İstanbul 1998, s. 68,69

Mehterhane-i Hümayun, ordu yenik duruma düşse dahi cepheyi terk etmemiş son asker şehit düşene dek görevini icra etmeye devam etmiştir. Bu yüzden II. Viyana Kuşatmasında ordunun en arkasında kalan Mehteranlar, ordu çekilirken korumasız kaldıkları için kösleri ve birçok müzik aletini bırakmak zorunda kalmışlardır. Bu enstrümanlar günümüzde hala Macaristan ve Avusturya devletlerinin müzelerinde sergilenmektedir.

Osmanlı Devleti'nin en köklü kurumlarından birisi olan Mehterhane-i Hümayun, yüzyıllar boyunca görevini başarıyla sürdürmüş olsa da 19. Yüzyılda değişen dünyaya uyum sağlamakta zorlanmaya başlamıştır. Bu dönemde eski itibarını kaybetmiş ve gözden düşmüştür. Mehterhaneye alternatif olarak Musika-i Hümayun kurulduktan sonra yok olma sürecine girmiştir. Bununla birlikte Padişah Mehterhane'yi kaldırdıktan sonra işsiz kalan mehteranlara karşı gayet ılımlı ve anlayışlı davranmış ve emekli maaşı olarak adlandırabileceğimiz gelirler tahsis etmiştir. II. Mahmut'tan sonra gelen padişahlar içinde Mehterhane ile ilgilenen olmadığından tarihe şan ve şeref vermiş olan bu tarihi ocak, bütün repertuarı ile beraber tarihten silinmeye yüz tutmuş, repertuarında bulunan eserlerin büyük bir bölümü ise unutulmuştur.²⁷

1.2. AVRUPAİ MÜZİKLE İLK TEMASLAR

Osmanlı devleti, uzun yüzyıllar boyunca yabancı devletlerle ticari ve bürokratik ilişkilerde bulunmuştur. Bu temasların bir sonucu olarak Osmanlılar, farklı kültürlerin müziklerini tanımaya başlarlar. İstanbul, İzmir gibi şehirlerdeki elçiliklerin Latin topluluklarının düzenledikleri oyunlarda ve savaş tutsaklarının ülkelerine özgü oyun ve musiki türlerini sundukları saray eğlenceleri, Osmanlıların Batı musikisiyle tanışmalarında önemli birer araç olmuştur. 16. yüzyılda başlayan bu tanışma; bale, pandomim, opera gibi sahne sanatları aracılığıyla olmuştur. 1543 senesinde Osmanlı Devleti ile Fransa arasında ilişkilerin düzelmesine paralel olarak 1. François'aya teşekkür etmek amacıyla Kanunî Sultan Süleyman'a gönderdiği hediyelerden biri de bir orkestra olur. Orkestra sarayda üç konser verir. Padişah, yabancı müzisyenlere hediyeler

²⁷ Tuğlacı, a, g, e, s. 21-22

vermiş, daha sonra da ülkelerine geri göndermiştir.²⁸ Kanuni, Avrupai müziğin Türklerin savaşı özelliklerine zarar vereceği düşünerek, hediye olarak gönderilen orkestranın ülkesinde kalmasına izin vermemiştir.

Yakın zamanlara kadar Fransa'dan gelen orkestranın Avrupai müzikle ilk temasımız olduğu düşünülse de Metin And bu konuyu daha eskilere götürebilen çalışmalar yapmıştır. 1524 yılında İstanbul yaşayan İtalyanlar, memleketlerinde ki savaşların sona erip akabinde yapılan barış antlaşmalarını kutlamak için Venedik balyosunun evinde şenlikler düzenleyip sahne oyunları sergilemişlerdir. Bu gösterilere Türk oyuncular da katılmışlardır.²⁹

III. Murad döneminde 1582 yılının yaz aylarında At meydanında, yoksul çocukların sünnetinde bale ve pandomim gösterileri yapıldığı bilinmektedir. Opera sanatı günümüz seviyesine gelmeden önce 16. yüzyılda Avrupa saraylarında çoğunlukla mitolojik olayların anlatıldığı musikili oyunlar şeklinde sahnelenmiştir. Aynı yüzyılda Sokullu Mehmed Paşa'nın konağında Batı müziği icra eden küçük bir orkestra olduğu bilinmektedir. 17. Yüzyılda Avrupada operanın gelişip yaygınlaşmasıyla Osmanlı sanatçılarının da bu sanata ilgisi artmaya başlamıştır. 1675 senesinde IV. Mehmed'in şehzadelerinin sünnet düğünü ve kızı Hatice Sultan'ın İkinci Vezir Mustafa Paşayla evlenmesi sebebiyle Edirne'de yapılan şenlikte padişah, bir opera takımının da olmasını ister. Sadrazam Köprülü Fazıl Ahmed Paşa opera bulunması amacıyla Venedik Balyosuna başvurmuş, fakat şenliğe az bir zaman kaldığı için ayarlamaya vakit olmamıştır. Buna rağmen şenlikte Batı musikisine yer verilmiş, Avrupai enstrümanlar orkestrada kullanılmıştır.³⁰

Avrupa'ya gönderilen elçiler, gittikleri şehirlerde seyrettikleri operalar hakkındaki izlenimlerini sefaretnamelerinde anlatmışlardır. Bunlar arasında 1720-1721 yıllarında Fransa'da bulunan Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Paris'te seyrettiği bir operayı anlattığı sefaretnamesi en ilginç olanıdır.

²⁸ Bülen AKSOY, "Tanzimattan Cumhuriyete Musiki ve Batılılaşma", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C. 5, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s. 1213

²⁹ Aksoy, a, g, e, s. 1213

³⁰ Aksoy, a, g, e, s. 1214

Osmanlı Devleti'nde opera izleyen ilk padişah III. Selim olmuştur. 1797 tarihinde yabancı bir topluluk sarayda ilk kez bir opera sahnelemiştir. Batı musikisi, opera, bale ve dans bu dönemde Topkapı Sarayı'nda görülmeye başlanacaktır. 1794 senesinde Avrupai tarzda bir ordu olan Nizam-ı Cedid kurulduğu zaman, askeri birliklerin günlük eğitim ve yürüyüşlerinde davul ile eşlik etmesi için, görevli Fransız subaylarının girişimiyle bir boru trampet takımı meydana getirilmiştir. Bu girişim, orduda Mehterin dışında bir müzikal topluluk kullanılması bakımından ilk olma özeliğini taşımaktadır.³¹

³¹ Aksoy, a, g, e, s. 1214

2. BÖLÜM: MUSİKA-İ HÜMAYUNUN KURULMA SÜRECİ

2.1. OSMANLI DEVLETİ'NDE REFORM MECBURİYETİ

Osmanlı Devleti'nin kendine has olan toplumsal, ekonomik ve askeri düzeninin birtakım iç ve dış sebepler yüzünden değişmeye başlaması, XVIII. yüzyıldan itibaren Batılılaşma hareketlerinin artmasına yol açmıştır. Batılılaşma, devletin çöküşüne engel olmak için ortaya atılan bir yenileşme refleksidir. Ülken'e göre; "*Batılılaşma*" kavramı, Batı'ya özgü kurumlarının ve yaşam şeklinin benimsenmesi olarak kullanılmaktadır.³² Devleti kurtarmanın yollarını arayan Osmanlı bürokratları, çareyi Avrupalı bir reform hareketinde aramışlardır.

Osmanlı ordusunun savaş alanlarından zaferler aldığı dönemlerde Batının bir model olarak izlenmesine ihtiyaç duyulmamıştır. Osmanlı Devleti'nin gerilemeye başlaması ile neden gerilediği sorusu; devlet yönetim sisteminin bozulması ve Avrupalının askerî üstünlüğü şeklinde cevaplandırılmıştır.³³ Savaşlarda üst üste alınan mağlubiyetler Osmanlı yönetiminin batı devletlerini üstün görmesine neden olmuştur. Ülkeye ganimet ve maddi gelir girmemesi, yenilgi sonrası verilen savaş tazminatları, iyi yönetilmeyen maliye politikalar ve bitmek bilmeyen ordu masrafları ister istemez Osmanlı ekonomisini çökme noktasına getirmiştir.

Osmanlı Devleti'nin batılılaşmaya ne zaman başladığı tarihçilerin tartıştığı konuların başında gelmektedir. Batılılaşma başlangıcı olarak genel kabul ise 1720 senesinde Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi'nin Paris'e elçi olarak gönderilmesidir. Paris görevi sonrası III. Ahmet' e bir Sefaretname sunan Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi, raporunda Paris şehrinin gündelik hayatından, botanik bahçelerinden, izlediği operalardan ve matbaadan bahseder. Lale devrinin (1718-1730) birçok uygulaması da bu rapora göre şekillenmiştir. Sefaretname, Osmanlı Devleti'nde büyük ilgi çekmiştir. Geçmiş dönemde Avrupalıları küçük gören Osmanlı devleti, 18. yüzyılda ise kurtuluş çaresini batıda arar olmuştur. 1543'te Fransa Kralı I. François tarafından gönderilen "*batılı*" orkestranın savaşçılık ruhunu bozabileceği düşünülerek geri gönderilmesi ile 19. Yüzyılda

³² Hilmi Ziya ÜLKEN, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Ülken Yayınları, İstanbul 1998, s. 19

³³ Şerif MARDİN, *Türk Modernleşmesi*, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 1994, s. 10

batıdan birçok alanda eğitimci istenmesi Osmanlı Devleti'nde yaşanan değişimi göstermesi bakımından önemlidir. Batılılaşma artık devlet politikası olmuştur.

Tarihin dönüm noktalarından biri olan Fransız İhtilalinin gerçekleştiği bir zaman da (1789) iktidara gelen III. Selim, devleti bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtarmak ve savaşlarda alınan mağlubiyetlere son verebilmek için bir dizi reform hareketine girişir. İlk iş olarak Avrupa'ya elçiler göndermeye karar verir. Ebu Bekir Ratip, Rasih ve Azmi Efendileri Avrupa kurumlarını tanıması ve kendisine özel bilgiler aktarması amacıyla Viyana'ya, St. Petersburg ve Berlin gibi Avrupa'nın önemli başkentlerine göndermiştir. Padişah yenilik hareketlerini toplumun bütününe mal etmeyi hedeflemektedir. Kendisine sunulan yirminin üzerinde lâyiha, Padişah'ın reformlarının oluşmasına katkı sağlamıştır.³⁴ Lâyihalara başvurma yöntemi geleneksel bir Türk-Osmanlı devlet usulü olan Meşveret Sistemine dayanmaktadır.³⁵ Böylece Osmanlı padişahları ilk kez Avrupa'dan esinlenerek yenilikler yapma yolunu seçmişlerdir. III. Selim reformlarının gelen adı olan "*Nizam-ı Cedid*"; Yeniçeri ocağı yerine yeni bir ordu teşkilâtı hazırlamak ve Osmanlı Devleti'ni Avrupa'nın her alanda yaptığı ilerlemeleri yakalamaları için giriştiği yenilik hareketlerine verilen genel bir isim olmuştur.³⁶

Sultan III. Selim'in güvendiği ve reformcu karaktere sahip kişileri önemli görevlere atmasının yeniliğe giden yolun açılmasında etkili olduğu söylenebilir.³⁷ Padişahın hedefi; değişen dünya koşullara uyum sağlamış bir ordu oluşturmaktır. Bu dönemde *Mühendishane-i Berri Hümayun* kurulmuş ve Fransa'dan ünlü hocalar getirtilmiştir. Profesyonel ve Avrupa savaş tekniğini bilen bir ordu kurulabilmesi için İngiltere, Fransa ve İsveç gibi ülkelerden askeri uzmanlar istihdam edilmiştir.

III. Selim gibi II. Mahmut'ta benzer politikaları devam ettirmiş ve birçok reform programını uygulamayı amaçlamıştır. Bu modernleşme hareketleri, 19. ve 20.

³⁴ Aybars PAMİR, "Osmanlı Egemenlik Anlayışında Senedi İttifakın Yeri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 53, Nisan 2004, Ankara, s. 71

³⁵ Coşkun ÜÇÖK - Ahmet MUMCU - Gülnihal BOZKURT, *Türk Hukuk Tarihi*, Savaş Yayınları, Ankara 1996, s. 65

³⁶ Bülent TANÖR, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1992, s.23.

³⁷ Stanford SHAW- Ezel Kural SHAW, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, Çev. Mehmet Harmancı, E Yayınları, C. I, İstanbul 1982, s. 352.

yüzyılın Türk reformcularının izleyeceği yolun temellerini oluşturmuştur. Her bir reform alanında, yeni bir düzen oluşturmak için önceki uygulamalara son verilmiştir.³⁸

2.2. YENİ ORDUYA YENİ BANDO İHTİYACI

Osmanlı Devleti'nde batılılaşma alanında en önemli adımları atan padişah hiç şüphesiz II. Mahmut'tur. Devlet kurumlarına kendi resmini astırması ve Mısır'daki gibi devlet memurlarına fes takma zorunluluğu getirmesi gavur padişah lakabını almasına sebep olmuştur. Osmanlı Devleti'nde askeri modernleşme bütün yenilik hareketlerinin lokomotifi olmuştur. Askeri reformlar; maliye, edebiyat ve mimari başta olmak üzere her alanı etkilemiştir. Osmanlı Devleti'nin son kırk yılında Avrupa'dan coğrafya ve matematik kitaplarıyla birlikte gazete ve romanlarında gelmesi devletin kültürel ve siyasal modernleşme sürecine girmesine yardımcı olmuştur.³⁹ Yeniçeriler bu değişim sürecinin kaybedenler tarafında yer almaktadır.

19. yüzyılın başlarından itibaren varlıklarına tehdit olarak gördükleri her yenilik hareketine karşı duran Yeniçeriler, reformları sekteye uğratmaya başlamışlardır. Osmanlıların 17. yüzyıla kadar kazandığı zaferlerde önemli katkıları bulunan ocak, zamanla bünyesine katılan ve askerlikle ilişkisi olmayan kişilerin davranışları sebebiyle her türlü yeniliğe muhalefet eden bir kuruma evrilmiştir.

III. Selim'in politikalarını devam ettiren II. Mahmut'un Nizam-ı Cedit'i yeniden canlandırmaya çalışması Yeniçerileri tedirgin edecektir. Sultan II. Mahmut, ilk aşamada "*Eşkinci*" olarak bilinen modern bir ordu kurma çalışmalarına başlar. Padişahın görünürde yeniçerileri ortadan kaldırma gibi bir hedefinin olmadığı düşünülebilir ancak Sultan uygun zamanı beklemektedir. Çıkardığı bir fermanda, yeni birlikler kurulacağı ve ilk aşamada İstanbul'da bulunan 50 yeniçeri bölüğünden her birinden 3'er nefer toplanarak 150 kişilik modern eğitim

³⁸ Bernard LEWIS, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çev. Boğaç Babür Turna, Arkadaş Yayınevi, 8. Baskı, Ankara 2015, s. 112

³⁹ İlber ORTAYLI, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Timaş Yayınları, 43. Baskı, İstanbul 2016, s. 51

almış bir bölük oluşturulacağı ilan edilmiştir.⁴⁰ Ancak Yeniçeriler, vaziyetin yeni bir ordu için hazırlık olduğunu anlayınca yeni birliklerin kaldırılması için isyan ederler. İsteklerini kabul etmeyen padişah, isyanı bastırmak için hilafet gücünü kullanarak halkı “*sancak-ı şerif*” altında toplamıştır. İsyana eden Yeniçeriler, Etmeydanındaki kışlalarına çekilirler. Padişaha bağlı birlikler ise kışlanın çevresini sarar ve yoğun bir top ateşine tutarlar. Halkında desteğiyle sağ kurtulan yeniçeriler de kaçırmaya çalışırken katledilirler. 16 Haziran 1826 tarihinde gerçekleşen bu *Vaka-i Hayriye* adlı hadise üzerine Yeniçeri Ocağı kapatılır.⁴¹

Yeniçeri birliklerini başarılı bir harekâtla tarih sahnesinden silen II. Mahmut, bu şekilde otoritesine karşı çıkabilecek en büyük tehdidi ortadan kaldırmıştır. Tarihi ocağın tarihe karışmasından sonra devletin kısa zamanda yeni bir askeri düzen oluşturması gerekmektedir. Geçmişte yaşanan yenilgileri telafi edebilecek, toplumda sükûn ve asayiş sağlayacak, birbiri ardına çıkan ayaklanmaları ve 1821 yılında patlak veren Rum isyanı ile başlayan ayrılıkçı hareketleri etkisiz kılacak güçlü bir askerî güce sahip olmak zorunluluk haline gelmiştir. Bu yüzden çağın askeri teknikleriyle donatılmış yeni bir ordu kurulmuş ve manevi bir etki vermek için Hz. Muhammed’in de ismi eklenerek “*Asakir-i Mansure-i Muhammediye*” adı verilmiştir. Komutan olarak serasker unvanıyla Ağa Hüseyin Paşa, nazırlık makamı için ise Hacı İbrahim Saib Efendi görevlendirildikten sonra talimnameler için çalışmalar başlar.⁴² Askerî eğitimleri yaptıracak yeterli sayıda yetişmiş Türk Subayı bulunmadığı için bu ihtiyaç yabancı subaylar aracılığıyla karşılanacaktır. Orduda yapılan modernleşme hareketlerindeki asıl amaç, savaşlarda alınan mağlubiyetlere son verilebilmesidir. Reform hareketleri Avrupalı ordular baz alınarak yapıldığı için şekil yönünden benzerlikler ortaya çıkmıştır. Avrupai tarzda oluşturulan ordunun kılık kıyafetleri dahi batıdaki örneklerine benzemiştir. Bu ordu ile daha disiplinli askerler ve eskisinden daha düzenli bir sistem hedeflenmiştir.

⁴⁰ William HALE, *1789’dan Günümüze Türkiye’de Ordu ve Siyaset*, Çev. Ahmet Fethi, Hil Yayınları, İstanbul 1996, s. 28

⁴¹ Ahmet Selçuk BAYBURTLU, “Türklerde Askerî Müzik Tarihi Hakkında Bir İnceleme” *Online Journal Of Music Sciences*, C. 1, Sayı 2, Sivas 2017, s. 20

⁴² Evren GÖKÇE, “Asakir-i Mansure-i Muhammediye Ordusuna Asker Alımı” (Hamid Sancağı ve Isparta Örneği), *Social Sciences Research Journal*, C. 6, S. 4, İstanbul Aralık 2017, s. 192

Bu yeni kurulmuş ordunun askerlerini eğitmek için askeri bandonun çaldığı marşlar eşliğinde yürüyüş eğitimleri yapılması gerekmektedir. 19. Yüzyılın askeri bandoları, yanaşık düzenin dolayısıyla hiza ve istikamet in muharebe eğitiminin bizatihi kendisi olduğu bir çağda savaş alanında askerlere moral vermekt en çok daha pratik bir işlevi yerine getirmiştir. Barış dönemlerinde yapılan talimlerde marşlar çalarak yüzlerce askerin aynı anda uygun adım yürümesini, yürüyüş hızlarını ayarlamalarını ve birlikler arasındaki iletişimi sağlamak bandoların en önemli görevi olmuştur. 1826 sonrasında yeniden teşkilatlandırılmaya çalışılan Osmanlı ordusunda başlangıçta bu dönüşümün Mehterhane müzisyenlerinden yapılıp yapılamayacağı araştırılır. Bu kapsamda Avrupa'daki askeri mızık a takımı benzeri bir bandonun da kurulması yönünde çalışmalar başlamış ve Enderun'daki gençlerden bir boru-trampet takımı teşkil edilmiştir. Bu takımı, süvari borazanı Vaybelim Ahmed Ağa ve Trampetçi Ahmed Usta çalıştırmaktadır. Bu takımda bir mehterbaşı, bir zurnazenbaşı, iki zurnazen, iki nakkareci, iki davulcu, iki zilci, iki de trompetçinin bulunduğu bilinmektedir.⁴³ Resmi törenlerde yeni ordu ile Mehteranların kıyafet tezatlığı kısa sürede anlaşılacak ve uyumsuzluklar görülecektir. Ayrıca yürüyüş marşı çalması gereken Mehteranlar, marş repertuarına da sahip değildir. Bu yüzden yeni orduya modern bir bando teşkil edilmesi gerektiği kısa sürede anlaşılır. Mahmud Ragıp Gazimihal, Mehterhane ile Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusu arasındaki uyumsuzlukları⁴⁴ şu şekilde anlatmıştır:

“Mehterhane, reform hareketleriyle birlikte ömrünü tamamlamıştır. Yeni ordu birliklerinin eğitim yürüyüşlerine büyük ve ağır köslerin uyum sağlayamayacağı çabuk farkedilmiştir. Bunun üzerine birtakım değişiklikler yapılıp Mehterandan modern bir bando yapılmasına çalışılır. Bu amaçla; Mehterlerin kavuk, biniş ve çakşırları atıp hızlı giyinmeleri, çalgılarının sayı azaltılması ve klasik çalgıların batı klârinet ve fagotlarıyla değişimi gibi çözümler bile yeni batı bandoları kadar portatif bir askeri bando oluşturamamıştır. En sonunda batının o zaman için en modern bando örneklerine başvurulmuştur.”

⁴³ Tuğlacı, a, g, e, s. 22

⁴⁴ Gazimihal, *Askeri Mızık a Tarihi*, s.38

2.3. MUSİKA-I HÜMAYUNUN KURULUŞ SÜRECİ

Mehterhanenin yerine Musika-ı Hümayunun kurulması yalnızca müzikal kaygılar taşıyan bir tercih olarak düşünülmemelidir. Eski olan geleneksel müzik terkedilmiş ve devlet, kültürel politika tercihini batı müziğinden yana kullanmıştır. Ancak toplumda hala geleneksel müziği savunan gruplar olduğu için bu durum ister istemez eski ile yeni arasında çatışmacı bir hali doğurmuştur. Kısaca Yeniçeri Ocağının kapatılması sürecinde Mehterhanenin ortadan kaldırılması ile toplumun siyasal hafızasında bir unutturma da hedeflenmiştir. Bu duruma örnek vermek gerekirse; 1826 yılındaki Yeniçeri isyanının bastırılırken ocağın topa tutulması ile yetinilmemiş anılarını da silmek için Yeniçeri tulumbacılarının Beyazıt'taki yangın kulesi dahi yıktırılmış ve aynı bölgeye tekrar yaptırılmıştır. Bu tarz, geçmişi temsil eden simgelerin unutturulması politikalarını Cumhuriyet döneminde de görmekteyiz.⁴⁵

II. Mahmud, yapılan yenilik hareketinin her yönüyle bir bütün olarak yürütülmesi için müzikal anlamda da gerekli tedbirleri almaya özen göstermiştir. Osmanlı Devleti'nde askeri müzik kültürünün temsilcisi olan Mehterhanenin yerine saray bünyesinde 1827 senesinde modern bir askeri müzik kurumu olarak **Musika-i Hümayun** kurulmuştur. Öncelikli amaç; *Asakir-i Mansure-i Muhammediye* ordusunun tören yürüyüşlerine eşlik etmesi ve askeri talimler yapılırken marşlar çalmasıdır.⁴⁶ Yer olarak Üsküdar dolayları planlanmış sonrasında bugün İstanbul Teknik Üniversitesi'nin yerleşkesinde bulunan *Taşkıışlada* karar kılınmıştır. Bu teşkilatın denetimi ile uğraşmak üzere sarayın Enderun ağalarından Nokta Mehmet Efendi'nin başkanlığında Halil Bey, Osman Efendi, Edip Ağa ve Hasan Hoca'dan kurulu bir subay heyeti atanır. Bu ekipte bulunan askerler ilk Türk Mızıkacı Subaylarıdır. III. Selim'in padişahlığı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'na getirilmiş olan Fransız subaylarının yetiştirilmesiyle borazan ve Trampet çalmayı öğrenen Vaybelim Ahmet Ağa ile Trampetçi Ahmet Usta, bandoya geçirilen Enderun Ağalarına hocalık etmek üzere görevlendirilirler.⁴⁷ Ancak bu iki mızıkacı subayının tam teşekküllü bir bando takımını kurup,

⁴⁵ Kubilay MUTLU, "Halkın Değişen Müziksel Temsilleri: Osmanlı'dan Günümüze Müziğin Siyasal Tahayyülü, Tahayyülün Siyasal Müziği", *Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon Ocak 2015, s. 5

⁴⁶ Ahmet SAY, *Müzik Tarihi*, Müzik Ansiklopesi Yayınları, Ankara 1994, s. 509

⁴⁷ Tuğlacı, a, g, e, s. 76

eğitmeleri için gereken bilgi ve donanımları yoktur. Bir süre şans verilse de yeterli ilerleme görülemeyince hızlı bir kararla Fransız kökenli Manguel Efendi kurumun başına getirilir. Ancak saray onu da yeterli bulmayacaktır. Yaklaşık İki yıl kadar bu vazifeyi yürüten Manguel'den de beklenen verim alınamayınca Sardunya-Piemonte Krallığı'nın İstanbul büyükelçisi Marquie Groppolo ile iletişime geçilir. Elçi, Osmanlı Devleti'ne ünlü opera bestecisi Gaetano Donizetti'nin ağabeyi Giuseppe Donizetti'yi önerir. İstanbul'a davet edilen Donizetti'ye "*Devlet-i Osmanî'nin Muzikalar Umum Mürebbsi ve Muallimi*" unvanı verilerek geniş yetkilerle göreve getirilecektir.⁴⁸ 17 Eylül 1828'de gerçekleşen bu olay Musika-i Hümayunun kurumsallaşması ve moderleşmesi için çok önemli bir adım olacaktır.

Musika-ı Hümayun, tarihte örneğine çok az rastlanabilecek geniş kadrosu ve teşkilatıyla merkezi sistemle yönetilen bir kurum olarak tarihteki yerini almıştır. Askeri Saray Bandosu'nu, Saray Orkestrası'nı, Saray Opera ve Operet orkestralarını, Saray Korosu'nu ve sarayın musiki hocalarını kapsayan bir nevi konservatuardır. Bu toplulukların bir kişi tarafından idare edilmesi mümkün olmadığından paşa rütbesinde kuruma atanan kişiler çoğu zaman yöneticilik yapmıştır. Orkestra, opera ve konserleri yönetenler ise çoğu zaman yardımcıları olan şeflerdir. Donizetti'nin ilk dönemlerinde 21 kişi olan öğrenci sayısı Abdülaziz devrinde önceleri 750 kişiye kadar ulaşmış, ilerleyen süreçte 500'e, II. Abdülhamid iktidarında 325'e ve 300 kişiye düşürülmüştür. II. Meşrutiyet'ten sonra ise 120'ye indirilmiştir.⁴⁹ Musika-i Hümayun, kuruluş tarihi olan 1827'den Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına kadar birçok gelişme ve değişimler yaşamıştır. Bu değişim ve gelişimler, dönemin padişahlarının müzikle olan ilgilerine göre değişmiş olup kurumu idare eden yönetici ve şeflerin beceri ve yeteneklerine göre de gerçekleşmiştir.⁵⁰ II. Mahmut, Musika-i Hümayunun kurulmasından sonra Batı müziğini resmî devlet müziği olarak kabul ederek,

⁴⁸ Ersin ANTEP, *Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Çoksesliliğin Belgesel Tarihi*, Elma Yayınevi, 1. Basım, Ankara Ekim 2017, s. 16

⁴⁹ Nuri ÖZCAN, "Musika-i Hümayun", *DİA*, C. 28, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2003, s. 422

⁵⁰ Bahar GÜDEK ve Adem KILIÇ, "Musika-i Hümayun'dan Günümüze Klasik Batı Müziğinin Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi", *The Journal of Academic Social Sciences Studies*, C. 1, S. 47, Samsun 2016, s. 90

sonraki yıllarda özellikle Tanzimat ile başlayan *alaturka-alafranga* tartışmalarının da miladını başlatmıştır.⁵¹

2.4. MUSİKA-I HÜMAYUNUN KURUMSAL YAPISI

Mehterhane-i Hümayunun yerine kurulan Musika-i Hümayunun, bugün İstanbul Teknik Üniversitesinin kullandığı Taşkışla binasında 1827 yılında eğitim hayatına başlamıştır.⁵² Sultan I. Abdülmecid döneminde ise Çırağan Sarayı bölgesinden bir binanın verildiği, hatta Dolmabahçe Sarayı'ndaki günlük çalışmalarına vaktinde yetişebilmeleri için devlet tarafından Musika-ı Hümayuna bir de kayık tahsis edildiği bilinmektedir. Musika-i Hümayun; Mehterin günün belirli zamanlarında nevbet vurma geleneğinde olduğu gibi, aynı şekilde bu geleneği devam ettirmiştir. Ayrıca resmî toplantı, devlet başkanı ziyareti, elçilik seviyesindeki kabullerde milli marşlar çalmaktadır. Bunlara ek olarak II. Abdülhamit döneminde düğünlerde özellikle *Hamidiye Marşı* çalınması gelenek haline gelmiştir.⁵³

Musika-ı Hümayun, kurumsallaşma adına Donizetti Paşa döneminde kayda değer bir ilerleme kaydetmiştir. Kurum, aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere iki kol üzerinden teşkilatlanmıştır. Devrin sultanlarının alakalarına göre şekillenen kurum yapısı, çoğunlukla Avrupa eksenli ilerleme kaydetmiştir. Musika-i Hümayun; armoni ve filarmoni orkestraları, fasıl heyetleri, müezzinan, opera ve operet, tiyatro, ortaoyunu, cambaz ve karagöz-hokkabaz-kukla gibi bölümleri bünyesinde barındırmıştır. Bahsedilen bu bölümlere mensup kişiler müzik tarihimizdeki çok önemli şahsiyetlerdir. Örnek olarak *Fasıl-ı Atik* adı verilen fasıl heyetinde İsmail Dede Efendi, Hacı Arif Bey, İsmail Hakkı Bey ve Münir Nurettin Bey gibi ünlü müzisyenler görev yapmışlardır.⁵⁴

Musika-ı Hümayunun teşkilat yapısı zamanla yeni kısımların eklenmesiyle edilmesiyle büyümüştür. Dolmabahçe Tiyatrosu'nda temsiller vermeye başlayan

⁵¹ Yılmaz ÖZTUNA, *Dede Efendi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 1987, s. 38

⁵² Tuğlacı, a, g, e, s.3

⁵³ Ayşe OSMANOĞLU, *Babam Abdülhamid*, Güven Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul 1960, s. 63

⁵⁴ Antep, a, g, e, s. 20

tiyatro bölümü 1859 senesinde kuruma eklenir. İlk zamanlar Tiyatro çalışmaları Necip Paşa'nın idaresinde yürütülmüştür. Sonraları ise Pisani, Saray Tiyatrosunun yönetiminden, Guatelli ise Orkestranın idaresinden sorumlu olacaktır.⁵⁵

MUSİKA-İ HÜMAYÛN TEŞKİLÂTI ⁵⁶	
Temel Kollar	Ek Şubeler
Armonik Mızıka (Bando) (1827)	Opera ve Operet (1876)
Filarmonik Muzika (Senfonik Orkestra) (1831)	Tiyatro ve Ortaoyunu (1859)
Müezzinan (1827)	Cambaz (1861)
Fasıl Heyeti: 1.Fasl-ı Atik, 2.Fasl-ı Cedid (1827)	Karagöz-Hokkabaz-Kukla- Dama(1861)

Kurumsallaşma adına büyük adımlar atılan Musika-i Hümayun; ilerleyen yıllarda araç, yöntem ve teknik açısından büyük gelişmeler göstermiş, bu ilerleme sivil eğitim kurumlarına da hızlı bir şekilde yayılmıştır.⁵⁷ İlk olarak Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusuna yürüyüş talimi yaptırmak amacıyla kurulan kurum, bugün ülkemizdeki senfonik orkestraların ilk örneği olması bakımından müzik tarihimizde eşsiz bir yere sahiptir. Batılılaşma hareketlerinin başını çekmiş ve dünyadaki ilk konservatuardan biri olmuştur. Türk müziğinin ise bu süreçte gözden düştüğü şeklinde düşünceler türemiştir. Ancak yönünü batıya çeviren Osmanlı Devleti'nin geleneksel musikiye eski önemi vermediğini söylemek çok da doğru değildir. Türk musikisi Müezzinan ve Fasıl heyetlerinde uzun yıllar yaşamaya devam etmiş ve bu süreçte birçok ünlü bestecimiz yetişmiştir.

Musika-i Hümayun teşkilatını daha iyi analiz edebilmek hiç şüphesiz kurumdaki görevlilerin nasıl bir çalışma ortamına ve programına sahip olduklarını ortaya

⁵⁵ Suha UMUR, "Abdülmecit, Opera ve Dolmabahçe Saray Tiyatrosu", *Milli Saraylar Dergisi*, TBMM Vakfı Yayınları, S.1, İstanbul 1987, s. 58

⁵⁶ Antep, a, g, e, s. 19

⁵⁷ Ali UÇAN, *Müzik Eğitimi/Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar*, Müzik Ansiklopesi Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1997, s. 42

koymak büyük bir öneme sahiptir. Osmanlı arşivinden ulaştığımız belgelere⁵⁸ göre Musika-ı Hümayun personelinin haftalık çalışma programı aşağıdaki gibidir.

Cumartesi Günü: Sabah namazından (Sabah namazı saat 05:00 olarak farz edilmiştir) sonra yatıp saat 06:00'da herkes kalkmaktadır. 1 saat kadar istirahat edilip 07:00'de boru ile dersler başlar. 1 saat boyunca Kur'an-ı Kerim ve İlmihal dersleri verilir. 08:00'de başlayan Arapça ve Farsça dersleri saat 09:00'da son bulur. Daha sonra herkes koğuşlarına gidip Sülüs ve Rik'a tarzı 20 satır yazı yazdıktan sonra kahvaltı için yemekhanelere geçerler. Kahvaltı sonrası istirahat edilir. Öğle vakti gelince namaz kılındıktan sonra 13:00'de meşk borusu ile öğrenciler şefler yönetiminde 1 saat meşk⁵⁹ yapmaktadır. Saat 14:00'da çalışmadan sonra öğrenciler bireysel çalışma yaparlar. Bando takımı ise 13:00'da toplanıp görevli şefler yönetiminde meşk yapar. Diğer meşkhanelerde⁶⁰ ise Fasil Takımları çalışma yapmaktadır. Bu meşkler tamamlandıktan sonra ikindi namazı kılınır. 19:00'a kadar bando ve diğer bütün oyun takımları kışlada faaliyetlerde bulunurlar. Akşam yemeği yenilip akşam ve yatsı namazları kılındıktan sonra saat 20:00'da koğuşlarda yat yoklaması alınır.

Pazar Günü: Pazar Sabahı, bir önceki günde olduğu gibi dersler tamamlanıp, öğle namazı kılındıktan sonra 12:00'de boru çalınması ile öğrenciler meşkhaneye toplanarak şefler idaresinde 1 saat meşk yaparlar. Akabinde öğrenciler eksik ve zayıf yönlerini kapatmak için 15:00'e kadar bireysel çalışmalar yaparlar. Bando takımı ise 13:00'de büyük meşkhaneye geçer ve o gün çalınacak olan marşları 1 saat kadar çalışır. Aynı saatlerde diğer meşkhane de ise fasıl takımı ve komedy meşk çalışması yapmaktadır. 15:00'da bando takımı sazları ve elbiseleri kontrol edildikten sonra Sarayda padişaha özel konser verirler ve sonrasında kışlaya geri dönerler. Vakit geldiği zaman ikindi namazı kılınır. 19:00'a kadar bando, orkestra ve bütün oyun takımları kışlada faaliyetlerde bulunurlar. Akşam yemeği yenilip akşam ve yatsı namazları kılındıktan sonra saat 20:00'de koğuşlarda yat yoklaması alınır.

⁵⁸ Bkz. EK 11. Musika-ı Hümayun-ı Cenabı Mülukane-i Bendegani Kullarının Mükellef Buldukları Vazifelerin Defteri Maruzası; BOA, Y. PRK. TKM, 32 - 47

⁵⁹ Usta âşıkların yeni yetişen ozanlara ders vermesi, saz ve koşuk çalışmaları.Bkz. www.tdk.gov

⁶⁰ Müzikal çalışmaların yapıldığı yere Meşkhane denilmektedir.

Pazartesi Günü: Pazartesi sabahı, bir önceki günde olduğu gibi dersler tamamlanır. Hüsn-ü hat hocası Sülüs ve Rik'a yazanlar için dersler verir. Daha sonra istirahat ve kahvaltı edilip vakit gelince öğle namazı kılınır. Saat 12:00'de öğrenciler meşkhaneye toplanır ve 1 saat kadar meşk yapılır. Eksiği olan öğrenciler ise bireysel olarak 15:00'e kadar çalışırlar. 16:00'da ise cambaz takımlarıyla kanto meşkleri icra edilir. Vakit gelince ikindi namazı kılınır. 19:00'a kadar bando, orkestra ve bütün oyun takımları kışlada hazır bulunurlar. Akşam yemeği yenilip akşam ve yatsı namazları kılındıktan sonra saat 20:00'da koğuşlarda yat yoklaması alınır.

Salı Günü: Salı sabahı, bir önceki günde olduğu gibi dersler tamamlanır ve kahvaltı yapılır. Öğle namazı kılındıktan sonra öğrenciler saat 13:00'da meşkhane de çalışma yapar. Diğer meşkhanelerde ise Bando, Fasil takımı, Opera ve Kanto meşkleri icra edilir. Eksiği olan öğrenciler ise bireysel olarak 15:00'a kadar çalışırlar. Vakit gelince ikindi namazı kılınır. 19:00'a kadar bando, orkestra ve bütün oyun takımları kışlada hazır bulunurlar. Akşam yemeği yenilip akşam ve yatsı namazları kılındıktan sonra saat 20:00'da koğuşlarda yat yoklaması alınır.

Çarşamba Günü: Çarşamba sabahı, bir önceki günde olduğu gibi dersler tamamlanıp, kahvaltı yapıldıktan sonra öğrenciler 13:00'da piyano takımı ile birlikte opera çalışmaları yaparlar. Eksiği olan öğrenciler ise bireysel olarak 15:00'a kadar çalışırlar. Vakit gelince ikindi namazı kılınır. 19:00'a kadar bando, orkestra ve bütün oyun takımları kışlada hazır bulunurlar. Akşam yemeği yenilip akşam ve yatsı namazları kılındıktan sonra saat 20:00'da koğuşlarda yat yoklaması alınır.

Perşembe Günü: Perşembe günleri genellikle evi İstanbul'da olan öğrencilere evci izin verilir. Diğer öğrenciler ise Padişah'ın onayıyla izinli olurlar.

Cuma Günü: Cuma sabahı tüm öğrenciler kışlada hazır bulunurlar. Sazları ve elbiseleri kontrol edildikten sonra cuma selamlığı merasiminde çalınacak askeri marşları tekrar ederler. Cuma namazından önce ve sonra Padişahı karşılayan bando, askeri marşları çalarak görevini icra eder. Daha sonra kışlaya dönülür ve saat 18:00'e kadar gündelik işler ile meşgul olurlar. Çalınan eserlerde müzikal

eksiklik görülmesi durumundan tekrar çalışmaları yapılır. Akşam yemeği yenilip akşam ve yatsı namazları kılındıktan sonra saat 20:00'da koğuşlarda yoklama alınır.

Ayrıca belirli günlerde sarayda bulunan görevli doktorlar tarafından bütün koğuşlar ve her bölge teftiş ve kontrol edilir. Gerekli uyarılar yapıp temizliğe dikkat ve özen gösterilmesi sağlanır.

Musika-ı Hümayunun işleyişi hakkında bir layiha hazırlanması için II. Abdulhamid tarafından bir ferman çıkarılmış bu doğrultuda mızıka subaylarının düşüncelerini açıklamaları istenmiştir. Ayrıca Musika-ı Hümayunda mevcut olan eğitim ve özel hususlar ile ilgili usul ve kuralların da ek olarak sunulması istenmiştir.

Okulun 2. Kurmay Subayı Süleyman Paşa tarafından Musika-ı Hümayunun meşklere, eğitimleri, ibadetleri, çarşı izinleri, okul idaresi, nöbet sistemi ve okul hizmetlerine dair yürürlükte olan usul ve kanunları araştırılmış ve 16 Ağustos 1892 tarihinde layiha⁶¹ olarak padişaha sunulmuştur. Okulun bürokratik yapısını ve çalışanların görev tanımlarını ortaya koyan bu layihaya göre;

Okulun İdari Heyeti; 4 Albay, 3 Yarbay, 2 Binbaşı, 4 Yüzbaşı ve 2 Üst Teğmen'in katılımı ile Salı ve Perşembe günleri toplanmaktadır. Heyet, Musika-i Hümayunun bütün işlemlerinin, temizliğinin ve resmi işlemlerinin hepsinin yerine getirilmesini sağlar.

1 Albay, 1 Binbaşı, 2 Yüzbaşı, 2 Üsteğmen okulda görevli nöbetçi subay olarak görev yapmaktadır. Nöbetçi subaylar bütün öğrencilerin meşklere ve derslere girmelerini takip ve kontrol ederler. Aksaklık gördükleri zaman gerekli emirleri vererek düzelttirirler. Ayrıca nöbetçilerin bölgelerinde bulunmalarını sağlarlar. Okulun nizamiyesinde 1 onbaşı ile 2 er nöbetçi olarak güvenliği sağlamaktadır. Her koğuşta birer öğrenci nöbetçi olup koğuşların korunmasından ve temizliğinden sorumludur.

⁶¹ Bkz. Ek 11. Musika-ı Hümayun-ı Cenabı Mülukane-i Bendegani Kullarının Mükellef Buldukları Vazifelerin Defteri Maruzası; BOA, Y. PRK. TKM, 32 - 47

Musika-ı Hümayun, saraya bağlı bir askeri okul olduğu için teşkilat yapısı da askeri sisteme göre düzenlenmiştir. Bu sebeple okula alımlarda adaylarda ilk aranılacak temel özellikler sadakat, güzel ahlak ve üslerine karşı itaat olmuştur. Bu özellikler bütün düzenlemelerde temel esas olarak kabul edilmiştir. Musika-ı Hümayunun öğrenci ve subaylarından askerlik mesleğine aykırı hallerde bulunanlar, uygunsuz yerlerde gezenler, üstlerinin emirlerine dikkat etmeyenler, düğün evleri ve mesire gibi yerlerde sanatını icra edenler görüldüğü anda suçunun derecesine göre üsleri tarafından cezalandırılır. Ayrıca hatasında ısrar eden öğrenciler, Okul İdari Heyeti tarafından alınan karar ile okuldan uzaklaştırılır. Yaşları müzik yapmayacak kadar ilerlemiş olanlar başka bir subay sınıfına geçirilir ya da emekli edilirler.

Musika-ı Hümayun personeli diğer ordu mensuplarının uymak zorunda oldukları askeri kurallara tabidirler. Örneğin; günümüzde askeri bando personelinin uyması gereken kurallara benzer bir biçimde, Musika-ı Hümayun kurum yasaları personelin sivil mekanlarda enstrüman çalmasını yasaklamıştır. Ancak bazı zamanlarda bu kuralı ihlal eden musika personeli tespit edilmiş ve cezalandırılmıştır. Bu konuya örnek olarak 14 Kasım 1892 senesinde Kadri imzalı bir jurnal⁶² II. Abdülhamid'e gönderilir.

“Musika-ı Hümayun personeli geceleri kışlada bulunması gerekirken bazı müzisyenler uygunsuz yerlere gitmektedir. Zati ve Ali Beyler ve birkaç arkadaşları balık tutmak için geceleyin boğazda açıldıkları sırada sandalları devrilmiş ve boğulmak üzere iken saray vapurları tarafından kurtarılmışlardır. Bu kişiler Süleyman Paşa'ya teslim edilmişler ancak bu olay gizli tutulmuştur. Ayrıca bu müzisyenlerin bazıları Mısırlı zenginlerin konaklarına gitmekte ve düzenli olarak maaş almaktadırlar. Saraya bağlı bu personelin zenginlere hizmet ederek maaş almalarının uygun olmadığını düşündüğüm için şahsınıza bilgi vermeyi uygun buldum. İmza Kadri ”

İdareciler, öğretmen subaylar ve öğrencilerden boşalan kadrolar için bir sınav yapılmaktadır. Sınavda aynı puanı alanlar olursa birden fazla enstrüman çalabilen kişi varsa o seçilir. Okulda nota yazma görevi de öğrencilere sınavla verilmektedir. Görevli öğrencilerden birinin ayrılması durumunda da sınav ile yeniden başka bir öğrenci görevlendirilmektedir.

⁶² Bkz. Ek 13. Saray Mızıkası Mensuplarının Mısırlı Zenginlerin Konaklarında Ücretli Müzik Yaptıklarından Bahseden Jurnal; BOA, Y.EE,15-201

2.4.1. Bando ve Orkestra Takımı

Giuseppe Donizetti'nin görevlendirilmesinden sonra çağdaş ve modern bir kurum haline dönüşen Musika-ı Humayunda açılan ilk Batı müziği bölümü bandodur. Bandodan sonra orkestra kurulmuştur. İlk öğrenciler Enderun'da öğrenim gören müziğe kabiliyeti olanlar arasından seçilmiştir. İlk senelerde kurumda müzisyen sayısının az olması sebebiyle Bando ve Orkestra birbirinden çok ayrı bir vaziyette değildir. Daha önce de açıkladığımız gibi yeni teşkilatlanan Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusuna yürüyüş eğitimi yaptırmak için kurulmuş olan Boru-Trampet takımı; Bandonun çekirdeğini oluşturmuştur. Askeri birliklerin eğitimlerinde, padişahların cülus ve resmigeçit törenlerinde uygun marşları icra etmek bandonun başlıca görevleridir. II. Mahmut döneminde Musika-i Hümayun her hafta özel kıyafetler ile Cuma selamlığına katılmaktadır. Cuma selamlığı ve benzeri resmi törenler ile Osmanlı toplumu Batı müziğini dinleme şansı bulmuştur. Geleneksel müziğimiz yerine yapılan bu tercih devletin istikametini göstermesi bağlamında kayda değerdir. Musika-i Hümayun, isminden de anlaşılacağı gibi doğrudan Padişah'a bağlı bir kurumdur. Kurumun başında bulunan şeflerin, asker kökenli ve müzisyen vasıflarını taşıması zorunludur. Askeri kökenden gelmeyen ya da gayrimüslim olarak kuruma alınan şeflere ise askeri rütbeler verilmiştir. Kurumun başında bulunan şef, törenlerin icrasından Padişah'a karşı sorumlu olmuş ayrıca bir öğretmen gibi müzikal dersler vermiş ve marşlar bestelemişlerdir. İlerleyen süreçte orkestra büyüdüktan sonra esas şef orkestrayı yönetmiş, yardımcısı da bando meşklerini⁶³ idare etmiştir.

Bando ve Orkestra'da çalınan sazlar ise Klarnet, Fagot, Fifre, Flavta, Büglü, Trombon, Serpantin, Bukçerdir. Aynı dönemde İtalyan ve Fransız askeri bandolarında da benzer enstrümanlar kullanılmıştır.⁶⁴

Sultan II. Abdülhamit dönemine gelindiğinde ise ordunun çeşitli kademelerinde bandolar oluşturmak için harekete geçilecektir. Örnek olarak; Tersâne Sanayi Okulu içinde bulunan Sıbyan Muzikası (1889), Tophane Sanat Okulu'nun kolu olarak Mareşal Zeki Paşa'nın şefliğini yaptığı Tophane Muzikası (1891-1909),

⁶³ Orkestraların konser öncesi yaptığı müzikal çalışma ve prova.

⁶⁴ Özalp, a, g, e, s. 60

Ertuğrul Yatında Binbaşı Fâik Bey'in yönettiği Bahriye Bandosu (1905) ve Heybeliada da bulunan Bahriye Mızıkâ Mektebi sayılabilir. Bunların yanı sıra Avrupa müziğinin yaygınlaşmasına aracı olan başta Konya, Bursa, İzmir, Selânik, Üsküp gibi şehirlerdeki Sanayi-i Nefise mekteplerinin bandoları da sayılabilir. Bu okullardan İsmail Zühtü (1877-1924), Veli Kanık (1881-1953), Ahmet Yektâ Madran (1885-1950), Hulûsi Öktem (1892-1959) gibi bandocular yetişmiştir. Bu okullardan yetişen şefler; Dârü'l-Aceze Bandosu, İttihat ve Terakki kulübünün Millî Osmanlı Bandosu gibi sivil bandolarda önemli görevler yapmışlardır.⁶⁵

Donizetti Paşa'nın 1856 senesinde ölümü üzerine Musika-ı Hümayunun başına Guatelli ve D'aranda Paşalar sırasıyla geçerler. 1909 senesinde ise iktidarı ele alan İttihat ve Terakki hükümetleri Türkçülük politikaları gereği kurumdaki yabancı şefleri ülkelerine geri gönderirler. Saffet Atabinen ve sonrasında Zati Arca kuruma yönetici ve şef olarak atanırlar. Böylece Musika-ı Hümayunda Türk şefler dönemi başlamış olacaktır. Saffet Atabinen bu süreçte kurumda büyük bir dönüşüm süreci başlatır. Nizamname ve yönetmelikler ile kurumdaki işleyişi yazılı bir düzene oturtur. 1912 yılında Saffet Atabinen tarafından Sultan Mehmed Reşad, Sadrazam Sait Paşa ve Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa imzaları bir nizamname hazırlanmıştır.⁶⁶ Bu Nizamname; Musika-ı Hümayun, Hademe-yi Hümayûn, Müezzinân-ı Şehriyârî ve İnce Saz Takımı ile ilgili kuralları belirlemiştir. Bu nizamname ile birlikte;

Musika-i Hümayuna giriş, sınıf atlama, okuldan ayrılma ve emeklilik usulleri bir düzene bağlanmıştır. Okul, günümüzdeki eğitim sisteminin tersine 5. sınıftan başlar. En üst sınıf 1. sınıftır. Öğrenciler her sınıfta en az 3 sene eğitim görmektedirler. Öğrencilik aşamalarını başarı ile tamamlayanlar Musika-i Hümayunun bando ve orkestra gibi bölümlerinde çalışmaya başlarlar. İsteyenler sınavları geçtikleri takdirde okulda yönetici ve şef olabilmektedir.

Musika-ı Hümayun; 1 şef, 1 şef yardımcısı ve 5 sınıf öğretmeni olmak üzere 7 yönetici ile 5.sınıfta 20 kişi, 4.sınıfta 35 kişi, 3. sınıfta 30 kişi, 2. Sınıfta 20 kişi ve

⁶⁵ Ethem Rûhî ÜNGÖR, *Türk Marşları*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1965, s. 2-9

⁶⁶ Bkz. Ek 9. Musika-i Hümayun, Hademe-yi Hümayûn, Müezzinân-ı Şehriyârî ve İnce Saz Takımı Hakkında 1912 Tarihli Nizamname; BOA, İ. DÜİT, 22-20

1. sınıfta da 10 kişi bulunmak üzere toplam 120 öğrenciden oluşmaktadır. Okula giriş için adayların 12-13 yaşlarında olmaları ve fiziken enstrüman çalabilmeye uygun olmaları şarttır. Yapılan sınavda başarı gösterenler 5 sınıftan birine kayıt olurlar. Musika-i Hümâyûn'a başvuran adayların en az ilkokul diplomalarını sunmaları gerekmektedir.

Giriş tarihlerinden itibaren 3 seneyi doldurmeyen öğrencilerin okulu bırakmaları yasaktır. Kendi isteği ile ayrılmak isteyen ya da devamsızlık yüzünden ayrılmak durumunda olan öğrencilerden askerlik çağında olanlar askerlik şubesine gönderilirler. Askerlik çağına ulaşmamış olanlar, okula girdikleri tarihten kayıtları silindiği tarihe kadar kaç ay görev yaptılarsa bu süre, aldıkları maaşın üçte biri ile çarpılarak tazminat olarak verilir. 5. sınıfa öğrenim görenlere 20 yaşına gelinceye kadar Din ilimleri, Türkçe, Coğrafya, Tarih, Matematik dersleri mutlaka verilir. 5. sınıfta bulunanlardan kabiliyetsizlikleri anlaşılanlar tazminatsız olarak atılırlar.

Herhangi bir sınıftan bir öğrencinin ayrılması durumunda, boşalan kadro için yeni bir sınav yapılır. Terfi sınavına girecek öğrencilerin en az 1 sene okulda öğrenim görmüş olmaları şarttır. Yalnızca adlî sicil kaydı ve sağlık durumu uygun olan öğrenciler sınava girebilmektedir. Emeklilik için üst yaş sınırı; sınıf öğretmenlerinde 60, Mûsika Şef ve yardımcısında ise 65 yaşdır.

Musika-ı Hümâyûn hakkındaki 2. Nizamnâme⁶⁷ ise 1918 yılında Zati Arca tarafından yazılır. Bu nizamname 1912 yılında hazırlanmış olanın eksiklerini gidermek amacıyla hazırlanmıştır. 1918 yılında yayımlanan bu nizamnameye göre;

Musika-ı Hümâyûna giriş için aday olanların seçilme usulleri ve kayıtları bu nizamnâmeye göre yapılmaktadır. Adayların herhangi bir adli sicil kayıtlarının bulunmaması ve belirlenen sağlık muayenesini geçmeleri şarttır. Önceki Nizamnamede olduğu gibi Musika-ı Hümâyûn; 5. sınıftan başlamak üzere 5 sınıftan oluşmaktadır.

⁶⁷ Bkz. Ek 10. Musika-i Hümâyûn, Hademe-yi Hümâyûn, Müezzinân-ı Şehriyârî ve İnce Saz Takımı Hakkında 1918 Tarihli Nizamnâme; BOA, İ. DÜİT, 22-20

5. sınıfa dışardan öğrenci alınacağı zaman öncelikle adayın 12 yaşından küçük ve öğreneceği saz için fiziken uygun olması şarttır. Mezuniyet notu yüksek olanlar içinde yaşı en küçük olan tercih edilir. Giriş sınavında Bando veya orkestra sazlarından birini kurallarına göre çalarak yeteneğini ispat eden okula kayıt olur.

1. 2. 3. ve 4. sınıflardan birinde boş kadro olduğu durumlarda bir alt sınıftan sınav ile yeteneğini ispatlayan öğrenciler seçilir. Alt sınıftan yeterli seviyede yetenekli kişi olmadığı durumda sivil kişilerde sınava girebilmektedir.

Adayların başvuruları Haziran'ın 15'ine kadar alınmaktadır. Sınavlar ise Temmuz'un 15'inden Ağustos'a kadar olan zamanda gerçekleştirilir. Sınavı kazananların isimleri Musika-ı Hümâyün ve Hademe-i Hâssa-ı Şahâne kumandanlığınca Harbiye Nezâretine bildirilir ve Nezâret'in onayından sonra kayıtları gerçekleştirilir.

Musika-ı Hümâyünün 5. sınıfına girmeye hak kazanan öğrencilerin müzikal yeteneklerinin yetersiz olduğu bir sene içinde farkedilirse kayıtları silinerek velilerine teslim edilirler. Ayrılan öğrencilerden askerlik yaşında olanlar askerlik şubesine gönderilirler. Bir üst sınıfa geçebilmek için öncelikle açık kadro bulunması, adayın adli sicil kaydının temiz olması ve yapılan sınavda başarılı olması şarttır.

Kısım öğretmenliğine terfî edebilmek için 1. sınıfta en az 6 sene, şef yardımcılığına terfî edebilmek için kısım öğretmenliğinde en az 4 ve şefliğe terfî edilebilmek için ise şef yardımcılığında en az 3 sene çalışmak şarttır. Ancak açık olan kadronun alt makamında 3 sene çalışmış kimse yok ise süre şartı aranmamaktadır. Bu şekilde 3 sene çalışmamış olup da sınavda başarılı olanlar kısım öğretmenliğine veya şef yardımcılığına mevcut rütbeleri ile tayin edilirler. Gereken süreyi tamamlayana kadar kendilerine iki mertebe maaşı arasındaki farkın üçte ikisi verilir. Şefliğe terfî edenlere ise iki mertebe maaşı arasındaki farkın yarısı maaşına ek olarak verilmektedir.

Sınıflarda ve kısım öğretmenliğinde boş kadro olması durumunda yapılacak sınav Temmuz'un 15'inden Ağustos'a kadar olan 15 gün içinde gerçekleştirilir.

Sınavda başarılı olanların isimleri Musika-ı Hümâyun'a ve Hademe-i Hâssa-ı Şâhane kumandanlığınca Harbiye Nezâreti'ne bildirilir ve nezâretin onayından sonra kayıtları gerçekleşir. Şef yardımcılığına yükselmek için ise gerçekleştirilecek sınavda belirlenmiş bir tarih yoktur. İhtiyaç durumunda belirlenmiş usullerle gerçekleştirilir.

1918 senesinde çıkarılan bu Nizamnameye göre; Mûsika-i Hümâyun Sınav Programları ise şu şekilde düzenlenmiştir.

5. Sınıfa Kabul Sınavı; öncelikle saz eğitim metotlarından bir parça ve adayların daha önce görmedikleri bir eserin çalınması şeklinde yapılmaktadır. Baraj puanı 6'dır.

4. Sınıfa Yükselme Sınavı; öncelikle saz eğitim metotlarından bir parça, öğrenciliği süresince çalıştığı bir eser ve adayların daha önce görmedikleri bir eseri çalması şeklinde yapılmaktadır. Baraj puanı 7'dir.

3. Sınıfa Yükselme Sınavı; adayın öğrenciliği süresince çalıştığı bir parça ile daha önce görmedikleri bir eseri çalmaları ve Dikte sınavı şeklinde yapılmaktadır. Baraj puanı 8'dir.

2. Sınıfa Yükselme Sınavı; adayın öğrenciliği süresince çalıştığı bir parça ile daha önce görmedikleri bir eseri çalması ve Dikte sınavı şeklinde yapılır. Baraj puanı 9'dur.

1. Sınıfa Yükselme Sınavı; adayın öğrenciliği süresince çalıştığı bir parça ile daha önce görmedikleri bir eseri çalması ve Dikte sınavı şeklinde yapılır. Baraj puanı 10'dur.

Kısım-muallimliğine Yükselme Sınavı ise; öncelikle Konçertolardan seçilmiş bir parça ile adayların daha önce görmedikleri bir eseri çalması, Dikte sınavı, Armoni ile ilgili soruların sorulması ve Transpozisyon şeklinde yapılır. Baraj puanı 15'dir.

Muallim-muavinliğine Yükselme Sınavı; öncelikle Konçertolardan seçilmiş bir parça ile adayların daha önce görmedikleri bir eseri çalması, Dikte sınavı,

Transpozisyon, Armoni ile ilgili soruların sorulması ve orkestra için yazılmış bir eserin aranje edilmesi şeklinde yapılmaktadır. Baraj puanı 19'dur.

Hazırlanan iki Nizaname de kurumun ilerlemesi ve eksiklerinin giderilmesi amacıyla hazırlanmıştır. 1912 senesinde hazırlanan Nizamname; kurumun eksikliklerini tam olarak gideremese de mevcut işleyişi yazılı bir yönerge esaslarına bağlaması açısından önemlidir. Kuruma giriş şartları ve terfi usülleri belli bir kurala bağlanmıştır. 1918 yılındaki ikinci nizamname ise öncekinin eksik yanlarını giderme amacıyla hazırlanmıştır. Adaylardan istenilen kriterler daha ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Görev tanımları da daha net olarak yapılmıştır.

2.4.2. Müezzinân-ı Şehriyâri Şubesi

Muzıka-i Hümayun'un bir diğer şubesi Müezzinan, sarayın en eski müzik kurumlarından biridir. Padişah müezzinleri ilk olarak XV. yüzyılda sarayda kendilerine yer bulmuşlardır. "*Müezzin-i hassa*", "*Müezzin-i şehriyâri*" ve "*Hünkâr müezzini*" gibi isimlerle bilinirler. Hünkâr müezzinleri, padişahın sarayda ya da dışarda yaptığı ibadetlerine eşlik etmişlerdir. Müezzinler ordu sefere çıkacağı zaman askerlerin yola çıkması ve karşılanması esnasında görev yapmışlardır. Haç kabilelerinin İstanbul'dan ayrılışı gibi törenlere de iştirak etmişlerdir.⁶⁸ Hünkâr müezzinleri *Sermüezzin* tarafından yönetilmişlerdir.⁶⁹ Sermüezzinin aynı zamanda Fasıl heyetinin reisliğini de yapmıştır.⁷⁰ Aynı kurumun bir parçası olan bu birimler, haftanın farklı günlerinde çalışmaktadır.

Sarayın dînî törenlerinde özellikle Cuma, bayram selâmlıkları ve beş vakit namazlarda görevleri olan müezzinler, Musika-i Hümayunun başlı başına bir kolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı Devleti'nde dînî törenlerin resmî mahiyeti olduğu için müezzinler, bu törenlerdeki işlevleri nedeniyle özel bir itibar görmüşlerdir. Güzel sesli olmalarının yanında makam ve usul bilgisi bakımından da donanımlı olmaları beklenmiştir. Fasıl takımlarının başı da genellikle

⁶⁸ Mustafa Sabri KÜÇÜKAŞÇI, "Müezzin", *DİA*, C. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2006, s. 493

⁶⁹ Alimdar, a, g, e, s. 117

⁷⁰ Nuri ÖZCAN, "Hünkâr Müezzini", *DİA*, C. 18, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s. 491

Müezzinan'dan seçilmiştir. Örnek verecek olursak İsmail Dede Efendi, hem müezzinbaşı, hem de Fasil heyetinin başıdır. Türk üslûbu "*İstanbul ezanı ve kıraatı*" adıyla Ezan ve Kur'an kıraatında önemli yere sahiptir.⁷¹

Türk toplumunda sosyal hayatta doğumdan ölüme kadar klasik mûsikî ile ilişki sürmektedir. Bu bakımdan Osmanlı Devleti'de bütün camilerde günde beş vakit okunan ezana büyük önem verilmiş, müezzinlerin musikî donanımlarının tam olmaları sağlamıştır. Yahya Kemal, İstanbul'un işgal günlerinde kaleme aldığı makalelerinde, Müslüman mahallelerinde ezan sesleriyle yetişen çocuklarla, ezansız semtlerdeki alafranga kültür ile yetişen çocukları kıyaslamıştır.⁷²

Müezzinan şubesi hakkında 1918 yılında Zati Arca tarafından hazırlanan Nizamnâmeye⁷³ göre; Müezzinân-ı Şehriyârî mesleğine girmek isteyenlerin; Kuran-ı Kerim'i hafızlık derecesinde bilmesi, dinine bağlı kişiler olmaları, güzel ve geniş aralıklı bir sese sahip olması, belli bir seviyede müzik bilgilerinin olması, sağlık muayenesini geçmeleri ve adli sicil kayıtlarının temiz olması şarttır. 18 yaşından küçükler ve ortaokul diplomasına sahip olmayanlar okula kabul edilmemektedir.

Müezzinan şubesi; hem 5. sınıfa hem de üst sınıflara öğrenci almaktadır. Üst sınıflara öğrenci alımı, sınıflardan birinden birinin ayrılması veya atılması durumunda yapılır. Sınavlar Temmuz'un 15'inden 31'ine kadar tamamlanır. Başarılı olanların isimleri Harbiye Nezareti'ne bildirilir ve Eylül ayında kayıtları yapılır. Her sınıfta 3 sene öğrenim görülür. Ancak Ser müezzinliğe terfi edilebilmek için 1. sınıfta en az 6 seneyi doldurmak ve yapılacak sınavda başarılı olmak şarttır.

Ancak bu süreleri dolduran kimse bulunamaz ise sınava kabullerde süre şartı aranmamaktadır. Bu şekilde süreleri doldurmadan sınavda başarılı olanlar mevcut rütbeleri ile bir üst sınıfa geçerler ve geçtiği sınıfın mecburi süresini dolduruncaya kadar kendilerine iki rütbe maaşı arasındaki farkın üçte ikisi ek

⁷¹ Gazimihal, *Askeri Mızika Tarihi*, s. 99

⁷² Yahya Kemal BEYATLI, *Aziz İstanbul*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, İstanbul 1992, s. 121

⁷³ Bkz. Ek 10. Musika-i Hümayun, Hademe-yi Hümayûn, Müezzinân-ı Şehriyârî ve İnce Saz Takımı Hakkında 1918 Tarihli Nizamnâme; BOA, İ. DÜİT, 22-20

olarak ödenir. Her senenin sonunda personele sağlık muayenesi yapılır. Yaş ve sağlık sorunları sebebiyle emekliliğe hak kazananlar emekliye sevk edilir.

2.4.3. Fasil Heyeti

Musika-ı Hümayun, batı müziğinin yanında alaturka müziği de bünyesinde barındırmıştır. Alaturka müziği icra eden müezzin ve fasıl heyetleri 19. yüzyıldan önce de bulunmaktadır ancak Musika-ı Hümayun kurulunca bu yapı altına girerler.⁷⁴ Fasil Heyeti diğer adıyla Fasl-ı Hümayun, Osmanlı Sarayında uzun yıllar ülkenin en seçkin müzikal faaliyetlerini yürütmüştür. Enderûn'da özel eğitim görmüş öğrenciler esas müzisyen kaynağını oluştursa da Saray dışından yetişmiş müzisyenler de zaman zaman Fasil Heyeti kadrolarında kendilerine yer bulmuşlardır. Fasil takımlarında icra edilen mûsikî, beste ve icra yöntemleri bakımından üst çitayı belirlemiştir. Bu sayede Osmanlı klasik müziği en üst seviyede temsil edilmiştir. Uzun yıllar musiki icra eden Fasil Heyeti, Osmanlı toplumunun müzik hayatına yön vermiştir.

II. Mahmud döneminde batı çalgıları Osmanlı müzik hayatına yoğun şekilde girdiği için Fasil Heyeti de bu reformdan payını alacaktır. Geleneksel musikimizde bulunan eserler batı enstrümanları ile yeniden armonize edilerek icra edilmeye başlanır. Peşrev ve saz semaileri, köçekçeler ve oyun havalarının armonize edilmesiyle Fasil Heyetinin özgün repertuarı oluşmuştur.⁷⁵ İlerleyen dönemde *Fasl-ı Atik* ve *Fasl-ı Cedid* olarak ikiye bölünecektir. Fasl-ı Atik geleneksel fasılın temsilcisi olurken, Fasl-ı Cedid'te batı eksenli daha çağdaş bir yaklaşım kendini gösterir.⁷⁶

⁷⁴ Alimdar, a, g, e, s. 116

⁷⁵ Emin Erdem KAYA, "Yeni Türk Müzik İnkılabına Bir Hazırlık Evresi Olarak 1826-1920 Dönemi" *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 7, S. 1, Erzincan 2012, s.1451-1460

⁷⁶ Bahar GÜDEK - Adem KILIÇ, a, g, m, s. 92

2.4.3.1. Fasl-ı Atik

Fasl-ı Atik; geleneksel Fasil Heyetinin devamı niteliğindedir. Burada Klasik Türk Musikisi örnekleri seslendirilmiş ve tanbur, ud, ney ve kemençe gibi enstrümanlar kullanılmıştır. Müzik tarihimizin ünlü bestecileri, hanendeleri ve saz üstatları burada yetişmiştir. Bu bestecilerden Dede Efendi, Delalzâde, Haşim Bey, Rif'at Bey, Hacı Arif Bey, Latif Ağa, İsmail Hakkı Bey, Lutfi Bey, Şekerci Cemil Bey ve Nuri Halil Poyraz Klasik Türk Musikisinde önemli yer edinmişler ve değerli hizmetlerde bulunmuşlardır.⁷⁷ Özellikle Rif'at Bey hafızalardan silinen Muhayyerkürdî makamını eserlerinde kullanarak gün yüzüne çıkarmıştır. Yine Fasl-ı Atik'te bestekâr olarak görev yapan İsmail Hakkı Bey Müezzinan Bölüğünde müezzinlik, Orkestra korosunda koristlik yapmış ve bunların yanında Fasl-ı Cedid çalışmalarına da iştirak etmiştir.⁷⁸

Geleneksel Türk Musikisi yazılı olarak kaydedilmediği için gelecek nesillere aktarılma aşamasında büyük sıkıntı yaşanmıştır. Ancak adını saydığımız musikişinaslar eşsiz eserler besteleyerek geleneksel Türk Müziğini ilerletme adına büyük hizmetlerde bulunmuşlardır. Bugün dinlediğimiz birçok Klasik Türk Musiki eserlerinin altında bu bestekârların imzası bulunmaktadır.

1918 yılında Zati Arca tarafından hazırlanan nizamnâmeye⁷⁹ göre; Fasil Heyeti giriş sınavı Temmuz'un 15'i ile 31'i arasında yapılmaktadır. Aday olanların; sağlık muayenesini geçmeleri, adli sicil kayıtlarının temiz olması, güzel ve geniş aralıklı bir sese sahip olmaları, mûsikî fasıllarına hâkim olmaları ve saz takımında bulunan enstrümanlardan birini çalmaları şarttır. Başarılı olanlar Harbiye Nezareti'ne bildirilir ve kayıtları yapılır.

Üst sınıfa geçme usulü; günümüzdeki okullarda olduğu gibi her sene bir üst sınıfa geçme şeklinde değildir. Bir öğrencinin üst sınıfa geçebilmesi için her sınıf için 3 seneyi doldurması şarttır. Ancak bir üst sınıfta bir öğrencinin ayrılması ya da atılması durumunda, sınav ile ihtiyaç kadar öğrenci terfi ettirilir. Ser-hânende

⁷⁷ Gazimihal, *Askeri Mızıkâ Tarihi*, s.100

⁷⁸ Nihat ERGİN, *Yıldız Sarayında Müzik: Abdülhamid II Dönemi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara 1999, s. 17

⁷⁹ Bkz. Ek 10. Musika-i Hümayun, Hademe-yi Hümayûn, Müezzinân-ı Şehriyârî ve İnce Saz Takımı Hakkında 1918 Tarihli Nizamnâme; BOA, İ. DÜİT, 22-20

ve Sersâzendeliğe terfî edilebilmek için ise 1. sınıfta en az 6 seneyi doldurmuş olmak gerekmektedir. Görevlendirmeler padişah onayı ile gerçekleşir.

Sınavda her soru 5 puandır. Eserlere çalışmak için öğrencilere bir ay süre verilir. Sınavlarda soruların birinden 0 puan alanlar, sınav baraj puanını geçmiş olsalar dahi kazanamamış sayılırlar.

4. Sınıfa Kabul Sınavında; Okul heyeti tarafından belirlenmiş makamlardan taksim, fasıl, peşrev ve saz semâisi çalınabilmesi,

Okul heyeti tarafından belirlenmiş usulleri bilmeleri,

Daha önce görmedikleri bir eserin hânendeler tarafından söylemesi ve sâzendeler tarafından çalınması gerekmektedir. Bu sınavda baraj 7 puandır.

3. Sınıfa Yükselme Sınavında; Hanende ve Sazendeler için okul heyeti tarafından belirlenmiş makamlardan taksim, fasıl, peşrev ve saz semâisi çalınabilmesi,

Okul heyeti tarafından belirlenmiş usulleri bilmeleri,

Daha önce görmedikleri bir eserin hânendeler tarafından söylenmesi ve sâzendeler tarafından çalınması ve Dikte sınavı şeklinde yapılmaktadır. Bu sınavda baraj 11 puandır.

2. Sınıfa Yükselme Sınavında; Hanende ve Sazendeler için okul heyeti tarafından belirlenmiş makamlardan taksim, fasıl, peşrev ve saz semâisi çalabilmeleri,

Okul heyeti tarafından belirlenmiş usulleri bilmeleri,

Daha önce görmedikleri bir eserin hânendeler tarafından söylenmesi ve sâzendeler tarafından çalınması ve Dikte sınavı şeklinde yapılmaktadır. Bu sınavda baraj 12 puandır.

1. Sınıfa Yükselme Sınavında; Hanende ve Sazendeler için öncelikle 4. sınıfa kabul ve 3. ve 2. Sınıfa yükselme sınavlarındaki makamlardan taksim, fasıllar, peşrev ve saz semâisi çalınması,

4. sınıfa kabul, 3. ve 2. sınıflara yükselme sınavlarındaki usullerle beraber Darbıfetih, Hâvi usullerini bilmeleri,

Adayların daha önce görmedikleri bir eserin hânendeler tarafından söylenmesi ve sâzendeler tarafından çalınması, Dikte Sınavı, Doğu mûsikîsi armonisiyle ilgili soruların sorulması ve ince saz takımının yönetilmesi şeklinde yapılmaktadır. Bu sınavda baraj 17 puandır.

Ser-hânendelik ve Ser-sâzendelik Sınavı; adayların daha önce görmedikleri bir eserin sâzendeler tarafından çalınması ve hânendeler tarafından söylenmesi, önceki sınavlardaki makamların ve usullerin tümünün icra edebilmesi, Dikte sınavı, Doğu müziği armonisi ve bir incesaz takımının yönetilmesi şeklinde yapılmaktadır. Bu sınavda baraj 24 puandır.

Ser-hânendelik veya ser-sâzendelik sınavını yapan heyet; Mûsika-i Hümâyun eğitim kurulundan bir kişi ile ser müezzin-i şehriyârî ve kumandanlıkça seçilen doğu müziği ustası 3 kişiden oluşur. Sınav gününü komutanlık belirler.

Her sene sonunda bütün öğrenciler sağlık muayenesinden geçirilir. Sağlık durumu görevini yapmaya engel olanlar askeri sağlık dairesine gönderilir. Askeri sağlık heyeti kararıyla öğrenci okuldan atılabilmektedir. Ayrıca askerlik mesleğine aykırı hareketlerinden dolayı görevlerine devam etmeleri sakıncalı olanların Harbiye Nezaretine bilgi verilerek kayıtları silinir.

2.4.3.2. Fasl-ı Cedid

Fasl-ı Cedid Heyeti, Santuri Miralay Hilmi Bey, Binbaşı Pazı Osman Bey ve Binbaşı Faik Bey gibi müzisyenler tarafından kurulmuştur. Heyette ud, keman, lavta, flüt, trombon, kitara, mandolin, ney, viyolonsel, dümbelek, kastanyet ve zil gibi enstrümanlar bulunmaktadır. Bu heyet, alaturka müzik ile batı müziğinin

çoksesliliğini harmanlayarak müzikte modernleşme hareketinin ilk denemelerini yapmıştır.⁸⁰

Fasl-ı Cedid Heyeti; batı müziği ile Türk müziği arasında köprü vazifesi görmüş, aynı zamanda halka batı müziğini sevdirmeye çalışmıştır. Türk müziğinde çoksesli çalışmalar bu heyet sayesinde yapılmıştır. Bu açıdan bakıldığında Fasl-ı Cedid tarihinin çoksesli Türk müzik tarihimiz açısından önemi büyüktür. Heyette 10-15 kişilik bir hanende grubu vardır. İstiklal Marşımızın bestecisi Osman Zeki Üngör de burada hanendelik görevinde bulunmuştur. Klasik batı müziği orkestraları gibi şef tarafından yönetilen Fasl-ı Cedid bünyesinde klasik Türk müziği eserleri ve köçekçeler armonize edilerek seslendirilmiş, gerektiğinde batı müziği eserleri de icra edilmiştir. Eserlerin armonik yönden düzenlenmesi çoğu zaman Obuacı Pazı Osman tarafından yapılmıştır. Heyetin şefliğini Santuri Hilmi Bey yürütmüş ve Batı orkestralarında olduğu gibi baget bile kullanmıştır.⁸¹

Fasl-ı Cedidin müzik tarihimiz açısından ilginç olma sebebi; ney ile flütü ve ud ile mandolini bir araya getirmiş olmasıdır.⁸² Osmanlı müzik tarihinde o tarihe kadar böylesine müzikal bir sentez gözlemlenmemiştir. Bunu sağlayan güç, sarayın batı müziğini destekleyen politikalarıdır. Musika-ı Hümayuna bağlı müzikal bölümlerde çalışan müzisyenler her ne kadar belli bir odaya bağlı olsalar da iki farklı bölümde de enstrüman icra edenlerin olduğu bilinmektedir. Örneğin; Müezzinan ekibinde çalışan bir müzisyen ihtiyaç duyuldukça Fasil Heyetlerine de girmektedir.

2.4.4. Opera

Musika-ı Hümayundaki Opera⁸³ bölümü, II. Abdülhamid döneminde açılmıştır. Osmanlılar için yeni bir sanat olan Opera alanında, yetişmiş müzisyen olmadığı

⁸⁰ Alimdar, a, g, e, s. 118

⁸¹ Ergin, a, g, e, s.18

⁸² Necati GEDİKLİ, "Bilimselliğin Merceğinde Geleneksel Müziklerimiz ve Sorunları" Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1999, s.126

⁸³ Konuşmaları yüceltilmiş, orkestra eşliğindeki insan sesi ile gerçekleştirilen ve müziğin önemli bir öge olarak tüm dramatik özellikleri denetlediği oyunlara verilen ad. Bkz. www.tdk.gov.tr

için genellikle İtalyanlar tarafından icra edilmiş ve zamanla onların tekeline girmiştir. Operanın korosu Musika-ı Hümayundaki genç sanatçılardan teşkil edilmiş ve bir dönem şefliğini de Zati Arca yürütmüştür.⁸⁴

Ülkemizde sahnelenen ilk Opera temsili ise 1797'de Topkapı sarayında Frenkler tarafından gerçekleştirilmiştir. Londra'da yayınlanan *The Times* gazetesinin 17 Şubat 1843 günkü sayısında Valide Sultan sarayında İtalyan Opera sanatçılarının, Gaetano Donizetti'nin *Belisario* operasını sahnelediklerinden bahsedilmektedir.⁸⁵ Sarayın bu ilgisinin sonucunda 1839'dan başlayarak tiyatro binalarının sayısı artmış, İstanbul ve İzmir Osmanlı Devleti'nin büyük sanat merkezleri olmuştur. Ayrıca İtalya, Fransa, Viyana ve Kafkasya'dan tiyatro, opera ve bale toplulukları gelerek temsiller vermişlerdir.⁸⁶

1841 senesinde Basko adında bir İtalyan, memleketinden getirdiği sanatçı arkadaşlarıyla Beyoğlu'nda bir tiyatro binası kurmuş ve operalar sahnelemiştir. Oynadıkları opera oyunlarından biri dilimize de çevrilmiştir. Bu ilk opera eseri Gaetano Donizetti'nin bestelediği *Belisario* adlı opera eseridir. Kitap halinde bile basılması o dönem ilgi çektiğini gösteren önemli bir donedir.⁸⁷

2.4.5. Tiyatro

Osmanlı Devleti'nde ilk tiyatro Beyoğlu'nda kurulmuştur. Basko ismiyle bilinen İtalyan sanatçının tiyatro oyunu sahnelemeyi bırakmasının ardından Mihail Naum yine aynı bina da kendi tiyatrosunu kurmuştur. Naum Tiyatrosu, Sultan Abdülmecid döneminde saray tiyatrosu misyonunu üstlenecektir. Mihail Naum'un yapmış olduğu faaliyetler neticesinde opera ve tiyatro'dan hoşlanan ve ilgi duyan bir saray zümresi yetişmiş ve benzer temsillerin Musika-ı Hümayunda da sergilemesine olanak sağlanmıştır.⁸⁸

⁸⁴ Ergin, a, g, e, s.19

⁸⁵ Metin AND, *100 Soruda Türk Tiyatrosu Tarihi*, Gerçek Yayınevi, 1. Basım, İstanbul 1970, s. 84

⁸⁶ Budak, a, g, e, s. 74

⁸⁷ Koral ÇALGAN, *Franz Liszt ve M. R. Gazimihal'in Bir Araştırması "Liszt'in İstanbul Konserleri,"* Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara 1991, s. 33

⁸⁸ Bahar GÜDEK - Adem KILIÇ, a, g, m, s. 92

Osmanlı Devleti sadece dışardan sanatçı almakla kalmamış, kendi sanatçıları da yetiştirmiştir. Enderun-u Hümayun bir sanat okulu gibi müzik eğitimi verilmiştir. Osmanlı Devleti, batı tiyatrosunu ülkemize girdikten sonra finansal olarak desteklemiştir. Çırağan, Dolmabahçe ve Yıldız saraylarında da tiyatrolar kurulmuştur.⁸⁹ 1908'de ise II. Meşrutiyet'in ilanı ile saray tiyatrosu kapatılmıştır.

2.4.6. Musika-i Hümayun Mektepleri

Musika-i Hümayunun formal okul hüviyetine kavuşması 1912'li yılları bulsa da birçok tarihçi, kurumu bir okul olarak kabul etmektedir. Bu sebeple 23 Kasım 1831 tarihi günümüzde Bando Astsubay Meslek Yüksek Okulu'nun da kuruluş tarihi olarak kabul edilmektedir. Bugün mezkûr okulun brövesinde 1831 ibaresi görülmektedir.⁹⁰ Gazimihal, Mızıkâ Okulu'nun kuruluşu için şu sözleri söylemiştir:

“Musika-ı Hümayun Okulu 1831 senesinde kurulmuştur. İlk kurulan Avrupa konservatuarlarının ilk aşamada bütün musiki dallarını eğitim programlarına alamadıklarını düşünecek olursak Musika-ı Hümayunun onlardan daha eski bir tarihe sahip olduğu anlaşılır.”⁹¹

Arşiv belgelerinde iki ayrı Musika Okulu kurulduğundan bahsedilmektedir. İlk olarak II. Mahmud döneminde harp okulu ile birlikte musika okulunun da kurulmasına karar verilmiştir. Üsküdar Doğancılar taraflarında kurulan okulun ne kadar süre eğitim hizmeti verdiği bilinmemektedir. Diğer musika okulu ise Sultan Abdülaziz döneminde açılacaktır. Musika-i Hümayunda görev yapan Takiyyüddin Mehmet Bey; bu okulun 1282 yılının Kanun-sanisin 15. Günü (27 Ocak 1867) Gümüşsuyu kışlasında eğitim hayatına başladığını anlatmaktadır. *Musika-i Hümayun Mekteb-i İdadisi* ismiyle bilinen bu okula Musika-ı Hümayunda görev yapan 75 müzisyen, öğretmen olarak atanmıştır.⁹² Okulun kuruluş amacı öğrencilere okuma yazma ve müzik teorisi eğitimi vererek

⁸⁹ And, a, g, e, s. 13

⁹⁰ Bkz. Ek. 1. Bando Okulu Brövesi

⁹¹ Gazimihal, *Mehterhane ve Türk Müzik Kalkınışı*, s. 8

⁹² Hikmet TOKER-Erhan ÖZDEN, a, g, m, s. 117

Musika-i Hümayuna daha hazır bir şekilde başlamalarına yardımcı olmaktadır. Kısaca teorik eğitimin verildiği bu okul, öğrencileri Musika-i Hümayundaki pratik eğitimlere hazırlama amacı gütmüştür. Son olarak bu okul 1869 senesinde kapatılmıştır.

Okulda; Musika-ı Hümayundan yetişen öğretmenlerin yanı sıra yurt dışından da önemli müzisyenler çalgı dersleri vermeye başlamıştır. Kurumda verilen müzik derslerinin yanında Fransızca, Farsça, Hüsn-ü Hat ve Arapçadır gibi dersler de verilmiştir.

Musika-i Hümayunda yapılan eğitim reformlarına rağmen 1909'a kadar eğitim sistemi temel olarak usta-çırak ilişkisine dayanmaktadır. Musika-i Hümayun şeflerinden Saffet Atabinen bu durumu şu sözlerle dile getirmiştir.⁹³

"Okula yeni giren bütün öğrenciler, iyi bir müzisyen olarak kendini yetiştirmiş üst sınıflardan başka bir öğrenciye emanet edilmektedir. Bu şekilde yetişen öğrencilerden yetenekli olanları ihtiyaç oldukça çaldıkları enstrümana göre orkestraya geçirilmiştir. Bu öğrenciler pratik eğitimin yanında teorik eğitim de görmektedirler. Musika-ı Hümayun'a gelen ilk şefler İtalya kökenli oldukları için verdikleri eğitim de İtalyan ekolü istikametinde olmuştur. Göreve geldikten sonra elimden geldiğince öğrencilerin Fransız ekolü yönünde eğitim görmelerine olanak sağladım."

Saffet Atabinen, Musika-i Hümayun Komutanlığında görev yaptığı dönemi kastederek okulu Fransız ekolü ile çalıştırdığını belirtmiştir. Böylelikle İttihat ve Terakki hükümeti döneminde Musika-ı Hümayunda İtalyan ekolü yerine Fransız ekolünün tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Donizetti Paşa, Guatelli Paşa ve Arenda Bey'in şeflik dönemlerinde usta çırak ilişkisi içerisinde devam eden müzik eğitimi, 1909 senesinden itibaren Saffet Atabinen, Zati Arca ve Osman Zeki Üngör'ün şeflik koltuğuna geçmeleriyle daha kurallı ve sistemli bir şekilde verilmeye başlanmıştır. Fakat bu dönemde dahi Musika-ı Hümayun tam teşekküllü bir konservatuar görüntüsüne kavuşamamıştır. Saffet Atabinen'in orkestra şefi olması ile eğitimde daha ciddi bir dönemi başlatmıştır.

⁹³ Gazimihal, *Askeri Mızıkça Tarihi*, s. 115

3.BÖLÜM: OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ASKERİ MÜZİĞİN GELİŞİMİNDE ROL ALAN ÖNEMLİ SİMLER

3.1. GUISEPPE DONİZETTİ

3.1.1. Giuseppe Donizetti'nin Hayatı

Giuseppe Ambrogio Donizetti, 6 Kasım 1788'de Kuzey İtalya'nın Lombardiya bölgesinde Alp dağlarının eteğinde bulunan Bergamo şehrinde doğmuştur. 1786 senesinde evlenen Andrea Donizetti ve Domenica Nava çiftinin ilk çocuğudur. Giuseppe'nin ardından Donizetti çiftinin beş çocukları daha olur. Müzik dünyasında Donizetti ailesi için İskoçya kökenli olduklarına dair iddialar olsa da bunların asılsız olduğu sonradan ortaya çıkmıştır.⁹⁴ Donizetti'nin ailesi Giuseppe'yi bölgenin meşhur sanatı olan dokumacılık işine yönlendirmek istedilerse de o, kardeşi Gaetano gibi müzik okumayı seçmiştir.⁹⁵ Donizetti'nin ailesi, maddi durumları kötü olduğu için kolay bir hayat geçirmezler. Giuseppe'nin hayatı, kardeşi ünlü opera bestecisi Gaetano Donizetti'nin gölgesinde geçti demek yanlış olmayacaktır.

Donizetti ilk müzik derslerini halasının kocası olan Giacomo Corini'den almıştır. Daha sonra *Lezioni Caritatevoli di Musica* adlı okula girmek ister ancak 17 yaşında olduğu için kabul edilmeyecektir. Aynı dönemde Bergamo'da bulunan ünlü besteci Giovanni Simone Mayr'dan özel dersler almaya başlar. Mayr, Donizetti'de olan müzik yeteneğini görmüş ve verdiği dersler için herhangi bir ücret istememiştir. Öğrencilerine karşı cömertliği ile tanınan Mayr, Gaetano Donizetti'yi de eğitimini ilerletmesi için Bologna'ya Peder Stanislao Mattei'nin yanına göndermiştir.

18. Yüzyılın son çeyreği, Avrupa'da devrim rüzgârlarının estiği ve Napolyon Bonaparte'ın gücünün zirvesinde olduğu yıllardır. Bu durum tüm Avrupayı derinden etkilemiş ve savaşlar dönemi başlamıştır. Bergamo'da da bu savaş rüzgârlarının etkisini görülür. Şehir, 1797'de Fransa tarafından ele geçirilir.

⁹⁴ Emre ARACI, *Donizetti Paşa Osmanlı Sarayının İtalyan Maestrosu*, Yapı Kredi Yayınları, 2, Baskı, İstanbul Mayıs 2014, s. 25

⁹⁵ Gazimihal, *Türkiye-Avrupa Musiki Münasebetleri*, s. 98

Ancak Fransa ile Avusturya arasında imzalanan 17 Ekim 1797 tarihli *Campo Formio Antlaşmasıyla* resmen *Cisalpine Cumhuriyeti*nin bir parçası olacaktır.

Bergamo, 1815 Viyana Kongresi'nden sonra Avusturya İmparatorluğu'na verilse de 1859'da tekrar İtalyan Krallığına bağlanmıştır. Guiseppe Donizetti, 1806'da Napolyon Bonaparte'in ordusunda 7. Alay bandosuna flütçü olarak yazıldığında ise Fransız İmparatorluğu'nun emrine girmiştir. Guiseppe Donizetti'nin orduya asker olarak yazılmış olması tahminimizce ailesinin maddi sıkıntılarından kaynaklanmaktadır. Sosyal açıdan itibarlı bir statü ve düzenli bir kazanca sahip olabilmek için bu karara verdiği düşünülebilir.⁹⁶ 19. yüzyılda İtalya ordusu; Fransız modeline göre tertiplenmiş ve piyade, süvari, topçu gibi değişik birimlerden meydana gelmiştir. Piyade bölüklerinde 45 kişilik bandolar yer almıştır. Bu bandolarda 10 kişi vurmali, 35 kişi ise ahşap ve bakır nefesli enstrüman çalmaktadır.⁹⁷

Giuseppe, 7. Alay bandosuna flüt eğitmeni olarak girdikten sonra 1809 senesinde Avusturya cephesine gönderilir. Bu cephede askeri harehatlara katılır. Napolyon, İspanya cephesinde savaşırken Avusturyalılar, İngilizlerin desteği ile Baviera'yı işgal ederler. Napolyon ise karşı saldırıya geçerek ordularını Viyana'ya yönlendirecektir. 12 Mayıs 1806 tarihinde Viyana'ya giren Fransız ordusu Avusturyalıları *Wagram* savaşında yenilgiye uğratır. Avusturya bu mağlubiyetten sonra işgal ettiği yerlerden geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu zaferin ardından Giuseppe Donizetti'nin de görev yaptığı Alay, 12 Temmuz 1811'de İspanya'ya gönderilir. Fakat cepheye giderken yolda rahatsızlanan İtalyan müzisyen Guiseppe, *Castelnaudary*'deki hastaneye kaldırılır. Bir süre tedavi gördükten sonra iyileşir ve tekrar cepheye döner.⁹⁸ Napolyon bu süreçte İspanya cephesinde birçok başarı kazanır ve Madrid'i işgal eder. Kardeşini İspanya tahtına oturtur. Ancak Avrupa'da genişlemeye devam eden Napolyon'a karşı İngiltere, İspanya'ya destek için bir ordu gönderir. Direnişçilerle birleşen İngiliz ordusu, Fransızları İspanya'dan söküp atacaktır. Aynı anda hem Rusya'da hem de İspanya'da savaşan Napolyon için yenilgi kaçınılmaz olur. Bu süreçte Fransa iç siyasetinde rahatsızlıklar artar ve muhalefet, Napolyon'u

⁹⁶ Aracı, a, g, e, s. 30

⁹⁷ Aracı, a, g, e, s. 31

⁹⁸ Gazimihal, *Türkiye-Avrupa Musiki Münasebetleri*, s. 101

yönetimden el çektirir. 4 Mayıs 1814'te Elbe adasına sürgüne gönderilir. Guiseppe Donizetti'de bu noktada Bergamo'ya ailesinin yanına dönecektir. Napolyon iktidarı tekrar alabilmek için gönüllülerden bir ordu meydana getirmek için çalışmalara başlar, Donizetti de Bonapart'ın hizmetine girmek için Elbe Adasındaki taburuna başvurur. Başvurusu kabul edildikten sonra de *Porto Ferrario*'ya geçer ve buradaki bandoda flütçü olarak görev alır.

William Ashbrook, Guiseppe'nin ailesini bırakıp Elbe adasına gitme kararını anlatırken şu bilgileri vermektedir.⁹⁹

“Donizetti'nin ailesi o günlerde yoksul ve sıkıntı dolu bir yaşam sürmektedir. Guiseppe ordudan geri döndüğü zaman bu duruma çok sevinen ailesinin sevinci kısa sürer. Anne ve babasına yardım etmek yerine Donizetti, Elbe Adasına Napoleon'un gönüllü askerleri arasına katılır.”

Guiseppe Donizetti, gönüllü olarak Elbe adasında görev yaptığı dönemde, 12 Şubat 1815'te *Porto Ferrario* şehrinde *Angela Tondi* isimli bir kızla evlenir. Bu sırada gönüllülerden yeterli gücü toplayan Napolyon, Fransa'ya tekrar dönmeye karar vermiştir. Bonaparte ve askerleri 20 Mart 1815'te Paris'e girerler. Donizetti de bu orduyla birlikte Paris'e varır ve Tuileries Sarayı karşısındaki *“Casernes de Braves”*a yerleşir. Burada artık yeni görevi bandonun yeniden organize edilmesidir.¹⁰⁰

Napolyon Elbe adasında sürgünde iken Müttefikler Devletler, Fransa'da krallığı geri getirerek Bourbon hanedanından XVI. Louis'nin kardeşi XVIII. Louis'i kral ilan ettirirler. Napolyon, 1815' de Paris'e girince XVIII. Louis kaçmak zorunda kalacaktır. Fransada yeni kral'ın tahtan indirilmesi üzerine Müttefikler Devletler için artık tek çare yeni bir savaştır. Beklenen savaş *Waterloo* denilen yerde gerçekleşir. Bu savaş sonucu Fransa kesin olarak yenilir. Paris'e dönen Napolyon ise pes etmeyerek yeni bir ordu toplamak ve tekrar savaşa girmeyi istemektedir. Fakat Fransada Meclis, savaşı devam ettirmek istemez ve İmparatoru iktidardan çekilmeye mecbur eder. (22 Haziran 1815) Zafer kazanmış Müttefik orduları Paris'e girince Fransız birlikleri Loire nehrinin güneyine çekilir. Amerika'ya gitme niyetinde olan Napolyon, İngilizlere teslim

⁹⁹ William ASHBROOK, *Donizetti and His Operas*, Cambridge University Press, Cambridge 1982, s.22

¹⁰⁰ Aracı, a, g, e, s.34

olur. İngiltere ise Napolyon'a savaş esiri muamelesi yaparak, Amerika yerine Atlas Okyanusundaki St. Helene adasına yollar.¹⁰¹ Son yıllarını bu küçük adada geçiren Bonaparte, 5 Mayıs 1821'de ölür. Napolyon'un kaderini çizen Waterloo Muharebesi yaşandığı sırada Guiseppe Donizetti Elbe adasında eşinin yanında bulunmaktadır. Fransa'nın savaşta yenilip Napolyon'un St. Helene adasına sürülmesi üzerine Donizetti'de eşi ile beraber İtalya'ya döner.¹⁰²

Yeni bir çağ başlatan Fransız İhtilali'nin yaydığı fikirler bütün dünyada karşılık bulmuş yeni siyasi düzenler kurulmuştur. Fransa'nın yakınında bir şehir olan Bergamoda yetişen Donizetti de özgürlük, eşitlik ve bağımsızlık fikirlerinden etkilenir. Napolyonun ordusuna gönüllü olarak katılması da sadece iş bulmak için değil aynı zamanda siyasi ve dünya görüşü olarak da benzer fikirlere sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple Elbe Adasında sürgünde iken bile Napolyon'un hizmetine girmekten çekinmez.

Fransa yenildikten sonra Bergamo, Avusturyalılar tarafından işgal edilmiştir. Napolyon'a hayranlık duyan Donizetti, Bergamonun Avusturya tarafından ele geçirilmesinden rahatsızlık duymaktadır. Bu sebeple Avusturya ordusunda görev yapmak yerine Sardunya ve Piemonte Krallığı'nın ordusuna yazılır. (26 Ekim 1815) Casele Bölgesi Alayında bando şefi olarak göreve başlar.¹⁰³ Sardunyada ki son görevi; bu şeflik vazifesidir.

Guiseppe askeri müzik dünyası içerisinde ilerlerken, kardeşi Gaetano da parlak bestekârlığının önemli eserlerini vermeye başlamıştır. Rossini etkisinde bestelediği ilk iki operası, Venedik'te sahnelenen *Enrico di Borgogna* ve *Il Falegname di Livonica* çok ses getirmiştir. Hocası Mayr'ın yapmaktan vazgeçtiği bir beste siparişini kabul eden Gaetano, *Zoraida di Granata* operası ile Roma'daki büyük başarı kazanır. Fakat 1822 senesinde bestelediği *Chiara e Serafina* adlı operası Gaetano'nun beklediği ilgiyi görmez. Bunun üzerine yeni bir beste yapar. *La Zingara* adlı operası ise hayatının dönüm noktası olmuştur.

¹⁰¹ Roger PRICE, *Fransa'nın Kısa Tarihi*, Çev. Özkan Akpınar, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s. 171

¹⁰² Helbert WEINSTOCK, *Donizetti and the World of Opera in Italy, Paris and Vienna in the First Half of the Nineteenth Century*, Octagon Press, London 1979, s. 309

¹⁰³ Aracı, a, g, e, s. 31,39

Kısa ömründe yetmişe yakın opera besteleyen Gaetano, yaşadığı dönemde İtalya'nın önde gelen opera bestecileri arasındadır.¹⁰⁴

Guiseppe Donizetti'nin Sardunya ordusunda bando şefi olarak çalıştığı sırada II. Mahmud Osmanlı Devleti'nde kapsamlı bir yenileşme hareketine girişmiştir. Bu kapsamda Mehterhanenin yerine 1827 senesinde modern bir kurum olan Musika-i Hümayun kurulur. İlk olarak Mösyö Manguel Efendi şef olarak seçilse de Musika-i Hümayundaki çalışmalarını yeterli bulmayan II. Mahmut, yeni bir şef bulunması için emir vermiştir. Hüsrev Paşa, yeni bir şef getirilmesi için Sardunya-Piemonte Krallığı'nın İstanbul büyükelçisi Marchese Gropallo ile iletişime geçer. Büyükelçi de Torino'daki Dışişleri Bakanlığı ile irtibat kurar ve Osmanlı Devleti'nin becerikli ve başarılı bir askeri şef istediğini iletir. Torino'da yapılan araştırmalar sonucu Gropallo'ya *Guiseppe Donizetti* ismi önerilir.¹⁰⁵ Maddi olarak sıkıntılı günler yaşayan Donizetti bu teklifi kabul eder. Fakat koyu bir Katolik Hristiyan olan Donizetti ailesi, Guiseppe'nin çoğunluğu Müslüman olan Osmanlı Devleti'nde Padişah emrine girmesini olumlu karşılamazlar. Ancak Guiseppe kararından dönmeyecektir. "*Osmanlı Saltanat Müzikalarının Baş Ustakârı*" (Istruttore Generale delle Musiche Imperiali Ottomane) unvanı ile İstanbul'a davet edilir.¹⁰⁶ 17 Eylül 1828 senesinde padişah tarafından kabul edilip göreve başlamıştır.¹⁰⁷ Böylelikle Donizetti'nin Osmanlı İmparatorluğu macerası da başlamış olur. Ancak ilk aşamada böylesine zor bir kararı vermesinin ne kadar zor olduğunu tahmin etmek zor olmayacaktır. Çünkü hiç tanımadığı bir ülkeden böylesine bir davet almak akabinde birçok sorunu da beraberinde getirecektir. Öncelikle dil sorunu ve eğitim vereceği öğrencilerin eğitim seviyesi başlıca problemler olarak karşımıza çıkar. Fakat Guiseppe bu tarz sorunları çözmesini bilmiş ve ismini Osmanlı Devleti Askeri Şefler hanesine yazdırmıştır.

¹⁰⁴ Aracı, a, g, e, s. 43

¹⁰⁵ Aracı, a, g, e, s. 44

¹⁰⁶ Gazimihal, *Askeri Müzik Tarihi*, s.42

¹⁰⁷ Nuri ÖZCAN, "Muzika-i Humayun", *DİA*, C. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, s.423

3.1.2. Guiseppe Donizetti'nin Faaliyetleri

Donizetti'nin İstanbul'a geliş tarihi kimi tarihçilere göre tartışmalı olsa da Mahmud Ragıp Gazimihal, 1828 yılının 17 Eylül gününü vermiştir.¹⁰⁸ Avrupa'dan gelen bu İtalyan müzisyene bütün saray halkı büyük bir ilgi ve merak beslemiştir. Özellikle II. Mahmud'un Donizetti'yi İstanbul'a ayak basar basmaz yol yorgunluğu ile huzuruna çıkarmak istemesi, verdiği önemi göstermesi bakımından önemlidir. Kendisine büyük imkânlar sağlanan Donizetti hiç vakit kaybetmeksizin göreve başlar.

Donizetti, Osmanlı İmparatorluğu'nun yapısal anlamda dönüşüm yaşadığı ve hızlı bir reform sürecine girdiği bir dönemde İstanbul'a gelmiştir. Yeniçeriler ortadan kaldırılmıştır ancak yüzyıllardır orduya müzik hizmeti sunan mehteran kültürü İstanbul'da azalmış olsa da ülke genelinde hala devam etmektedir. Avrupa tarih kaynaklarında 1836 ile 1840'lı yıllara kadar mehteranların varlığından bahsedilmektedir. Fransız *Le Menestrel* dergisine İstanbul'dan gönderilmiş bir mektupta "Osmanlı 'da Mehterhane geleneği bazı askeri birliklerde hala sürmektedir. Bu mehteranların kullanmakta oldukları çalgılar arasında davullar ve zurna vardır." denilmektedir.¹⁰⁹ Bu tarihlerde Osmanlı Devleti'ne ziyaretler yapmış İskoçyalı seyyah *Charles MacFarlane* ise ismini açıklamadığı Osmanlı Paşasının komutasındaki bir birliğin bandosuyla ilgili şunları söylemektedir.¹¹⁰

"Osmanlı toplumunun bayram kabul ettiği önemli günlerde bando her yerde bulunmakta ve neredeyse her zaman marşlar çalmaktadır. Osmanlı ordusunda görevli Paşalardan birinin bandosunda çalınan musiki tamamen Türk Musikisi, enstrümanlar da Türk sazları ve müzisyenler de Türklerden oluşturulmuştur. Ancak II. Mahmud'un İtalyan ekolü ile eğitilmiş bandosu kadar modern ve gelişmiş olmadığı ortadadır. "

Donizetti, halkın müzik zevkini düşünerek Türk Müziği makamlarıyla çoksesli eserler üretmeye çalışmış, öğrencilerini de bu şekilde marşlar ve şarkılar bestelemeleri için yönlendirmiştir. Yüzyıllardır Osmanlı toplumunun hafızasında olan Türk müziği eserlerini piyano ve orkestraya uyarlayarak sarayı ve halkı batı

¹⁰⁸ Gazimihal, *Türk Askeri Mızıkaları Tarihi*, s.42

¹⁰⁹ Aracı, a, g, e, s. 60

¹¹⁰ Bülent AKSOY, *Avrupalı Gezginlerin Gözüyle Osmanlılarda Musiki*, Pan Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul 2003, s. 102

müzik kültürüyle tanıştırmıştır.¹¹¹ Bugün sahip olduğumuz Batı müziği kültürünü büyük ölçüde Guiseppe Donizetti'nin çalışmalarına borçluyuz. Osmanlı Devleti'nde sarayın himayesinde başlayan çok sesli müzik, bugün Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasında icra edilen senfonik eserlere kadar süregelen zincirin ilk halkasıdır.

Musika-ı Hümayun'daki ilk öğrencileri Saray Okulu Enderunda eğitim gören köklü ailelerin çocuklarıdır. İlerleyen yıllarda ise bu çocuklar yüksek rütbeli görevlere kadar yükselmiştir.¹¹² Ülkemizde ilk batı müziği eğitimini alan nesili bu çocuklar oluşturur. Bu ilk bandoda yirmi kişi vardır. Tayyazade Ahmed Ata bir eserinde bu bandocuları tek tek yazmıştır.

“Geçmişte Musika-ı Hümayun'a girmeye hak kazananlardan Halil Efendi miralaylığa, Ahmed Necip Paşa ferikliğe ve Osman Paşa livalığa ve kaymakam-ı rikab-ı hümayun Rüşdi Paşa'nın kardeşinin oğlu Atıf Bey kaymakamlığa, ve'l-haletü hazihi berhayat olan İbrahim Paşa livalığa kadar yükselecek, bu ekibe dahil olan abim Halil Edip Bey, Aynîzade Kemal Galip Efendi ve Rifat Bey'in abisi Şemsi, Merkezzade Nuri Bey, Bursalı Ferhad Ağa ve Rüşdi Paşa'nın kardeşinin oğlu İskender Bey terk-i hizmetle, mumailiyh Edib Ağa, Yusuf Bey, Rasih Bey, Hasan Hoca, Halil Efendi, Galip Efendi, Şemsi Bey, Muhtar Ağa, Hüsrev Ağa, Ferhad Ağa ve Osman Paşa muahharen terk-i dağdağa-i nagamat u hava ve azim-i sürudgah-i alem-i heba olmuşlardır.”¹¹³

II. Mahmud, yeni yetişen bandoyu dinlemek ve geldiği seviyeyi takip etmek için sık sık huzuruna çağırıp icra ettikleri marşları ve klasik eserleri dinlemiştir. Bu davranışı müzik reformunu desteklediğini ve teşvik ettiğini göstermesi bakımından önemlidir. Sultanın ilgisini gösteren bir başka anekdot ise Sevengil'in eserinde karşımıza çıkar.

“Padişah ve devlet erkânı 28 Şubat 1829 senesinde vapur ile Silivri'den İstanbul'a dönmek üzeredir ki törende kendisine eşlik etmiş olan askeri bandonun kara yolu ile saraya döneceğini öğrenir. Bunun üzerine padişah bandoyu gemiye çağırır ve kamarasında kısa bir konser verir. Yolculuktan sonra hepsine hediyeler verir.”¹¹⁴

Sevengil'in aynı eserinde geçen bir başka anekdot ise şöyledir;

¹¹¹ Ergin, a, g, e, s. 12

¹¹² Evren Kutlay BAYDAR, “Osmanlıda Görevli İki İtalyan Müzisyen: Guiseppe Donizetti ve Callisto Guatelli”, *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*. C. 2, Sayı 1, 2010, s. 285

¹¹³ Tayyazade ATA, a, g, e, s.109-110

¹¹⁴ Refik Ahmet SEVENGİL, *Saray Tiyatrosu*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1962, s. 6

“II. Mahmud, 28 Aralık 1829 tarihinde avlanmak için Büyükçekmece taraflarına gidecektir. Vapur önce bandoyu almış, karşılama marşları eşliğinde Sarayburnu’na yanaşmış ve padişahı almıştır. Yemek sırasında bando kısa bir konser vermiş ve Sultan daha sonra klarnet soloları dinlemiştir. Av bitiminden sonra Büyükçekmece’deki Ayan Konağı’na geçen padişahın huzurunda bando tekrar müzik icra etmiştir.”¹¹⁵

II. Mahmud’un müzik reformu Avrupa’nın da dikkatini çekecek hatta dergilere konu olacaktır. Fransız *Le Menestrel* dergisinin 18 Aralık 1836 tarihli yayınına kapak olmuştur.¹¹⁶

Guiseppe Donizetti, İstanbul’da *“Osmanlı Saltanat Müzikalarının Baş Ustakarı”* ünvanı ile görev başında iken kardeşi Gaetano Donizetti’de Viyana Sarayı’nda aynı görevde bulunmaktadır. Guiseppe, ilk saray bandosu ve orkestrasını yetiştirmekle kalmamış, haremde de dersler vermeye başlamıştır. Bu eğitimler sonucu oluşturulan harem bandosu, askeri bandoyu bile kısındıracak eserler icra edebilecek seviyeye ulaşacaktır.

Askeri bandodan yetişen müzisyenlerin sayısı arttıkça yetenekli olanlar ordu bandolarına müzik eğitim vermek için gönderilmeye başlar.¹¹⁷ Böylece Donizetti’nin sarayda verdiği batı müziği eğitimi, askeri bandolar vasıtasıyla tüm imparatorluğa yayılacaktır.

Donizetti ile Saray arasında yapılan iş sözleşmesinin bir maddesinde *“eti senin kemiği benim, dayak cennetten çıkmıştır”* gibi eski ceza yöntemleri kendisine verilmiştir. Ancak Donizetti bu yöntemleri doğru bulmamış, öğrencilerine karşı anlayışlı ve şefkatli davranmayı tercih etmiştir. Çünkü kendisi şefkat ve nezaket ile verilen eğitimin, ceza ile korkutmaktan çok daha etkili olduğunu bilen bir eğitimcidir. Flüt, piyano, armoni ve çalgılama derslerini kendisi vermiş, Avrupa’dan hem enstrüman hem de uzman müzisyenler getirmiştir.¹¹⁸ O dönem Osmanlı Devleti’nde batı enstrümanlarının öğretmenleri bulunmadığı için Batılı müzisyenlerin gelmesi çalgı eğitimi için çok faydalı olmuştur.

¹¹⁵ Sevegil, a, g, e, s. 7

¹¹⁶ Bkz. Ek. 4. Fransız *Le Menestrel* Dergisi. “Mahmoud Compositeur”

¹¹⁷ Gazimihal, *Türkiye-Avrupa Musiki Münasebetleri*, s. 100

¹¹⁸ Kaya, a, g, m, s. 1455

3.1.2.1. Hamparsum Nota Sistemine Geçiş

Donizetti'nin Osmanlı topraklarına gelişi, Musika-ı Hümayun'da sistemli bir Batı müziği eğitiminin kurumsallaşmasını mümkün kılan en önemli tarihsel gelişmelerden birisidir. Kendisi Türk askeri bandoculuğunun temelini atmıştır.¹¹⁹ 1828 yılından itibaren yoğun bir çalışma dönemine girmiş, çağdaş anlamda askeri bandolar tesis etmiş ve müzik modernleşmesinin önemli bir ayağını hayata geçirmiştir.¹²⁰ Donizetti, İstanbul'da göreve başladıktan sonra ilk olarak mehterhaneden yeni teşkilata geçmiş veya Musika-ı Hümayuna yeni girmiş olan müzisyenlere, icra edecekleri müzik ve özellikleri ile ilgili eğitimler vermeye başlar. Her çalgı için bireysel eğitim sistemi oluşturmuştur. Öğrencilerin ortak zamanlarında ise nota eğitimi vermiştir. Müzisyenlerin kulaktan çalma olarak adlandırdığı "*duyuşa göre ezberden çalma*" usulünü bırakarak notadan okuyarak eser çalabilme seviyesine gelmelerini hedefler. İcracıların içindeki küçük bir grubun *Hamparsum* nota sistemini bildiğini gördüğü zaman, bu nota yazısını onlardan öğrenir ve batı nota sistemi ile bu yazı biçimi arasında bağlantı kurabilecek bir tablo düzenler.¹²¹ Hamparsum notalarının Batı nota sistemindeki porte üzerinde karşılıklarını göstererek öğretime başlar.¹²² Donizetti'nin geliştirdiği bu çalışma biçimi, müzisyenlerin batı müziği nota yazısını kısa sürede öğrenmesini sağlamıştır. Bir yandan da Osmanlı kültür hayatında mevcut olan müziği tanımaya ve Türkçe öğrenmeye başlayacaktır. Donizetti'nin asıl görevi; yıllardır tek sesli müziği geleneksel olarak benimsemiş olan Osmanlı müzisyenlerine, çok sesli müziği öğretmenin yanında benimsetmek ve iyi seviyede icra ettirmektir.¹²³ Bunun yolu ise çok sesli müziğin anahtarı olan notadan çalma usulüne Musika-ı Hümayun personelini alıştırmaktır. Bu amaç Donizetti'nin verdiği nota ve müzik teorisi eğitimlerinin temelidir. Musika-ı Hümayunda Batılı askeri bandoların çaldıkları enstrümanları virtüöz seviyesinde icra edebilen müzisyenler yetişmiş olması Donizetti'nin çalışmalarının sonucu olarak değerlendirilebilir.

¹¹⁹ Üngör, a, g, e, s. 31

¹²⁰ Güdek ve Kılıç, a,g,m, s.91

¹²¹ Antep, a, g, e, s. 27

¹²² Sultan III. Selim'in isteği üzerine Hamparsum Limonciyan (1768-1839) tarafından geliştirilen ve *Hamparsum Yazısı* adıyla bilinen Türk Müziği yazısıdır, Musika-ı Hümayun'da ise kullanılmamıştır. Bkz. Say, a, g, e, s.510

¹²³ Antep, a, g, e, s. 27

3.1.2.2. İlk Milli Marş: *Mahmudiye*

Donizetti, 1829 yılında Musika-ı Hümayun tarafından çalınması için II. Mahmud'a ithafen "*Mahmudiye*" marşını bestelemiştir. Marşlar; ritim, ölçü ve tempo bakımından askeri manga ve bölüklerin eğitim yürüyüşlerine yardım eden işlevsel müzik parçası olarak tanımlanmaktadır.¹²⁴ Özellikle askeri törenlerde yürüyüş düzeni açısından marş çalınması disiplin ve şekil açısından çok önemlidir. Bölüklerdeki her askerin aynı anda aynı adımı atmalarını sağlayan marşlar, yanaşık düzen eğitimlerinin temelini oluşturur. Marşlar, Avrupalı devletlerin askeri eğitimlerinde de kullanılmış, batı müziğinde özellikle Haydn, Beethoven, Schubert ve Schumann gibi bestecilerin eserlerinde yer almıştır.

Mahmudiye marşı, ülkemizde bestelenen ilk ulusal marş olarak kabul edilmektedir. Bu marş 11 sene boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun milli marşı olarak çalınmıştır. O yıllarda, tahta çıkan her padişah için ayrı bir marş bestelenmiş ve padişahın hükümdarlığı boyunca da adına yazılan marş milli marş olarak çalınmıştır.¹²⁵ Ancak son dönemde tahta geçen Vahdettin, kendi adına marş yazdırmamış, dedesi II. Mahmud için yazılan Mamudiye marşını Osmanlı Devleti'nin resmi marşı olarak kabul etmiş ve törenlerde çaldırtmıştır.

II. Mahmud, 1831 senesinde başarılı çalışmaları sebebiyle Donizetti'yi tebrik ve takdir ederek "Nişan-ı İftihar" ile ödüllendirmiştir. Guiseppe hem çalgı aletleri hem de müzikalitesiyle Avrupa standartlarında bir bando oluşumuna öncülük ederek ülkemizde kaliteli müzisyenlerin yetişmesini sağlamıştır. Fransız *Le Menestrel Dergisi*'ne İstanbul'daki okurlarından şöyle bir mektup yollarır.

*"Donizetti'nin bestelediği söylenen Mahmudiye Marşını devamlı surette her yerde çalıyorlar. Sultan II. Mahmud piyanoyu çok seviyor, haremindeki kadınlar için Viyana'dan pek çok piyano bile getirtti."*¹²⁶

¹²⁴ Selçuk BİLGİN, *Piyano Eşlikli Marşlar*, Evrensel Müzikevi, İstanbul 2009, s. 2

¹²⁵ Baydar, a, g, m, s. 286

¹²⁶ Baydar, a, g, m, s. 287

3.1.2.3. Bando Enstrümanlarının Yenilenmesi

Askeri bandonun modernleşmesi, gelişmesi ve çağdaşı olan Avrupa'daki bandoların seviyesine gelmesi için geleneksel enstrümanların yerine batı tarzı sazlar kullanılması gerekmektedir. Guiseppe Donizetti bu sorun için yurtdışından enstrüman ithal etmeyi düşünmüştür. Saraya bu isteğini ilettiği zaman batı müziğine son derece ilgili olan Sultan II. Mahmud ise Donizetti'nin bu talebini kabul etmiştir. Belgelerden öğrendiğimiz kadarıyla Osmanlı Devleti, Avusturya ve İtalya'dan enstrüman sipariş etmeye başlar. Napoli'deki *Pelitti* adlı kuruma mektuplar yazarak birçok çalgı aleti sipariş etmiş; o dönemde saz yapım teknolojisinde birçok ilerleme olduğu için Donizetti ismarladığı siparişleri zaman zaman değiştirmek zorunda kalmıştır.¹²⁷ Osmanlı Devleti, çağın teknik gelişmelerini sadece ordu ihtiyaçlarında değil aynı zamanda müzikte de yakından takip etmiştir. Ülkede birçok sıkıntı varken müzikteki ilerleme için büyük bütçeler ayrılması, Osmanlı Devleti'nin askeri müzik modernleşmesine ne kadar önem verdiğinin en büyük delillerindendir.

Donizetti'nin II. Mahmud devrindeki faaliyetlerini özetleyecek olursak; enstrüman yetersizliğini fark edip İtalya ve Avusturya'dan sipariş yolu ile bu sorunu çözmeye çalışmıştır. Daha sonra İtalya'daki müzisyen arkadaşlarından bando eğitim metotları yollamalarını ister. Böylelikle Osmanlı saray bandosu, İtalyan usulü eğitim ile müzik hayatına başlar. Donizetti yoğun bir çalışma ile 4 ay gibi kısa bir sürede bu bando ile ilk eserlerini icra etmeye başlar. Çok sesli olan bu parçaları, Rossini ve İtalyan operaları oluşturur. Göreve çıkmaya hazır olan bando, ilk olarak Cuma selamlığında görev icra edecektir. Elçi kabulleri ve yabancı devlet başkanlarının karşılama törenlerinde gelen devletlerin milli marşlarını çalan bando, artık askeri törenlerin vazgeçilmez birliği olmuştur. Askeri bando kültürü Osmanlı Devleti'nden sonra Türkiye Cumhuriyeti döneminde de devam ettirilmiş günümüzde halen askeri bandolar resmi törenlerin en önemli bölümü olma özelliği olma özelliği korumaktadır. Bandonun çaldığı marşlar, milletin içindeki ordu millet bütünlüğünü hissettirerek gururlanmalarını sağlamaktadır.

¹²⁷ Güdek ve Kılıç, *a, g, m*, s.92

3.1.2.4. Donizetti'nin I. Abdülmecid Dönemi İcraatları

Guiseppe Donizetti, II. Mahmud'un vefatı üzerine tahta geçen oğlu I. Abdülmecid döneminde de Musika-ı Hümayun'daki görevine devam etmiştir. Yeni Sultan'ın cülusu sebebiyle Mecidiye marşını bestelemiştir. Bu eser 22 yıl boyunca milli marş olarak kabul edilmiş ve devlet törenlerinde çalınmıştır.

Mecidiye Marşı; minör tonda ve ABA form biçiminde bestelenmiştir. Notalar arası ikili aralıklara yer verilmesi, Mecidiye marşına Türk havası vermiştir. İcra ve armoni bakımından kıyaslandığında Mahmudiye Marşı'ndan daha ileri seviyededir. Musika-ı Hümayundaki öğrenciler bilgi ve kapasite olarak ilerleme kaydettiği için Donizetti'de orkestrasına uygun bir marş yazma gereği duymuştur. Mecidiye Marşı'nın diğer bir önemli özelliği İstanbul'a konser vermek için gelen Liszt'in bu marşa Büyük Parafraz bestelemesidir. Donizetti'nin ayrıca Abdülmecid'e ithafen yazdığı Büyük Askeri Marş adlı başka bir bestesi de vardır. ¹²⁸

Guiseppe Donizetti'nin bize verdiği en büyük hizmet; Musika-ı Hümayunu çağın modern konservatuatırları arasına sokabilmesidir. Bu okuldan yetişen bandocular alay bandolarına giderek görev almaya başlamışlardır. Donizetti verdiği eğitimlerin yanında Musika-ı Hümayunun çok sesli müzik repertuarına da birçok eser kazandırmıştır. Bestelerin başında marşlar gelmektedir. Donizetti'nin eserleri askeri marşlarla sınırlı kalmamış, Türkçe sözlü şarkılarda bestelemiştir. Sultan I. Abdülmecid döneminde padişaha Türkçe sözlü şarkılar sunmuştur. Bu eserler de kısmen alaturka ezgileri kullanılmış olsa da temelde Batı müzik sistemi kullanılarak yazılmıştır. ¹²⁹

Sultan I. Abdülmecit, babasının batılılaşma adımlarını kararlılıkla devam ettirmiş, Musika-ı Hümayun'u bir adım daha ileri götürerek orkestra dışında tiyatro ve bale gibi bölümleri kuruma ekletmiştir. Bu dönemde Musika-ı Hümayun'da çalışan müzisyen sayısı 90 rakamına ulaşmıştır. ¹³⁰

¹²⁸ Baydar, a, g, m, s. 287

¹²⁹ Alımdar, a, g, e, s.81

¹³⁰ Güdek ve Kılıç, a, g, m, s.92

Abdülmecit, o dönemde Avrupa'da çok popüler olan Operaya büyük ilgi duymuş ve Donizetti'ye sarayda opera temsilleri vermesi hususunda görüşlerini bildirmiştir. Bunun üzerine Donizetti, eski arkadaşı müzisyen Dolce ile iletişime geçerek pek çok sanatçıya ait opera temsillerinin notalarını getirtmiştir. Daha sonra öğrencileri ile yoğun bir çalışmaya girişen Guiseppe, Sultanın takdirini kazanacak konserler vermeyi başlayacaktır. ¹³¹

II. Mahmud ve I. Abdülmecid'in saltanat dönemlerinde Musika-ı Hümayun yöneticiliği görevini 28 yıl boyunca sürdüren Donizetti; Mahmudiye, Cezayir, Cenk ve Mecidiye gibi çok önemli marşlar bestelemiştir. Çalışkanlığı sayesinde saray çevresinden büyük takdir görmüş ve Mirliva rütbesine kadar yükseltilmiştir. ¹³²

Musika-ı Hümayunun büyük ustadı Donizetti Paşa, 12 Şubat 1858 yılında hastalığı sonucu Pera'daki evinde vefat etmiş ve kendisine yakışan büyük bir askeri cenaze töreni düzenlenmiştir. Cenaze törenine Musika-ı Hümayun'da yetiştirdiği öğrencileri de katılmış, onun hatırası için yazdığı marşlar ve eserler çalınmıştır. Donizetti Paşa'nın vefatından sonra Sultan I. Abdülmecid tarafından Musika-ı Hümayun'un başına müzik direktörü ve yönetici olarak Yesevizade Ahmed Necip Paşa getirilmiştir. Bu tarihten sonra Musika-ı Hümayun ikiye bölünmüş; orkestra şefi olarak Naum Tiyatrosunda şeflik görevini yürüten Callisto Guatelli, tiyatro bölümüne de Berti Pisani görevlendirilmiştir. ¹³³

Son olarak Donizetti Paşa'yı daha iyi anlamak için Gazimihal'in görüşlerine bakmak yerinde olacaktır.

"Guiseppe Donizetti çok başarılı bir müzisyen değildi, örneğin kardeşi kadar bir şöhrete de sahip değildi. ancak çalışkan ve tedbirli idi. Çocukluğundan beri tanıdığı Sultan I. Abdülmecid üzerinde daima etkili oldu. İstanbul'un mukavemetli havasına rağmen sarayın gençliği üzerinde faydalı oldu. Piyanoyu ve şan sanatını bile sevdirmeye çalışmış olduğu biliniyor... Naum Tiyatrosunun desteklenmesinde şüphesiz ki onun çabaları büyüktür. Müziğin bir bütün olduğunu, sadece muzikalarla kültür işi halledilmiş olamayacağını öğretmişti. Manen borçlu olduğu bir memlekete iyi niyetle hizmet etmeye çalışmış olduğu her şeyden anlaşılıyor. Doğal olarak yabancılardan düşmanları da vardı fakat o, her şeyden önce musikiye aşıktı. Oğlunu musikici yetiştirmiş olması sanat sevgisindeki üstün

¹³¹ Sevensil, a, g, e, s. 16

¹³² Tuğlacı, a, g, e, s. 83

¹³³ Aracı, a, g, e, s. 195

samimiyetinin göstergesidir. Ayrıca onu ölümünde kendi makamına aday olarak yetiştirmemişti, bu onun elinde olabilecek bir karar değildi. İstanbul Donizetti'yi sonuna kadar saymış ve ağırlamıştır. Cenazesi muhteşem bir törenle kaldırılmıştır.”¹³⁴

3.2. YENİ ŞEF: CALLİSTO GUATELLİ (1861-1876)

Guiseppe Donizetti, 12 Şubat 1856'de vefat ettiği zaman yeni şefin kim olacağı merak konusu olmuştur. İlk aşamada küçük yaşta enderunda müzik eğitimi almaya başlayan Yeserizade Ahmed Necip Paşa, Musika-i Hümayun Kumandanlığı görevine seçilir. Abdülmecid'in son dönemlerinde ise Beyoğlu'nda Naum Tiyatrosu'nda temsiller veren bir İtalyan Opera takımının genç orkestra şefi olan Callisto Guatelli, Naum tiyatrosu'nda gösteri izlemeye gelen Sultan Abdülmecid tarafından çok beğenilir ve “*Usta-i Evvel*” sıfatıyla Musika-ı Hümayun Orkestra şefliğine Kaymakam rütbesiyle atanır.¹³⁵

21 Şubat 1856 tarihli “*Journal de Constantinople*” gazetesinde Guatelli'nin Musika-ı Hümayûna görevlendirilmesiyle ilgili şu haber dikkat çekmektedir: ¹³⁶

“Sultan I. Abdülmecid bundan daha isabetli bir tercih yapamazdı. Pera halkı uzun süredir Callisto Guatelli'nin müzik dehasını takip ve takdir etmektedir. Bu sebeple neşeli karakteriyle herkesin saygısını kazanmış bu değerli bestecinin yeni görevini duyuruyor olmak gazetemiz için büyük bir onurdur “

Donizetti sonrası dönemde Orkestra şefi ile Musika-ı Hümayun Kumandanlığı birbirinden ayrılmaya başlamıştır. Orkestra ve bandoya yabancı tecrübeli şefler yürütürken, kurumun idari işlerine ise Musika-ı Hümayun Kumandanı olarak Osmanlı Paşaları bakmaya başlamıştır.

Guatelli'nin bando şefliği konusunda ileri derecede yeteneği olmadığı müzik otoriteleri tarafından bilinmektedir. Bununla birlikte Musika-ı Hümayuna verdiği hizmetler ve çalışkan kişiliği bando ve orkestranın ilerlemesine ve gelişmesine yol açmıştır. Türk ve Osmanlı müziğinde yer alan melodilerden faydalanarak eserler ve milli marşlar bestelemiştir. Onun bu bakış açısı birçok değerli öğrencinin yetişmesine yol açmıştır. Musika-ı Hümayunda eğitim gören Mehmet

¹³⁴ Gazimihal, *Türk askeri Mızıkaları Tarihi*, s.56

¹³⁵ Antep, a, g, e, s. 30

¹³⁶ Baydar, a, g, m, s. 288

Ali Bey, Saffet Atabinen, Zati Arca, Pazı Osman Bey, Faik ve Zeki Beyler müzik nazariyatı derslerini Guateli Paşa'dan almışlardır. Bu önemli isimlerin çoğu Musika-ı Hümayunda ve ordu bandolarında şeflik görevini yürütmüşlerdir.¹³⁷

Callisto Guatelli'den kısaca bahsetmek gerekirse; 1819 yılında İtalya'nın Parma şehrinde dünyaya gelmiştir. 1830'da müzik okuluna girerek Francesco Hiserich'ten kontrbas ve Antonino de Cesari'den şan dersleri almıştır. 1838 yılında mezun olmuş ve İtalyanın birçok tiyatrosunda koro şefi olarak çalışmaya başlamıştır.¹³⁸ İlerleyen süreçte yolu İstanbul'a düşen Guatelli, 1845 senesinde Naum Tiyatrosunun Opera bölümünün başına geçecektir. 18 Aralık 1846 senesinde Çırağan sarayında Padişah ve maiyetine bir solo piyano resitali verince dikkatleri üzerine çekmeyi başarır.¹³⁹ Callisto, 1856'da Guiseppe Donizetti'nin vefatından sonra şeflik koltuğuna geçer. Aslen Avusturyalı olan Guatelli'nin bu göreve seçilmesi üzerine İstanbul'daki Avusturya sefiri padişaha teşekkür mektubu yazar.¹⁴⁰

Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda da iktidar değişikliği olmuş ve Sultan Abdülaziz 25 Haziran 1861'de yeni Osmanlı Padişahı olarak tahta geçmiştir. 1856-1861 yılları arasında Musika-ı Hümayun Kumandanlığını yürüten Ahmed Necip Paşa, Sultan Abdülaziz ile anlaşmazlığa düşer ve görevinden azledilir. 4 Temmuz 1861'de Guatelli'ye Miralay rütbesi verilerek Musika-ı Hümayun'un Kumandalığına getirilir. Üstün hizmet ve başarıları dolayısıyla 1863 senesinde 4. Dereceden Osmanî Nişanı ile taltif edilmiştir.¹⁴¹

Guatelli'nin Osmanlı çoksesli müziğine önemli katkılarından biri de beste ve düzenlemeleridir. Türk ve Osmanlı temalarını da kullandığı birçok marş ve solo piyano için çeşitli eserler bestelemiştir. Bilinen alaturka müzik eserlerini de çok sesli olarak yeniden aranje etmiştir. Sultan Abdülmecid için Mecidiye Marşı, Sultan Abdülaziz için Aziziye Marşı, Sultan Abdülhamid için Hamidiye Marşı ve Sadrazam Mehmed Fuat Paşaya ithaf ettiği Osmanlı Sergi Marşını

¹³⁷ Gazimihal, Askeri Mızıkça Tarihi, s. 71

¹³⁸ Alimdar, a, g, e, s. 90

¹³⁹ Aracı, a, g, e, s. 219

¹⁴⁰ Bkz. Ek.14. Callisto Guatelli'nin Musika-ı Hümayunda İstihdamından Dolayı Avusturya Sefirinin Teşekkür Mektubu; BOA, HR. TO, 157-34

¹⁴¹ Bkz. Ek 15. Musika-ı Hümayun Muallimi Guatelliye Taltif Edilen Nişan-ı Osmani Beratinın Arzı; BOA, İ.DH, 519-35330

bestelemiştir. Diğer besteleri ise Şark Uvertürü ve Arie Nazionali e Canti Popolari Orientali adlı eserleridir.¹⁴²

Callisto Guatelli, Musika-ı Hümayunda öğrencilerin enstrüman eğitimleri için İtalya'dan değerli müzisyenler getirilmesinde önemli rol oynamıştır. Sultan II. Abdülhamid döneminde Musika-ı Hümayun başöğretmeni ve orkestra şefliği görevlerine devam etmiş ve yardımcısı olarak klarnetçi Mehmed Ali Bey'i göreve getirmiştir. Kendisi orkestra ile ilgilenirken Mehmet Ali Bey bandoyu yönetmeye başlamıştır. Callisto Guatelli son dönemlerinde sadece bayram merasimlerinde şeflik yapmış ve ilerleyen süreçte bu görevini D'aranda Paşaya bırakacaktır.¹⁴³ Bestelediği eserler ile Osmanlı müzik tarihinde iz bırakan şeflerden olmuş ve 1899 senesinde vefat etmiştir.

3.3. AHMED NECİP PAŞA DÖNEMİ (1856-1861 ve 1876-1883)

Ünlü hattat Yesârîzâde Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin oğlu olan Necip Paşa 1813 yılında İstanbul'da doğar. 1824'te Enderun'a girmeye hak kazanır. Eğitimine 1831'de Musika-ı Hümayun'a geçerek devam etmiştir. 1846 yılında saray bandosuna flütist olarak mülâzım rütbesiyle girmeye hak kazanır. Aynı yıl kolağası ve binbaşı, 1854'te kaymakam, ardından miralay olur. Bir yıl sonra mirlivâlîğe, 1859'da ferikliğe terfi ettirilir. Giuseppe Donizetti'nin 1856'da ölümü üzerine Musika-ı Hümayun Kumandanlığına getirilen Ahmed Necip Paşa, Sultan Abdülaziz'in orkestra ve bandoyu kaldırıp yerine saz takımları kurdurmasını hoş karşılamadığı için azledilerek mîrimîran rütbesiyle Rûsûmat meclisi üyeliğine atanmıştır.¹⁴⁴ Ahmed Necip Paşanın Sultanın kararlarına muhalif fikirleri olması saray ile bağını kopartmıştır. Bu süreçte müzikten uzak bir yaşam süren paşa, tahminimizce devlete küskün olmasının da etkisiyle Jön Türklerin özgürlükçü ve muhalif fikirlerinden etkilenir. İttihat ve Terakki fikrini savunan subaylarla yakın ilişkiler içine girer. Bu sebeple yeniden göreve gelmesi için 1876 yılını beklemesi gerekecektir.

¹⁴² Alimdar, a, g, e, s. 92

¹⁴³ Güdek ve Kılıç, a, g, m, s.96

¹⁴⁴ Nuri ÖZCAN, "Necip Ahmed Paşa, *DİA*, C. 32, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s. 488

Ahmed Necip Paşa, Donizetti'nin en eski ve en değerli öğrencilerinden biridir. Flüt dersini bizzat Donizetti'den almıştır. Okulda görevli İtalyan müzisyenlerden Keman ve Piyano eğitimi de görmüştür. II. Abdülhamid'in tahta çıkması sebebiyle meşhur Hamidiye marşını yazmıştır.¹⁴⁵ Bu marş uzun yıllar Osmanlı Devleti'nin milli marşı olarak çalınmıştır. Paşa, Türk müziğine de hâkim olup çağının en zengin Türk müziği repertuarına sahiptir. Batı müziğiyle Türk müziğinin aynı seviyede gelişimini sürdürmesi için büyük çaba göstermiştir. Onun döneminde Guatelli, Lombardi ve D'Arenda paşalar Musika-ı Hümayun'da hoca olarak çalışmıştır. Birçok ünlü müzisyen bu dönemde yetişmiştir. Bunlar arasında viyolonselci Cemil Bey, flütist Saffet Atabinen, viyolonist Vondra Bey ve Zâti Arca en meşhurlarıdır. Müzik çevrelerince benimsenmeyen yeni bir müzik yazısı da geliştiren Necip Paşa, Batı müziği terimlerine Türkçe karşılıklar bulmak için çalışmalar yapmış, günümüzde kullandığımız Türkçe müzik terimleri bu çalışmalar sonucu ortaya çıkmıştır.¹⁴⁶

Necip Paşa iki dönem Musika-ı Hümayun Kumandalığı yapmıştır.¹⁴⁷ İki 1856 ile 1861 yılları arasında gerçekleşmiştir. 1876 senesinde II. Abdülhamid tahta çıktığı zaman Mithat Paşa ile arasında olan dostluk olan Necip Paşa da Musika-ı Hümayundaki görevine döner.¹⁴⁸ Bu dönemde Musika-ı Hümayunda köklü değişiklikler yapan Necip Paşa bando, orkestra ve koroda görev alan personelin sayısında küçülmeye gider. İhtiyaç fazlası görülen personel başka kurumlarda istihdam edilmiştir.¹⁴⁹ Ömrünün son yıllarında çok istediği görevine dönen Necip Paşa, 8 yıl görev yaptıktan sonra 1883 senesinde hayata gözlerini yumacaktır. Sonrasında Süleyman ve Neşet Paşalar idareci olarak Musika-ı Hümayun Kumandanlığı yapmışlardır.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Gazimihal, *Türk-Avrupa Musiki*, s. 112

¹⁴⁶ Özcan, *Necip Ahmed Paşa*, s. 489

¹⁴⁷ Tuğlacı, *a, g, e*, s.189

¹⁴⁸ Gazimihal, *Askeri Müzik Tarihi*, s. 67

¹⁴⁹ Güdek ve Kılıç, *a, g, m*, s.96

¹⁵⁰ Ergin, *a, g, e*, s.15

3.4. D'ARANDA PAŞA DÖNEMİ (1883-1909)

İspanyol asıllı bir Fransız piyanisti olan Fernando de Aranda, Brüksel konservatuarında eğitim görmüştür. 1878 senesinde Paris'e taşınan D'aranda, ünlü bir besteci ve orkestra şefi olarak itibarlı bir konuma ulaşır. Osmanlı Devleti'nin Paris büyükelçisi Esad Paşa'nın ilgisini çeken D'aranda Paşa, 1880 yılında Musika-ı Hümayunda görev alması için yapılan teklifi kabul eder. İstanbul'da kaldığı süre boyunca halkın sevgisini kazanan Paşa, fakirlere yardım etmesiyle tanınmıştır. Çocuklarının adını Halil ve Leyla koyması Osmanlı toplumunu ne kadar benimsediğini göstermesi bakımından önemlidir. 1889 senesinde Callisto Guatelli'nin vefatı üzerine Musika-ı Hümayun bandosunun şefliğine getirilmiştir. Göreve geldikten sonra köklü girişimlerde bulunan D'aranda Paşa, Avrupa'dan yeni eserler getirterek kurumun repertuarını zenginleştirmiştir. Saksofon enstrümanını askeri bandolara dâhil eden ilk kişi yine kendisidir. Bando ve Orkestrayı İtalyan ekolü yerine Fransız sistemine göre yeniden düzenlemiştir.¹⁵¹ D'aranda'nın yardımcılığını ikinci şef olarak Zati Arca'nın yaptığı bilinmektedir. Paşa'nın geniş müzik kültürüne sahip olması Saffet Atabinen ve Osman Zeki Üngör gibi ünlü müzisyenleri etkilemeye yetmiştir. Kurumdaki başarıları neticesinde 1893 senesinde Miralay, 1895'te Mirliva ve 1899'da ise Ferik rütbesine ulaşmayı başarmıştır.¹⁵²

D'aranda Paşa ile yapılan iş sözleşmesine göre kendisine sadece Musika-ı Hümayunun orkestra şefliği değil aynı zamanda askeri bandoları inceleme ve rapor sunma görevi de verilmiştir. D'aranda, 1893 yılında hazırladığı raporda; askeri bandolarda kullanılmakta olan çalgıların standartlarının eşitlenerek yenilenmesini teklif etmiştir.¹⁵³ D'aranda Paşa hizmetleri karşılığında birçok nişan ve madalya almıştır. Aldığı nişanlar ve tarihleri aşağıdaki gibidir:

1887 tarihinde 3. Derece Osmanî Nişanı,

1889 tarihinde 3. Derece Mecidî Nişanı,

¹⁵¹ Tuğlacı, a, g, e, s. 144

¹⁵² Antep, a, g, e, s. 34

¹⁵³ Bkz. Ek.16. Askerî Bandoların Islah ve Terakkisi Hakkında Mösyö D'aranda'nın Mütalaası; BOA, Y.PRK. ASK, 192-40

1892 tarihinde 2. Derece Mecidî Nişanı,

1897 tarihinde Liyakat madalyası,

1903 tarihinde 1. Derece Osmanî Nişanı,

1904 tarihinde 4. Derece Mecidî Nişanı,

1905 tarihinde İmtiyaz Madalyası

1908 tarihinde Murassa Derecesinde Osmanî Nişanı almıştır. ¹⁵⁴

II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte değişen hükümet, devlet kurumlarında istihdam edilmiş yabancı personeli ülkelerine göndermeye başlar. Bu politika değişikliğinden Musika-ı Hümayunda görev yapmakta olan yabancı şefler de etkilenecektir. Nihayetinde 1 yıllık alacağı maaşı kadar bir tazminatla işine son verilen D'aranda ülkesine döner. ¹⁵⁵ Yeni şef olarak ise Saffet Atabinen seçilir. Böylece Musika-ı Hümayunda Türk şefler dönemi başlar.

3.5. SAFFET ATABİTEN DÖNEMİ (1909-1916)

Bahriye Hekimi Atabinenoğlu Ali Rıza Beyin oğlu olan Saffet Atabinen 1858 senesinin Mayıs ayında İstanbulda doğmuştur. Dedesi Hacı İbrahim Bey, Sultan Abdülmecid'in Hademe-i Şahane Miralayı olarak görev yapmıştır. Küçük yaşta Musika-i Hümayuna giren Saffet Atabinen 12 yaşında iken A. Roberti'den Flüt dersleri almaya başlar. Çalışkanlığı sayesinde kısa sürede dikkatleri üzerine çeken Saffet Bey, enstrümanına yoğunlaşarak kendisini geliştirir ve Flüt virtüözü olur. II. Abdülhamid döneminde orkestra da birinci flütçü olarak görev yapmaya başlar.¹⁵⁶ 1886-1887 yılları arasında Paris'e giden Saffet Atabinen, II. Abdülhamid'in yurtdışına eğitim amaçlı gönderdiği nadir öğrencilerden biridir. Paris'te bulunduğu süre boyunca kendisini müzikal olarak geliştirme fırsatı bulan Atabinen, Theodor Dubois'den armoni ve bestecilik alanında eğitim

¹⁵⁴ Alimdar, a, g, e, s. 96-97

¹⁵⁵ Güdek ve Kılıç, a, g, m, s.97

¹⁵⁶ Gazimihal, *Askerî Müzik Tarihi*, s. 117

almıştır.¹⁵⁷ Paristen döndükten sonra Musika-ı Hümayun orkestrasında Flüt icracısı olarak göreve başlar.

II. Meşrutiyetin ilan edilmesinden sonra Musika-ı Hümayun personel sayısında azaltılmaya gidilmiş ve görevde olan yabancı personellerin işine son verilmiştir. Kurumun mevcudu 500'den 350 kişiye düşürülmüş ayrıca opera ve tiyatro bölümleri de kapatılmıştır.¹⁵⁸ Padişahlar tarafından usulsüz şekilde verilen rütbeler için de araştırma yapılmış ve *rütbelerin tasviyesi kanunu* çıkarılarak haksız şekilde terfi alanların rütbeleri düşürülmüştür. Saffet Atabinen bu soruşturmadan etkilenmemiş rütbesi miralay kalmıştır. Zati Arca ise yaşı dolayısıyla binbaşı rütbesine düşürülmüştür. Böylelikle 1909 senesinde Saffet Bey orkestra şefi, Zati Bey ise yardımcısı olmuştur. Bu dönemde Musika-ı Hümayun kumandanı ise Faik Paşadır.

Saffet Atabinen, göreve geldikten sonra geniş kapsamlı bir ıslahat harekelerine girişir. Rütbesi düşürülen musika subaylarının özel bir sınav ile terfi edebilmeleri için harbiye nezaretiyle görüşerek personelinin mağduriyetini engeller.¹⁵⁹ 1912 yılında okulun öğrenci alımı ve terfi usulleriyle ilgili hususlar için bir nizamname hazırlamış ve uygulamaya koymuştur.¹⁶⁰ Bu nizamname ile eğitimde yeni ve daha ciddi bir dönem başlamıştır.

Musika-ı Hümayunda büyük dönüşümler gerçekleştiren Atabinen, yaylı ve üflemeli çalgıları bir araya getirmek suretiyle batılı tarzda ilk senfoni orkestrasının temellerini atmıştır.¹⁶¹ Bando ve orkestrayı batıdaki örneklerine göre yeniden dizayn etmiş, Fransızların *Gadre Republicaine*'ine benzeyen 70 kişilik büyük bir bando kurmuştur.¹⁶²

Saffet Atabinen döneminde daha akademik ve daha disiplinli çalgı eğitimine geçilmiştir. Personelin görünüşlerine önem verilmiş sakal traşı şartı konulmuştur. Çalışma saatleri düzene sokulmuş ve saatleri belirlenmiştir.

¹⁵⁷ Antep, a, g, e, s. 38

¹⁵⁸ Ergin, a, g, e, s. 14

¹⁵⁹ Tuğlacı, a, g, e, s. 89

¹⁶⁰ Bkz. Ek 9. Musika-i Hümayun, Hademe-yi Hümayûn, Müezzinân-ı Şehriyârî ve İnce Saz Takımı Hakkında 1912 Tarihli Nizamname; BOA, İ. DÜİT, 22-20

¹⁶¹ Güdek ve Kılıç, a, g, m, s.97

¹⁶² Gültekin ORANSAY, *Batı Tekniğiyle Yazan 60 Türk Bağdar*, Küğ Yayınları, 4. Basım, Ankara 1965, s. 11

Personelin müzikal bilgisini artırabilmek için bizzat solfej kitabı yazmış, buna ek olarak da Reber-Dubois'in armoni kitabını Türkçeye çevirmiştir.¹⁶³

Atabinen, Musika-ı Hümayun'un modernleşmesiyle ilgili olarak şunları söylemiştir:¹⁶⁴

"Müzik evrensel bir dildir, bir bütündür. Müzikte özenli çalışmak gerekmektedir. Önceleri okula gelen yabancı hocalardan hiçbir fayda gelmedi. Çünkü gelen flüt eğitimleri daha sazlarının pozisyonlarını bile bilmiyorlardı. Daha sonra bu konuda derinlemesine açıklama yapacağım. Bu işi organize edecekler musiki ilmini çok iyi seviyede öğrenmiş kişilerden seçilmelidir. Ya da bu tarz bir işte başarılı olmak için batı konservatuvarlarında oluşturulan nizamnameler araştırılmalı ona göre bir yol haritası belirlenmelidir. O nizamnamelere çok az bakılsa bile meslekte nasıl bir enerji ve inançla çalışılması gerektiği anlaşılabilir."

Atabinen, Çanakkale savaşı sırasında cepheye gönderilen personelin, Sultan Mehmed Reşad'a gerekli açıklamaları yaparak kuruma geri dönmelerini sağlamıştır. Savaş ve komuta eğitimi olmayan musika personelinin cephede faydalı olamayacağı çok geç olmadan anlaşılmış ve kurum yok olmaktan kurtulmuştur.

Saffet Atabinen'in yetiştirdiği öğrenciler Riyaset-i Cumhur orkestrasının temelini oluşturmuştur. 1918'de görevinden emekliye ayrılmış ve onun yerine şeflik koltuğuna Zati Arca getirilmiştir. 1939 yılında İstanbul'da vefat eden Atabinen, çalışkanlığı ve azmi sayesinde Avrupalı sanatçılara ihtiyaç duyulmadan batı standartlarında müzik yapılabileceğini göstermiştir. Kendisi İlk Türk Senfoni Orkestrası Şefi ünvanını almıştır.

3.6. ZATİ ARCA DÖNEMİ (1918-1924)

Sırnağ Keş Hüsnü Efendi'nin oğlu olan Zati Arca, 1864 senesinde İstanbul'da doğar. 1872 yılında Musika-ı Hümayun'a girer. İlk yıllarında keman eğitimi olsa da yeterli görülmeğe flüt sınıfına geçmiştir. Flütte çok başarılı olmasa da istenilen seviyeye yaklaşacaktır. Fakat Zati Arca'nın hedefleri büyüktür. Sıradan bir flüt icracısı olmak onun için yeterli değildir ve okuldan ayrılma durumuna

¹⁶³ Gazimihal, *Askeri Müzik Tarihi*, s. 118

¹⁶⁴ Antep, a, g, e, s. 49

gelir. Bu aşamada Mehmet Ali Bey, Zati Arcada olan çalışma azmini ve kapasiteyi fark eder ve onu Klarnet sınıfına yönlendirir. Zati Bey, flüt eğitiminden sonra beklenmeyen bir başarı gösterir ve kısa sürede çok iyi bir klarnetçi olur. Musika-ı Hümayun'un ilk Türk klarnet icracılarından olan Mehmet Ali Bey, sehpasını Zati Bey'e bırakacaktır. ¹⁶⁵

Zati Arca; 1882'de onbaşı, 1884'de ise çavuş rütbesini alır. D'aranda Paşa'dan piyano, Guatelli Paşa'dan da armoni dersi almaya başlar. Ayrıca Hacı Arif Bey'den Türk Musikisi öğrenir. Başarıları devam eden Zati Bey önce mülazım daha sonra yüzbaşı olur. 1890 senesinde Avusturya'dan gelen bir koro sarayda konser verir. Bu konseri çok beğenen II. Abdülhamid hemen sarayda da böyle bir koronun kurulması emrini verir. Bunun üzerine 60 kişilik bir koro kurmuş ve başına Zati Arca atanmıştır. Yıldızı parlamaya devam eden Zati Arca, Mehmed Ali Bey'den boşalan şef yardımcılığına getirilir. 1896 senesinde II. Abdülhamid'in tahta çıkışının 20. Yıldönümü sebebiyle düzenlenen şenliklerde bestelediği marş çok beğenilen Zati Bey, binbaşı rütbesine terfi eder. Ayrıca Umum Mızıklar Müfettişliğine atanır. 1900 senesinde kaymakam, 1907'de ise miralay rütbesine kadar yükselecektir. ¹⁶⁶

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle rütbelerin tasfiyesi gündeme gelir. Aldığı terfiler ile genç yaşta miralay olan Zati Arca'nın rütbesi binbaşılığı düşürülür. Bunun üzerine koro şefliği de kendisinden alınıp Saffet Atabinen'e verilmiştir. Musika-ı Hümayunda neredeyse 10 sene kendisine önemli bir görev verilmeyen Zati Arca, sivil okullarda müzik dersleri vermeye başlar. Saffet Atabinen'in 1918'de emekli olmasından sonra Musika-ı Hümayun'a tekrar dönen Zati Bey, 6 sene boyunca orkestra şefliği görevini yürütür. ¹⁶⁷ Yaşı ilerlediği için 1924 senesinde emekliye ayrılmak zorunda kalır. Zati Arca'dan boşalan şeflik koltuğuna ise Osman Zeki Üngör oturur.

Zati Bey, ülkemizde batı müziğinin önemli temsilcilerinden, Türk klarnet okulunun 2. temsilcisi, İlk Türk koro şefi, öğretmen ve bando şefidir. Şeytan adlı bir operet bestelemiştir. Yaklaşık 40 kadar marş bestelemiş olup, en bilinenleri

¹⁶⁵ Antep, a, g, e, s. 43

¹⁶⁶ Tuğlacı, a, g, e, s. 118

¹⁶⁷ Gazimihal, *Askeri Mızık Tarihi*, s. 125

Cumhuriyet, Meb'usan, Dar-ülfünun, Sporcu ve Kavak Marşıdır. 1943 senesinde İstanbul'da vefat etmiştir. ¹⁶⁸

3.7. OSMAN ZEKİ ÜNGÖR DÖNEMİ (1924-1934)

Hacıbekirzade Hüseyin Bey'in oğlu olan Osman Zeki Üngör, 1878 senesinde İstanbul'da doğmuştur. Dedesi olan Santuri Miralay Hilmi Bey, Musika-ı Hümayundaki Faslı Cedid'i bölümünü kuran kişidir. Osman Bey de dedesi gibi bando subayı olmak için önce Beşiktaş Askeri Rüşdiyesine girer. Bu okulu başarı ile tamamladıktan sonra Musika-ı Hümayuna girmeye hak kazanır. Yeteneği ile dikkatleri üzerine çeken Osman Zeki Üngör, Fransa'dan gelen Wondra Bey'den keman dersi almaya başlar. İlerleyen yıllarda hocasının yerini alarak orkestrada başkemancı olmayı başarır ve binbaşı rütbesine yükselir. ¹⁶⁹ II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte "*rütbelerin tasviyesi*" kanunu nedeniyle Osman Bey'in rütbesi mülazımlığa düşürülmüştür. Ancak Saffet Atabinen'in desteği ile mevcut görevlerine devam etmiştir.

Musika-ı Hümayun ilk kez 1918 tarihinde Avrupa konser için turneye çıktığı zaman şef koltuğuna Osman Zeki Üngör geçmiştir. Orkestramız çaldığı klasik eserlerle Viyana, Berlin, Dresten, Münih, Peşte ve Sofia gibi şehirlerde Türkiye Cumhuriyeti'nin sanatta ulaştığı seviyeyi Avrupalılara göstermişlerdir. ¹⁷⁰ Batılı devletlerin mehter kıyafetleri ile hayal ettiği orkestramız; bakımlı, tertipli ve şık olan resmi kıyafetleri ile disiplinli bir görüntü vermiştir. Turne dönüşü orkestra, haftalık halk konserlerine başlar. 1827 yılından beri Osmanlı sarayının iradesi ile konserler veren orkestra, 1918 senesinde ilk kez halk için hizmet vermeye başlayacaktır. Osman Zeki Üngör turneden bir yıl sonra 30 Eylül 1919'da kaymakam rütbesine terfi eder. Aynı dönemde kurumda İbrahim Paşa idare kumandanlığı görevini yürütmektedir. ¹⁷¹

¹⁶⁸ Üngör, a, g, e, s. 127

¹⁶⁹ Tuğlacı, a, g, e, s. 221

¹⁷⁰ Tuğlacı, a, g, e, s. 221

¹⁷¹ Antep, a, g, e, s. 67

TBMM, 1 Kasım 1922 tarihinde saltanatı kaldırıldıktan sonra Sultan Vahdettin, İstanbul'dan ayrılınca Ankara hükümeti tarafından bir dini kurum olarak halifelik görevi Abdülmecid Efendiye verilmiştir. Bu sebeple Musika-ı Hümanyunun adı 1924 yılına kadar *Makam-ı Hilafet Muzikası* olarak anılmaktadır. Halifeliğin 3 Mart 1924 tarihinde kaldırılmasıyla birlikte orkestra Cumhurbaşkanlığına bağlanmıştır. 27 Nisan 1924 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ün emri ile Ankara'ya taşınmış ve Makam-ı Hilafet Muzikasının adı *Riyaset-i Cumhur Musiki Heyeti* olarak değiştirilmiştir. Orkestra halkın kültür ve sanat düzeyini yükseltmek amacıyla faaliyet gösteren bir sanat kurumu niteliği kazanmıştır. Orkestra aynı zamanda Cumhuriyet tarihinin ilk müzik kurumu olma özelliğini taşımaktadır.¹⁷² 1924 tarihine kadar Zati Arca'nın şef yardımcılığını yürüten Osman Bey, orkestra Ankara'ya taşındıktan sonra şeflik görevine getirilir. Yeni şef yardımcısı ise Veli Kanık olur ve bandoyu idare etmeye başlar.¹⁷³ Kurum, 25 Haziran 1932 tarihinde Milli eğitim Bakanlığına bağlanmış ve adı *Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası* olarak yeniden değiştirilmiştir.¹⁷⁴ İstiklal Marşımızda bestecisi olan Osman Zeki Üngör, Cumhuriyet devrinin ilk zamanlarındaki hizmetleri ile ülkemizin bugün çağdaş bir Senfoni Orkestrasına sahip olmasında pay sahibi olmuş şeflerden birisidir.

¹⁷² Bkz. <https://www.cso.gov.tr/tar304hccedile.html>

¹⁷³ Gazimihal, *Askeri Müzik Tarihi*, s. 138

¹⁷⁴ Güdek ve Kılıç, *a, g, m*, s.99

SONUÇ

Musika-i Hümayun, kuruluş tarihi 1827'den Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına kadar birçok gelişme ve değişimler yaşamıştır. Bu dönüşüm, tahta geçen padişahların müziğe olan ilgilerine ve kurumu idare eden yöneticilerin yeteneklerine göre gerçekleşmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Türk askeri müzik kültürü, uzun bir geçmişe sahip olmasına rağmen 19. yüzyılda Bando modernleşmesi için Avrupa'dan alanında uzman müzisyenler istemek durumunda kalmıştır. Bu dönemde gerçekleştirilen modernleşme hareketleri Osmanlıların resmi devlet politikası haline gelmiştir. Her alanda girişilen reformlar, toplumun günlük hayatını da dönüştürmüştür.

Osmanlı Devleti'nde batı müziğinin benimsenmesi ve saray çevresi tarafından öğrenilmesi hiç şüphesiz Donizetti Paşa'nın temellerini attığı reformlar ile mümkün olmuştur. Bu reformları; nota sisteminin değiştirilmesi, Avrupa'dan yeni enstrümanlar getirilmesi ve batılı bestecilerin bestelediği eserleri çalabilecek bir orkestrayı meydana getirilmesi sayılabilir. Her yenilik hareketinin başlangıçta orduda başlaması gibi, modern müzik de ilk aşamada askeri bandolarda tatbik edilmiştir. Resmi törenler vasıtasıyla halka tanıtılan Avrupalı müzik, tarihsel süreç içerisinde Osmanlı toplumunda da öğrenilmeye başlayacaktır. Tezimizde temel noktasını oluşturan Donizetti'nin oynadığı tarihi rol işte burada ortaya çıkmaktadır. Donizetti, kendisine verilen görevi başarı ile yerine getirmiştir. Batı notası dahi bilmeyen orkestraya Rossini çalabilecek seviyeye sadece üç ayda getirebilmiştir. Kültürümüze yabancı olan bir müziği başarılı bir şekilde icra edebilmenin kolay olmadığı ortadadır. Donizetti ve sonrasında göreve gelen diğer şefler, tüm sıkıntılara rağmen Osmanlı ordu bandosuna batı müziği kültürünü benimsetmiştir. Bugün dinlediğimiz Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası yüzyıllık geleneğin son halkasıdır.

KAYNAKÇA

Arşiv Vesikaları

BOA, C. AS, 1206-54032

BOA, İ.DUİT, 22-20

BOA, Y.EE, 15-201

BOA, Y.PRK. ASK, 192-40

BOA, Y.PRK. TKM, 32-47

BOA, HR. TO, 157-34

BOA, İ.DH, 519-35330

Kaynak Eserler

ATA, Tayyarzade Ahmed; *Tarih-i Ata*, Ali Efendi Matbaası, C. 3, İstanbul 1876,

ÇELEBİ, Evliya; *Seyehatnâme*, 1. Cilt, haz. Yücel DAĞLI, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008,

Araştırma Eserler

AKSOY, Bülent, "Tanzimattan Cumhuriyete Musiki ve Batılılaşma", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C. 5, İletişim Yayınları, İstanbul 1985,

AKSOY, Bülent; *Avrupalı Gezginlerin Gözüyle Osmanlılarda Musiki*, Pan Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul 2003,

ALİMDAR, Selçuk; *Osmanlı'da Batı Müziği*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2016,

ANTEP, Ersin; *Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Çoksesliliğin Belgesel Tarihi*, Elma Yayınevi, 1. Basım, Ankara Ekim 2017,

AND, Metin; *100 Soruda Türk Tiyatrosu Tarihi*, Gerçek Yayınevi, 1. Basım, İstanbul 1970,

ARACI, Emre; *Donizetti Paşa Osmanlı Sarayının İtalyan Maestrosu*, Yapı Kredi Yayınları, 2, Baskı, İstanbul Mayıs 2014,

ASHBROOK, William; *Donizetti and His Operas*, Cambridge University Press, Cambridge 1982,

BAYBURTLU, Ahmet Selçuk; "Türklerde Askeri Müzik Tarihi Hakkında Bir İnceleme" *Online Journal Of Music Sciences*, C. 1, S. 2, Sivas 2017,

BAYDAR, Evren Kutlay; "Osmanlıda Görevli İki İtalyan Müzisyen: Guiseppe Donizetti ve Callisto Guatelli", *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*. C. 2, S. 1, 2010,

BARUT, Zeynep; "Türk Müzik Kültürünün Batı Müziğine Yansıması Üzerine Bir İnceleme", *The Journal of International Social Research*, C. 6, S. 28, İstanbul 2013,

BEYATLI, Yahya Kemal; *Aziz İstanbul*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, İstanbul 1992,

BİLGİN, Selçuk; *Piyano Eşlikli Marşlar*, Evrensel Müzikevi, İstanbul 2009,

BOZTAŞ, Fırat; *XVI. Yüzyılın Sonuna Kadar Osmanlı Devleti'nde Tabl ve Alem Mehterleri Teşkilatı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009,

BUDAK, Ogün Atilla; *Türk Müziğinin Kökeni-Gelişimi* (Deneme), Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2000,

ÇALGAN, Koral; *Franz Liszt ve M. R. Gazimihal'in Bir Araştırması "Liszt'in İstanbul Konserleri"*, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara 1991,

DEMİRCİ, Deniz; W. A. Mozart'ın Eserlerinde Mehter Müziği Etkisi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011,

ERENDİL, Muzaffer; *Dünden Bugüne Mehter*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1992,

ERGİN, Nihat; *Yıldız Sarayında Müzik: Abdülhamid II Dönemi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara 1999,

HALE, William; *1789'dan Günümüze Türkiye'de Ordu ve Siyaset*, Çeviren Ahmet Fethi, Hil Yayınları, İstanbul 1996,

GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp; *Türkiye-Avrupa Musiki Münasebetleri*, Nümune Matbaası, 1. Basım, İstanbul 1939,

GAZİMİHAL, Mahmud Ragıp; *Türk askeri Mızıkaları Tarihi*, Maarif Vekâleti Basımevi, İstanbul 1955,

GAZİMİHAL, Mahmud Ragıp; *Yüzyıllar Boyunca Mehterhane ve Türk Müzik Kalkınışı*, Maarif Vekâleti Basımevi, İstanbul 1957,

GEDİKLİ, Necati; *"Bilimselliğin Merceğinde Geleneksel Müziklerimiz ve Sorunları"* Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1999,

GÖKÇE, Evren; "Asakir-i Mansure-i Muhammediye Ordusuna Asker Alımı" (Hamid Sancağı ve Isparta Örneği), *Social Sciences Research Journal*, C. 6, S. 4, İstanbul Aralık 2017,

GÜDEK, Bahar; KILIÇ Adem, "Musika-i Hümayun'dan Günümüze Klasik Batı Müziğinin Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi", *The Journal of Academic Social Sciences Studies*, C. 1, S. 47, Samsun 2016,

KAHRAMANKAPTAN, Şefik; *Türk Halk Müziği Mehter'den Alaturkaya*, Ark Yayınları, 1. Baskı, Ankara Mart 2009,

KARAL, Enver Ziya; *Osmanlı Tarihi V. Cilt: Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri (1789-1856)*, TTK Yayınları, 8. Baskı, Ankara 2007,

KAYA, Emin Erdem; "Yeni Türk Müzik İnkılabına Bir Hazırlık Evresi Olarak 1826-1920 Dönemi" *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 7, S. 1, Erzincan 2012

KÜÇÜKAŞÇI, Mustafa Sabri; "Müezzin", *DİA*, C. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2006,

HAŞLAK, İrfan; "Milliyetçilik ve Modernleşme: XIX. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu Örneği", *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.1 S. 3, İstanbul 2000,

LEWIS, Bernard; *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çev. Boğaç Babür Turna, Arkadaş Yayınevi, 8. Baskı, Ankara 2015,

MARDİN, Şerif; *Türk Modernleşmesi*, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 1994,

MUTLU, Kubilay; "Halkın Değişen Müziksel Temsilleri: Osmanlı'dan Günümüze Müziğin Siyasal Tahayyülü, Tahayyülün Siyasal Müziği", *Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon Ocak 2015,

ORTAYLI, İlber; *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Timaş Yayınları, 43. Baskı, İstanbul 2016,

OSMANOĞLU; Ayşe, *Babam Abdülhamid*, Güven Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul 1960,

ORANSAY; Gültekin, *Batı Tekniğiyle Yazan 60 Türk Bağdar*, Küğ Yayınları, 4. Basım, Ankara 1965,

ÖZALP, Nazmi; *Türk Müsiki Tarihi*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2000,

ÖZCAN, Nuri; "Necip Ahmed Paşa", *DİA*, C. 32, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006,

ÖZCAN, Nuri; "Hünkâr Müezzini", *DİA*, C. 18, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998,

ÖZCAN, Nuri; "Musika-i Hümayun", *DİA*, C. 28, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2003,

ÖZTUNA, Yılmaz; *Dede Efendi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 1987,

PALMER, Alan; *Osmanlı İmparatorluğu- Son Üç Yüz Yıl- Bir Çöküşün Tarihi*, Çev. Belkıs Çorakçı Dişbudak, İş Bankası Yayınları, İstanbul 1992,

PAMİR, Aybars; "Osmanlı Egemenlik Anlayışında Senedi İttifakın Yeri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 53, Nisan 2004, Ankara,

POPESCU, Eugenia; *Türk Musiki Kültürünün Anlamları*, Çev:Bülent AKSOY, Pan Yayıncılık, 2. Basım, İstanbul 1998,

PRICE, Roger; *Fransa'nın Kısa Tarihi*, çev.Özkan Akpınar, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012,

SAY, Ahmet; *Müzik Tarihi*, Müzik Ansiklopesi Yayınları, Ankara 1994,

SEVENGİL, Refik Ahmet; *Saray Tiyatrosu*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1962,

SHAW, Stanford - SHAW, Ezel Kural; *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, Çev. Mehmet Harmancı, E Yayınları, C. I, İstanbul 1982,

SHAW, Stanford - SHAW, Ezel Kural; *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, Çev. Mehmet Harmancı, E Yayınları, C. II, İstanbul 1983,

TANÖR, Bülent; *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1992,

TEKİN, Erhan; *XX. Yüzyılda Askeri Mehter*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2017,

TOKER, Hikmet-ÖZDEN, Erhan; "Osmanlı Devleti'nde Müzik Eğitimi Veren Önemli Kurumlar", *Uluslararası Rast Müzikoloji Dergisi*, C. 1, S. 2, Diyarbakır Kasım 2013,

TUĞLACI, Pars; *Mehterhane'den Bandoya*, Cem Yayınevi, İstanbul 1986,

TÜRKMEN, Mustafa Nuri; *Osmanlı'da Askeri Müzik Mehter*, AVK Yayın Dağıtım, Samsun 2009,

UÇAN, Ali; *Müzik Eğitimi/Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar*, Müzik Ansiklopesi Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1997,

UMUR, Suha; "Abdülmecit, Opera ve Dolmabahçe Saray Tiyatrosu", *Milli Saraylar Dergisi*, TBMM Vakfı Yayınları, S.1, İstanbul 1987,

ÜÇOK, Coşkun-MUMCU, Ahmet-BOZKURT, Gülnihal; *Türk Hukuk Tarihi*, Savaş yayınları, Ankara 1996,

ÜLKEN, Hilmi Ziya; *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Ülken Yayınları, İstanbul 1998,

ÜNGÖR, Ethem Rûhî; *Türk Marşları*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1965,

VURAL, Timur; *Türklerde Askeri Müzik Geleneği Tuğ Nevbet Mehter*, Çizgi Kitabevi, Konya Ocak 2013,

VURAL, Timur; "Osmanlı Dönemi Mehter Teşkilatı", *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, C. 4, S. 1, Sivas 2012,

WEINSTOCK, Helbert; *Donizetti and the World of Opera in İtaly, Paris and Vienna in the First Half of the Nineteenth Century*, Octagon Press, London 1979,

YALDIR, Aysun; *Askeri Müzik Topluluğu Mehter, Geleneksel Kıyafet ve Müzik Enstrümanlarının Plastik Açından Seramik Sanat Objelerine Dönüşümü*,

(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir 2009,

Elektronik Kaynaklar

www.tdk.gov

http://www.kkk.tsk.tr/okullar/bando_okullari/myo/hakkinda/okul_brovesi.html

<https://www.cso.gov.tr/tar304hccedile.html>

EKLER

EK 1. Bando Okulu Brövesi ¹⁷⁵

¹⁷⁵ Bando Okulu brövesinin resmine 20 Aralık 2018 tarihinde http://www.kkk.tsk.tr/okullar/bando_okullari/myo/hakkinda/okul_brovesi.html adresinden erişilmiştir.

EK 2. Giuseppe Donizetti ¹⁷⁶

¹⁷⁶ Araci, *a, g, e*, s. 211

EK 3. Giuseppe Donizetti'nin Hazırladığı Nota Dönüşüm Tablosu ¹⁷⁷

¹⁷⁷ Mahmut Ragıp Gazimihal, *Türkiye-Avrupa Musiki Münasebetleri*, Nümune Matbaası, 1. Basım, İstanbul 1939, s. 103

re mi fa fa# solb. sol sol# la la# si si# ut ut# reb

ل د ق م ن ه - ت ل ك ر ر

re reb. mi. mi fa. fa# solb. sol sol# la la#. si. si# ut ut# reb.

ل ل ل د ق م ن ه - ت ل ك ر ر

re reb mi - 1. Leghi 2. Ajinan 3. Agem 4. Arak 5. Rehiwi 6. Rast 7. Zirghiule 8. Dughi 9. Mekawent 10. Leghi

ل ل ل د " 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.

Arjelik janghiak Sabai tiffal neva beati Bwar ufcini agem ewice

$\frac{16}{2}$ 1. $\frac{2}{1}$ $\frac{4}{1}$ $\frac{8}{1}$ $\frac{16}{1}$ $\frac{4}{2}$

11 0 " . $\frac{1}{2}$ 1 $\frac{1}{2}$

21. mahur ghicidanie 22. fclknaf 23. mukajer 24. Zumbule 25.

EK 4. Fransız Le Menestrel Dergisi. "Mahmoud Compositeur" 178

Mahmoud Compositeur.

Ce n'est point un conte, ni une fable, ni une illusion. Mahmoud se livre à la composition; en ce moment, sa hauteesse a peut-être publié son *album* ou envoyé des manuscrits au *Ménéstrel*. On dit même confidentiellement que le sultan s'occupe d'une partition pour la rue Lepelletier (musique turque, bien entendu, luxe oriental de cuivre, dont le fracas va toujours en croissant, dans le goût de la *Esméralda*). Voici ce que nous mande de Constantinople un de nos plus fidèles abonnés :

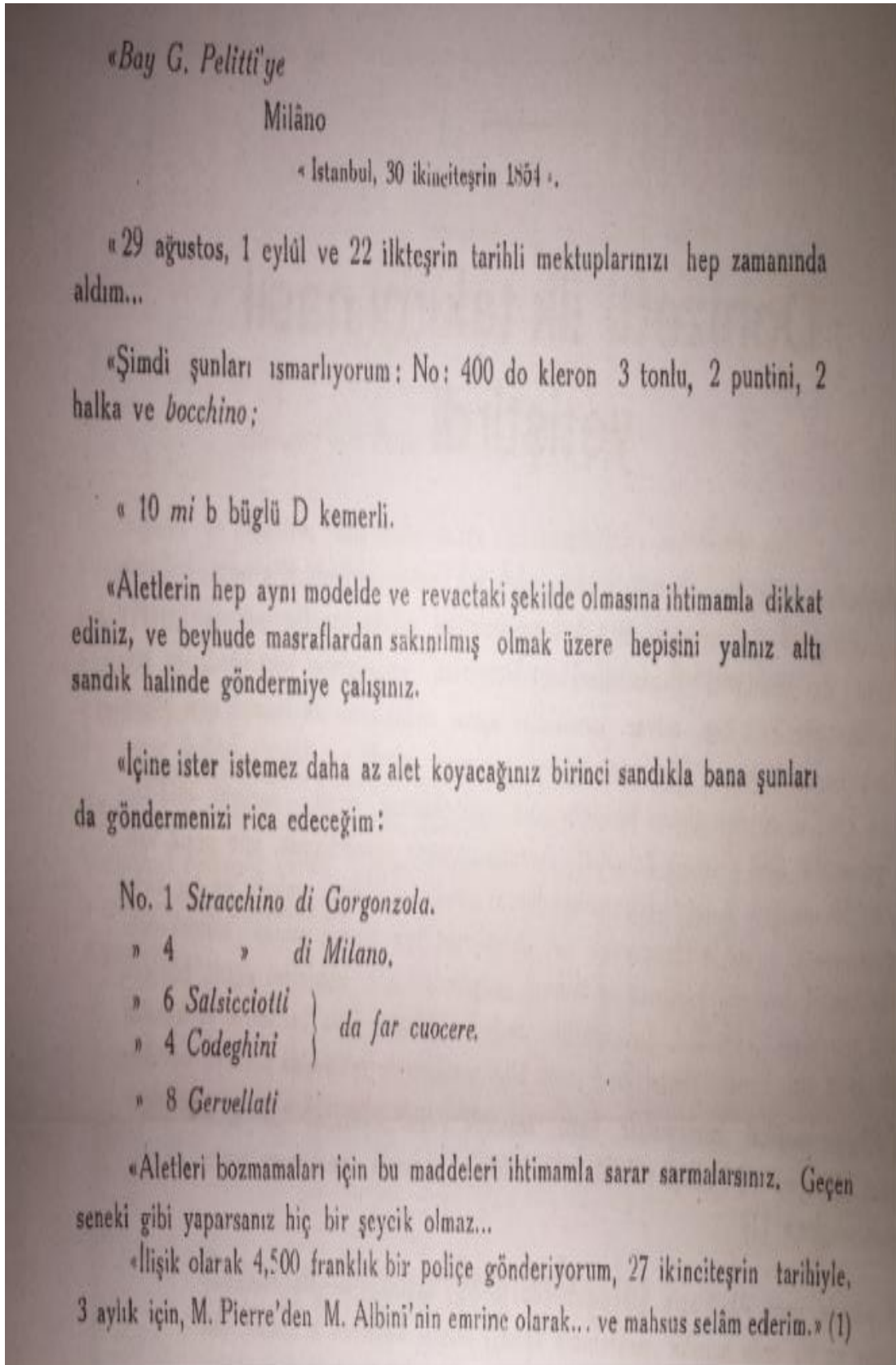
Constantinople, 15 novembre.

A Constantinople la vieille musique turque meurt d'agonie, et ne se retrouve que parmi les Derviches : leurs instrumens consistent en un espèce de tambourin, et en flûtes dont le son ne s'entend qu'à peine au milieu du bruit que le joueur fait pour souffler. Leurs chants sont monotones, bien qu'ils ne manquent pas d'un certain caractère, mais il faut avoir l'oreille un peu endurcie, et la délicatesse de la nôtre ne pourrait supporter la sauvage harmonie de ces chants. Sultan Mahmoud est amoureux de la musique italienne, et l'a introduite dans sa garde; c'est une de ses réformes; le frère de Donizetti est directeur de sa musique; on joue même une marche qu'on appelle la *marche du sultan* et qu'on dit composée par lui, bien qu'il ne sache pas la musique. Il aime surtout le piano, et il en a fait venir plusieurs de Vienne pour ses femmes, qui apprennent je ne sais comment; puisque personne ne peut pénétrer chez elles. La musique militaire ancienne qui subsiste encore dans quelques régimens, se compose de tambours, et d'une quantité de sifres qui percent les oreilles.

Du reste, la population franque de Péra cultive peu la musique. Il n'y a que deux maîtres de piano, qui donnent des leçons de toute sorte d'instrumens. Ils prennent environ 2 fr. 50 c. par leçon.

Ed. de V.....

EK 5. Donizetti'nin Milano'ya Enstrümanlar İçin Yazdığı Mektup ¹⁷⁹

¹⁷⁹ Mahmut Ragıp Gazimihal, *Türkiye-Avrupa Musiki Münasebetleri*, Nümune Matbaası, 1. Basım, İstanbul 1939, s. 105

EK 6. Donizetti'nin Bestelediği Mecidiye Marşı ¹⁸⁰

Handwritten musical score for "Mecidiye Marşı" by Donizetti. The score is written on multiple staves, each labeled with an instrument or voice part. The instruments listed include:

- Clarineti mi b
- Clarineti la b
- Clarineti mi b
- 1° Clarineti si b
- 2° Clarineti si b
- Fanni la b
- Fanni Mi b
- Saxofoni piston la b
- 3° Saxofoni piston la b
- Organo mi b
- 1° Tromba mi b
- 2° Tromba mi b
- 3° Tromba mi b
- Tromba signal
- Tromboni
- Opulain
- Bassi
- Tamburano
- Biancassa

The score is written in a historical style with various musical notations, including notes, rests, and dynamic markings. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 2/4. The piece concludes with the instruction "FINE a' viva".

Mâliye nâzırı müşîr-i mükerrerem sa'âdetlü 'atûfetlü paşa hazretleri mücebince icrâ-yı iktizâsına himmet buyrula deyu buyruldu

Rehîn-i 'ilm-i sâmi-i asafâneleri buyurulduğı vechle Musika-i Hümâyûn mu'allimi bulunan Donizetti bendelerinin on iki seneden beri hidemât-ı me'mûresinde vâkı' olan sa'y ve gayreti ve akrân ve emsâli miyânında derkâr olan kıdem ve haysiyeti cihetle bi'l-vücûh lütf ve ihsân-ı hazret-i pâdişâhiye sezavâr olduğuna ve bu misüllü umûr-ı me'mûrelerinde asâr-ı sa'y ve gayreti meşhûd olanların sâye-i ihsân-vaye-i cenâb-ı şehinşâhîde terfi' rütbeleriyle kayırılmaları emsâli icâbından ve şâyân-ı şevket-nişân hazret-i cihândârî iktizâ-yı âlisinden bulunduğuna binâ'en mükâfaten add olunmak üzere bu def'a kendisine asâkir-i hâssa-i şâhâne piyâde miralaylarına mahsus bir kıt'a nişân-ı zişân i'tâ ve ihsânı husûsuna irâde-i seniyye-i hazret-i mülükâne erzân ve şâyân buyurulmuş olmakla rütbe-i mezkûreye mahsus bir kıt'a nişân-ı zişân ile bir kabza-i seyfin 'imâl ve i'tâs ve ta'yînât-ı lâzimesinin dahi tahsisi muvafık irâde-i aliyyeleri buyurulur ise icrâ-yı icâbı bâbında emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 16 (boş) sene (12)58

İktizâsı cenâb-ı nezâret-i celîle-i behiyyeden fermân (?) buyurula

Me'âl-i takrirden müstebân olduğu üzere bir kabza-i seyfin miralaylık seyfinin harbiye anbârından i'tâsiyçün masârifât muhasebesinden suretinin tastîri iktizâ edeceği Fî 19 (boş) sene (12)58

İkitizâsı masârifât muhasebesinden

İşbu takrirden muharrer olduğu ve müte'allik buyurulan irâde-i seniyye-i şâhâne-i mantûk-ı münîfi üzere Musika-i Hümâyûn mu'allimi bulunan Donizetti'ye piyâde miralaylarına mahsus bir kıt'a nişân-ı zişânın 'imâl ve 'imâliyçün darbhâne-i 'âmireye başka ve ta'yînât-ı lâzimesinin tahsisi zımında masârifât rûznâmçesine ve hâssa yoklamasına başka başka ilm u haberlerinden bir kabza-i seyfin dahi harbiye anbârından i'tâsiyçün suretinin tastîri bâbında emr u fermân devletlü 'atûfetlü sultanım hazretlerindedir.

Fî 23 Muharrem sene 1258

EK 8. Donizetti'nin Bestelediği Mahmudiye Marşı ¹⁸²

223

MARCIA IMPERIALE
ossia
MARCIA DI MAHMOUD
Composta da Giuseppe Donizetti
Capo Istruttore per la Musica Militare al servizio della Sublime
PORTA OTTOMANA

NAPOLI Pr. B. Girard e C. (1871) (M. Pasinati inc.)

¹⁸² Aracı, a, g, e, s. 75

Musika-i Hümâyûn, Hademe-yi Hümâyûn, Müezzinân-ı Şehriyârî ve İnce Saz Takımı Hakkında 1912 Tarihli Nizamnâmedir.

Lâyıha

1.Fasıl Mûsika-i Hümâyûn

1. Madde: Musika-i Hümâyûn heyeti 1 Musika-i Hümâyûn muallimi ve 1 Mûsika-i Hümâyûn muallim muavini ve 3 kısım muallimi, 10'u 1. ve 20'si 2. ve 30'u 3. ve 35'i 4. sınıftan olmak ve şâkird sınıfında dahi 20 kişi bulunmak üzere 120 kişiden mürekkeptir.

2. Madde: Musika ta'alimi için müceddiden duhûl edenlerin 12 yaşından aşağı 14 yaşından yukarı olmamaları ve kuva-yı bedeniyyece musikacılığa müsaid bulunmaları meşruttur.

3. Madde: Musikaya âşina olanlardan Musika-i Hümâyûn 'a duhûl etmek isteyenler bil' imtihan ibrâz edecekleri ehliyet ve mahârete göre 1. maddede beyân olunan 5 sınıftan birine kayıt olunurlar.

4. Madde: Musika-i Hümâyûn'a kabul olunacakların ibtidâi şahadetnâmesini veya o derece mâlumatı hâiz bulunması lazımdır. Rüşdiye şahadetnâmesini hâiz olanlar tercih olunur.

5. Madde: Tarihi duhûllerinden i'tibaren 3 sene geçmeksizin istifa edenlerin istifası kabul olunmaz. İstifa veya devamsızlıkta ısrar eden veyahut usûl ü kanuna mugayir ahvalde bulunmalarından dolayı ihracı lazım gelenlerden sinn-i mükellefiyette bulunanlar haklarında mu'amele-i lazıme i'fa kılınmak üzere cihet-i askeriyeye teslim edileceklerdir. Sinn-i mükellefiyete varmamış olanlar veyahut hizmet-i askeriyesini i'fa etmiş olanlardan tarih-i duhûllerinden i'tribaren kayıtları terkin olundukları tarihe kadar istifa eyledikleri maaşın sülüsü tazminat olarak ahz edilecektir. Şâkirdan sınıfında bulunanlardan kabiliyetsizlikleri tebeyyün ve tahakkuk edilenler bila-tazminat ihrac kılınacaklardır.

6. Madde: Terfî-i münhal vukuunda lâ-akall 1 sene kıdemli olmak, tutulan devam ve hüsn-ü hal ve ehliyet ve sıhhat defterleri vukuatı ile icrâ kılınacak

müسابaka imtihanında çalmakta olduğu sazın hizmetçe olan kıymet ve ehemmiyeti de nazar-ı mutâlaaya alınmak şartı ile bir aşağı sınıf dâhilinde ehliyet ve iktidarı tebeyyün edene hasr edilir.

7. Madde: Hizmet-i a'zamî sınıflarla kısım muallimlerinde 60 ve Mûzika muallim-muavininde 65'dir.

8. Madde: Şakirdân sınıfına dahil olanlara 20 yaşına vasil oluncaya kadar Ulûm-ı diniyye, Türkçe, Muhtasar Coğrafya, Muhtasar Tarih, Hesap gibi münasip görülecek fenler ayrıca, evkât-ı münâsebede talim edilecektir.

İkinci Fasılın 9, 10, 11, 12, 13 ve 14. maddeleri Hademe-i Hümâyûn ile ilgili olduğundan metne dâhil edilmemiştir.

3. Fasıl Müezzinân ve İnce Saz Takımı

15. Madde: Müezzinân-ı Şehriyârî silkine ve İnce Saz Takımı'na dahil olacakların 18 yaşından aşağı olmamaları ve rüşdiye şehadetnâmesini de hâiz bulunmaları lazımdır.

16. Madde: Musiika-i Hümâyûn faslının 8. maddesinden mâ-adâsı ahkâmı müezzinân ve ince saz takımı efrâdı hakkında da cârî olacaktır.

Hâtime

17. Madde: Fusûl-ı selase erbâbı hakkında her sene nihayetinde vukuat defterlerine müracaat ve muayene-i sıhhîye icrâ olunarak gerek sinn ve gerek maluliyet cihetiyle tekâüde kesb-i istihkak edenler tekâüde sevk olunur.

18. Madde: İş bu nizamnâmenin icrâsına harbiye nazırı memurdur.

طوقه بخیر باد - بر مرتبه دوم در کتب ترفیح ایدیه حقیقت کثیره او در معنای مرتبه اوله
و قوی بود. تا به دوام و مشافه مصدره بر او. تا به اول و بعد از آنکه

از ترفیح باد - معانی سقیمه بیخبر و ناخبر شرفه در معانی ترفیح ایدیه حقیقت
و ترفیح حقیقت از قولی و معنی معنی و ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح معنی
از قولی و ترفیح ایدیه حقیقت کثیره با ترفیح و اول و ترفیح ایدیه حقیقت
از معنی معنی و ترفیح از قولی و ترفیح از معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
معانی معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح حقیقت کثیره ترفیح
توسعه در معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
و ترفیح معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
از معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره

اول ترفیح باد - معانی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
توسعه در معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
توسعه در معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
توسعه در معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
توسعه در معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره

معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
توسعه در معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره

توسعه در معنی معنی

اول ترفیح باد - معانی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
توسعه در معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
توسعه در معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
توسعه در معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
توسعه در معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره

اول ترفیح باد - معانی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
توسعه در معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره

اول ترفیح باد - معانی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره
توسعه در معنی معنی ترفیح ایدیه حقیقت کثیره ترفیح ایدیه حقیقت کثیره

کیری اکتی مادہ۔ کربن جو سب سے پہلے کھینچ کر لیا جیسا کہ پہلے لکھا گیا ہے جو
سارے اشیاء میں پایا جاتا ہے اور جو سب سے زیادہ عام ہے۔

کیری اکتی مادہ۔ جو سب سے پہلے کھینچ کر لیا جیسا کہ پہلے لکھا گیا ہے جو
سارے اشیاء میں پایا جاتا ہے اور جو سب سے زیادہ عام ہے۔

کیری اکتی مادہ۔ جو سب سے پہلے کھینچ کر لیا جیسا کہ پہلے لکھا گیا ہے جو
سارے اشیاء میں پایا جاتا ہے اور جو سب سے زیادہ عام ہے۔

کیری اکتی مادہ۔ جو سب سے پہلے کھینچ کر لیا جیسا کہ پہلے لکھا گیا ہے جو
سارے اشیاء میں پایا جاتا ہے اور جو سب سے زیادہ عام ہے۔

کیری اکتی مادہ۔ جو سب سے پہلے کھینچ کر لیا جیسا کہ پہلے لکھا گیا ہے جو
سارے اشیاء میں پایا جاتا ہے اور جو سب سے زیادہ عام ہے۔

کیری اکتی مادہ۔ جو سب سے پہلے کھینچ کر لیا جیسا کہ پہلے لکھا گیا ہے جو
سارے اشیاء میں پایا جاتا ہے اور جو سب سے زیادہ عام ہے۔

کیری اکتی مادہ۔ جو سب سے پہلے کھینچ کر لیا جیسا کہ پہلے لکھا گیا ہے جو
سارے اشیاء میں پایا جاتا ہے اور جو سب سے زیادہ عام ہے۔

کیری اکتی مادہ۔ جو سب سے پہلے کھینچ کر لیا جیسا کہ پہلے لکھا گیا ہے جو
سارے اشیاء میں پایا جاتا ہے اور جو سب سے زیادہ عام ہے۔

کیری اکتی مادہ۔ جو سب سے پہلے کھینچ کر لیا جیسا کہ پہلے لکھا گیا ہے جو
سارے اشیاء میں پایا جاتا ہے اور جو سب سے زیادہ عام ہے۔

کیری اکتی مادہ۔ جو سب سے پہلے کھینچ کر لیا جیسا کہ پہلے لکھا گیا ہے جو
سارے اشیاء میں پایا جاتا ہے اور جو سب سے زیادہ عام ہے۔

بیاره طابوری قوما نند و خدمت کجای بری صفت نسو مجاره نه قوما نغیر
مشکلی که زاده مرکب بالقیات مجیره مؤثره اجرا اولور.

اولور مشورتی نامه - خدمت کجای در معاد کجای قوما نند وقت یا نند اولور
اولور مؤسسه کجای اولور و یا معلوم صفت خدمت کجای صیده و صفت شیر یار
نه بوره قوما نند سرباز شویا بیره مرکب بالقیات مجیره مؤثره اجرا اولور.

دویم نامه - قوما نند شویا بری شویا نند قوما نند قوما نند وقت یا نند اولور
مؤسسه کجای کجای نند کجای نند بران و سوزون و سوزانده و یا سوزانده اجه
برقی صفت قوما نند اجه نند قوما نند طایفه مشکلی که زاده مشکلی کجای مجیره مؤثره
اجرا اولور.

قوما نند کجای نامه - قوما نند شویا بری شویا نند کجای و کجای صفت کجای قوما نند
وقت یا نند اولور و یا معلوم و یا معلوم قوما نند شویا بری و مؤسسه کجای
کجای نند بران و سوزون شویا بری و سوزانده و یا سوزانده اجه برقی صفت
قوما نند قوما نند طایفه مشکلی که زاده مشکلی کجای مجیره مؤثره اجرا اولور.

قوما نند کجای نامه - سوزانده کجای شویا بری قوما نند وقت یا نند اولور و یا معلوم
و یا معلوم قوما نند شویا بری و مؤسسه کجای کجای نند بران و سوزانده
و یا سوزانده و یا مشکلی کجای مجیره مؤثره اجرا اولور.

قوما نند کجای نامه - اجه سوزانده و سوزانده و یا سوزانده و یا سوزانده
اجه سوزانده و یا سوزانده و یا سوزانده و یا سوزانده و یا سوزانده
کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند
کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند
کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند
کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند

قوما نند کجای نامه - مؤسسه کجای کجای نند قوما نند شویا بری و کجای نند
کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند

قوما نند کجای نامه - اجه کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند

قوما نند کجای نامه - اجه کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند
کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند کجای نند

حاجی خان
 حاجی خان
 حاجی خان
 حاجی خان
 حاجی خان
 حاجی خان
 حاجی خان

5017 22/20

Mûzika-i Hümâyûn, Hademe-yi Hümâyûn, Müezzinân-ı Şehriyârî ve İnce Saz Takımı Hakkında 1918 Tarihli Nizamnâmedir.

Lâyiha

1. Bâb Mûsika-i Hümâyûn Şûbesi

1. Madde: Hüsni-ü ahlak sahibi olduğu usûlen musaddak bulunmak ve ilel ve emrâzdan sâlim olduğu bil'muayene teyid etmek şartıyla Mûsika-i Hümâyûna duhûl için tâlib olanların suret-i tefrîkleri ve münhâlata kayd u kabulleri iş bu nizamnâme mücebince icrâ olunur.

2. Madde: Mûsika-i Hümâyûn şubesi 5. sınıftan başlamak üzere 5 sınıftır.

3. Madde: 5. sınıfa haricden namzed alınmak icâb ettiği zaman tâliblerden evvela 12 yaşından dûn olmamak ve istidâdıyla meşk edeceği sazda kabiliyet-i bedeniyyesi müsait bulunmak üzere sinnen en küçük olanlar sâniyen bunlardan mekteb tahsili bin-nisbe yüksek bulunanlar sâlisen bu ikincilerden bando veya orkestra sazlarından birini kavâidine muvafık olmak şartıyla az veya çok çalabilib de ikmâli mâlumata kâbiliyeti bulunanlar bu tertib dairesinde tercih olur.

4. Madde: 3. madde mücebince tercih olunacaklardan 12, 13, 14 ve 15 yaşlarında bulunanlar imtihanlara tâbi olmayıp diğerleri iş bu nizamnâme ahkamı dairesinde imtihana tâbidirler.

5. Madde: 1. 2. 3. ve 4. sınıflardan birinde münhall bulunduğu takdirde münhall vuku bulan sınıfın madunundaki sınıfta bulunanlardan bil'imtihan ehliyeti kâfi görülenler alınır. Mâdun sınıftan ehliyet-i kâfiye ibrazeden bulunmadığı takdirde sinneri 30'dan ziyâde ve mâlumat-ı müktesebeleri sinneri ile mütenâsib bulunmak şartıyla hâricden tâlib olanlar arasında bil'musabaka en ziyade isbat-ı ehliyet edenler alınır.

6. Madde: Tâliblerin müracaatları ancak senede 1 defa olmak üzere Haziran'ın ibtidâsından 15'ine kadar ve imtihanları Temmuz'un 15'inden Ağustos'un ibtidâsına kadar olan müddet zarfında i'fa ve ikmâl kılınır. İmtihanda şâyan-ı kabul görülenlerin isimleri Mûsika-i Hümâyûn ve Hademe-i Hâssa-ı Şahâne

kumandanlığınca Harbiye Nezâretine bildirilerek Nezâret'in tasdikinden sonra o senenin Eylül'ü ibtidâsından muteber olmak şartıyla kayıtları icrâ kılınır.

7. Madde: 3. madde mücebince Mûsika-i Hümâyun'a kabul olunanlardan 4. maddenin 1. fıkrasında münderic esnan dâhilinde olanların tarih-i duhûllerinden itibaren bir sene zarfında âdem-i kabiliyetleri tebeyyün ettiği takdirde kayıtları terkin edilerek kendileri velilerine teslim olunurlar.

8. Madde: Mûsika-i Hümâyun ve İnce Saz Takımlarının 5. ve 4. sınıflarından istifa edenler sinn-i mükellefiyet-i askeriyye dahilinde iseler keyfiyet-i huruçları mensub oldukları ahz-ı asker şu'besine bildirilir.

9. Madde: Bir mertebeden diğerine terfî edilebilmek için evvela mâfevk mertebede inhilâl vuku bulmak sâniyen devam ve hüsn-i hali musaddak bulunmak sâlisen icrâ olunacak imtihanda ihrâz-ı muvaffakiyet eylemek şarttır.

10. Madde: Madde-i sâbıkada beyân olunan şartlardan mâ-adâ kısım muallimliğine terfî edebilmek için. 1. sınıfta lâ-akall 6 ve muallim muavinliğine terfî edebilmek için kısım muallimliğinde lâ-akall 4 ve muallimliğe terfî edilebilmek için bando veya orkestra idaresine ehliyetle beraber muallim muavinliğinde lâ-akall 3 sene-i kamile bulunmak şarttır. Ancak münhall olan mertebenin mâ-dûnunda ikmâli müddet etmiş kimse bulunmaz ise imtihanla kabul hususunda müddet kaydı aranmaz. Bu suretle ikmâl-i müddet etmeksizin imtihana kabul olunub da ihrâz-ı muvaffakiyet edenler kısım muallimliğine veya muallim muavinliğine rütbei haliyeleri ile tayin edilirler ve ikmâl-i müddet edinceye kadar kendilerine iki mertebe maaşı arasındaki farkın sülûsanı ve muallimliğe terfî edenlere iki mertebe maaşı beynindeki farkın nisfî zamîmeten i'ta olunur.

11. Madde: İmtihan ve intihab ve inhâ muamelatıyla geçen zaman kıdem müddetinin hesabına idhal edilir.

12. Madde: Sınıflarda ve kısım muallimliğinde inhilâl vukuu üzerine icrâ edilecek imtihan 6. madde vechile ancak senede bir defa olmak üzere Temmuz'un 15'inden Ağustos'un ibtidâsına kadar 15 gün zarfında i'fa ve ikmâl olunarak imtihanda şâyan-ı kabul görülenlerin isimleri Mûsika-i Hümâyun'a ve

Hademe-i Hâssa–ı Şâhane kumandanlığınca Harbiye Nezâreti'ne iş'ar ve nezâretin tasdikinden sonra o senenin Eylül'ü ibtidasından muteber olmak üzere kayıtları icrâ edilir.

Muallim-muavinliğine tayin için icrâ edilecek imtihanların bir vakt-i muayyeni mevcut olmayıp inhilâl vukuunu müteakip imtihan, intihab ve inhâ muamelâtı ifa olunur.

2. Bâb

13. 14. 15. ve 16. maddeler Hâdeme-yi Hümâyûn ile ilgili olduğundan metne dahil edilmemiştir.

3. Bab

Müezzinân-ı Şehriyâri Şubesi

17. Madde: *Müezzinân-ı Şehriyârî silkine duhûle tâlib olanlar hâfız-ı Kuran-ı Kerim olmaları erbâb-ı salahdan bulunmaları ve latif ve vüs'atli bir sadâya mâlik ve bir dereceye kadar mûsikîye vâkîf olmaları ve sınıf-ı ihtiyata nakil edilmiş bulunmaları ve teşkilat-ı bedeniyece ilel ve emrazdan ve kusurdan müsellemler olmaları şarttır.*

18. Madde: *Madde-i sabıkadaki şerâiti haiz olanlardan vücûh-u kırata vâkîf bulunanlar tercih olunur.*

19 Madde: *Gerek tâliblerin muayene ve imtihanlarıyla muâmele-i tedkikiyeleri gerek merâtibden birinde inhilâl vukuunda terfî edileceklerin imtihanı için ancak senede bir def'a olmak üzere Temmuz'un 15'inden Ağustos'un ibtidasına kadar icrâ ve ikmâl olunarak kayıt ve kabule ve terfîye şâyan görülenlerin isimleri 6. Madde veçhile Mûsika-i Hümaâyun'a ve Hademe-i Şâhane kumandanlığınca Harbiye Nezâreti'ne iş'ar ve nezâretin tasdikinden sonra o senenin Eylül'ü ibtidasından muteber olmak şartıyla kayıtları icrâ edilir. Yalnız ser müezzinliğe terfî için icâb eden muâmelât bu maddede muayyen miada tabi olmaksızın inhilâle müteakib i'fa olunur.*

20. Madde: Bir mertebeden diğere terfî edilebilmek için evvela mâfevk mertebede inhilâl vuku bulmak sâniyen devam hüsn-i hali musaddak bulunmak sâlisen 2. sınıfa terfî edilebilmek için üçüncüde lâ-akall 3 ve birinci sınıfa terfî edilebilmek için ikinci sınıfta lâ-akall üç ve ser müezzinliğe terfî edilebilmek için birincide lâ-akall altı sene-i kâmile bulunmuş olmak Râbian icrâ kılınacak imtihanda isbat-ı ehliyet etmek şarttır. İş bu maddenin 3. fıkrasında beyan olunan müddetleri ikmâl etmiş kimse bulunmaz ise imtihana kabul hususunda müddet kaydı aranmaz. Bu suretle ikmâl-i müddet etmeksizin imtihana kabul olunup da ihrâz-ı muvaffakiyet edenler rütbe-i haliyeleri ile mâfevk mertebeye tayin edilirler ve ikmâl-i müddet edinceye kadar kendilerine iki mertebe maaşı beynindeki farkın sülûsanı zamîmeten i'ta olunur.

4. Bâb

Saray-ı Hümâyun İnce Saz Takımı Şu'besi

21. Madde: İnce saz takımına duhûle tâlib olanlar evvelen teşkilat-ı bedeniyeye ilal ve emrâzdan ve kusurdan müsellemler olmaları, sâniyen 18 veya 19 yaşlarında yahud sınıf-ı ihtiyata nakil etmiş bulunmaları, sâlisen hüsn ü ahlak ashâbından olduklarını usûlen isbât etmeleri. Râbian ya latif ve vüsatli bir sadâyâ mâlik olmakla beraber fusulu mûsikîye vâkîf bulunmaları yahud fusulu mûsikîye vâkîf olmakla beraber saz takımına dâhil âlat-ı mûsikîyeden birini çalmaları şarttır.

22. Madde: Gerek tâliblerin muayene ve imtahanlarıyla muâmele -i tedkîkiyeleri gerek merâtibden birinde inhilâl vukuunda terfî edileceklerin imtihanı ancak senede bir defa olmak üzere Temmuz'un 15'inden Ağustos'un ibtidâsına kadar icrâ ve ikmâl olunarak kayd u kabule ve terfiye şâyan görülenlerin isimleri 6. madde vechile Mûsika-i Hümâyun ve Hademe-i Şâhâne kumandanlığınca Harbiye Nezâretine iş'ar ve nezâretin tasdikinden sonra o senenin Eylül'ü iptidasında mu'teber olmak şartı ile kayıtları icrâ edilir. Yalnız ser-hânende veya ser-sâzendeliğe terfî için icab eden muamelât bu maddede muayyen miada tabi olmaksızın inhilâli müteakib i'fa olunur.

23. Madde: Bir mertebeden diğere terfî edilebilmek için evelen mâfevk mertebede inhilâl vuku bulmak sâniyen, devam ve hüsni hali musaddak bulunmak sâlisen üçüncü sınıfa terfî edilebilmek için hizmet-i filliyye-i askeriye hizmetini i'fa etmiş bulunmakla beraber 4. sınıfta lâ-akall 3 ve 2. sınıfa terfî edilebilmek için 3. Sınıfta lâakall 3 ve 1. sınıfa terfî edilebilmek için 2. sınıfta lâ-akall 3 ve ser-hânende ve sersâzendeliğe terfî edilebilmek için 1. sınıfta lâ-akall 6 sene-i kâmile bulunmuş olmak şarttır. İş bu maddenin 3. fıkrasında beyan olunan müddetleri ikmâl etmiş kimse bulunmaz ise imtihana kabul hususunda müddet kaydı aranmaz. Bu suretle ikmâl-i müddet etmeksizin imtihana kabul olunup ta ihrâz-ı muvaffakiyet edenler rütbe-i haliyyeleri ile mâfevk mertbeye ta'in edilirler ve ikmâl-i müddet edinceye kadar kendilerine iki mertebe maaşı beynindeki farkın sülûsanı zamîmeten i'ta kılınır.

Mevadd-ı Şettâ

24. Madde: Mûsika-i Hümâyun muallim ve muallim muavini ve kısım muallimleri ve Hademe-i Hümâyun müdür ve müdür muavini ile ser-müezzin ve ser-hânende veya ser-sâzendenin memuriyetleri alel-usûl irâde-i senîyye ile icrâ olunur.

25. Madde: Mûsika-i Hümâyun ve Hademe-i Şâhâne kumandanlığınca Harbiye Nezâretine vuku bulacak iş'ar üzerine şubelerin birinden diğere rütbe-yi haliye ile yahud iş bu nizamnâmede muayyen şerâit dâiresinde terfî-i rütbe ile ve kadrolar ihlal edilmemek şartı ile tâlib veya rıza üzerine nakil caizdir. Bu takdirde evvelki şubede ihrâz olunan kıdem kemâ-kân mahfuz kalır.

26. Madde: Gerek Mûsika-i Hümâyun gerek İncesaz Takımı münhâlatında hangi nevi saza ihtiyaç var ise imtihan o nevi sazdan icrâ olunur.

27. Madde: Bir mertebeden diğere terfî için icrâ olunan imtihanda ihrâzı muvaffakiyet edip iktidar ve ehliyeti müsâvî görülenlerin adedi münhall mahallerden fazla ise kıdemi ziyâde olan tercih edilir. Kıdemce müsâvat takdirinde Mûsika-i Hümâyun ile İnce Saz Takımı'nda sazi orkestra veya bando ve yahud takımca daha ehemmiyetli olan Hademe-i Şâhânede bir lisân-ı ecnebiye vâkıf bulunan tercih edilir.

28. Madde: *Mûsika-i Hümâyun ve Hademe-i Hâssa-ı Şâhâne kumandanlığı vazife-i kitâbeti inzıam ile Mûsika-i Hümâyun umûr-ı kalemiyyesi kumandanlıkça Hademe-i Şâhâne kadrosundan mûntehab bir efendiye i'fa ettirilir. Bu katib Mûsika-i Hümâyuna mahsus üniforma iktisa eder ve iş bu vazife ile mükellef olduğu müddetce Mûsika-i Hümâyun'nun idâresine tâbi bulunur. Hademe-i Şâhâne umûr-ı kalemiyyesi de kezalik Hademe-i Şâhâne kadrosundan mûntehab bir efendiye i'fa ettirilir. İş bu kâtipler terfi hususunda on altıncı madde ahkâmına tabidirler.*

29. Madde: *Mûsika-i Hümâyun mensubinine heyet-i ta'limiyye tarafından nazariyât-ı mûsikî ve ilm-i ahenk dahi tadrîs olunur.*

30. Madde: *Mûsika-i Hümâyun ve İnce Saz Takımına mensub efendiler san'at ve haysiyetlerine ve vazifelerine halel getirmemek ve kumandanlıktan me'zuniyet almak şartları ile haricde sivil olarak konser i'ta ve konserlere iştirak ve tadrîsat icrâ edebilirler.*

31. Madde: *Hizmet-i filiye-yi askeriyesini geçirmiş veya o sinne vasıl olmamış 5. sınıf mensubini ile hizmet-i filiye-yi askeriyesine vasıl olmamış 4. sınıf mensubininden su'i hallerine mebni devam-ı me'muriyetleri caiz olmayanların Mûsika-i Hümâyun ve Hademe-i Hâssa-yı Şâhâne kumandanlığınca Harbiye Nezâreti ile bil'muhabere kayıtları terkin olunur.*

32. Madde: *Her senenin Martı içinde bil cümle şu'beler mevcudu muayene-i sıhhiyeden geçirilerek ahvâl-i sıhhiyesi vazifesini i'faya gayr-ı müsait olanlar hakkında tanzim edilecek raporla alel-usûl tedkik olunmak üzere sıhhiye-yi askeriye dairesine gönderilir.*

33. Madde: *İşbu nizamnâmede beyân olunan muayene-i sıhhiye Mûsika-i Hümâyun ve Hademe-i Şâhâne heyat-ı sıhhiyesince icrâ olunur ve tanzim kılınacak raporla alelusul tedkik olunmak üzere sıhhiye-yi askeriye dairesine gönderilir.*

34. Madde: *32. ve 33. maddeler mücebince sıhhiye-yi askeriye dairesine gönderilen raporlar üzerine tekrar muayeneye luzum görüldüğü takdirde bu muayene-yi sıhhiye-yi askeriye dairesince icrâ olunur.*

35. Madde: İmtihanlarda her bir soru için tam numero 5'tir. Mûsika-i Hümâyûn imtihanlarında saz talimine mahsus kitaplardan, etüdlere ve konçertolardan mûntehab parçalar ile ufak eserlere çalışmak için talebelere bir ay mûhlet verilir. Umûmiyetle imtihanlarda suallerin birinden sıfır alanlar üss-i mizanı ikmâl etseler dahi imtihanda kazanamamış addolunurlar. Ancak Mûsika-i Hümâyûn 3. ve 2. sınıflarına terfî imtihanlarıyla İnce Saz Takımı imtihanlarında istiktâb-ı mûsikîden sıfır alanların o sualden imtihanı bir defa daha icrâ olunur.

36. Madde: İmtihan programı ber vechi atidir:

Mûsika-i Hümâyûn İmtihan Programı

5. Sınıfa Kabul İmtihanı:

Evvelen Saz talimine mahsus kitaplardan mûntehab bir parçanın çalınması, sâniyen tâliblerin hiç görmedikleri bir parçanın çalınması. Bu imtihanda üss-i mizan 6'dır.

4. Sınıfa terfî imtihanı:

Evvelen saz talimine mahsus bir parçanın kitaplardan mûntehab bir parçanın çalınması, sâniyen ufak eserlerden mûntehab bir parçanın çalınması sâliyen tâliblerin hiç görmedikleri bir eserin çalınması. Bu imtihanda üss-i mizan 7'dir.

3. Sınıfa Terfî İmtihanı:

Evvelen etüdlere veya büyük parçalardan bir eserin çalınması, sâniyen tâliblerin hiç görmedikleri bir eserin çalınması, sâliyen istiktâb-ı mûsikî. Bu imtihanda üss-i mizan 8'dir.

2. Sınıfa Terfî İmtihanı:

Evvelen üçüncü sınıfa terfî imtihanındaki fevkinde olmak üzere etüdlere veya büyük parçalardan bir eserin çalınması, sâniyen tâliblerin hiç görmedikleri bir eserin çalınması ve sâliyen istiktâb-ı mûsikî bu imtihanda üss-i mizan 9'dur.

1. Sınıfa Terfî İmtihanı:

Evvelen ikinci sınıfa terfî, imtihanındakilerin fevkinde olmak üzere etüdlerden veya büyük parçalardan bir eser çalınması, sâniyen tâliblerin hiç görmedikleri bir eserin çalınması ve sâlisen istiktab-ı mûsikî bu imtihanda üss-i mizan 10'dur.

Kısım-muallimliğine Terfî İmtihanı:

Evvelen Konçertolardan müntehab bir parçanın çalınması, sâniyen tâliblerin hiç görmedikleri bir eserin çalınması sâlisen istiktâb-ı mûsikî, Râbian tanspozisyon, hamisen ilm-i ahenge dair mâlumat. Bu imtihan da üss-i mizan 15'dir.

Muallim-muavinliğine Terfî İmtihanı:

Evvelen Konçertolardan müntehab bir parçanın çalınması, sâniyen tâliblerin hiç görmedikleri bir eserin çalınması, sâlisen istiktâb-ı mûsikî, râbian transpozisyon, hamisen bando veya orkestra için yazılmış bir eserin bando veya orkestrada aranje edilmesi, sâdisen ilm-i ahenge dair mâlumat. Bu imtihanın üss-i mizan 19'dur.

İnce Saz Takımı'nın İmtihan Programı

4. Sınıfa Duhûl İmtihanı

Evvelen Rast, Suzinâk, Nihâvent, Hicazkâr, Kürdî-h icazkâr, Uşşâk, Beyâtî, Karciğâr, Hicaz, Hüseyinî, Hüzam, Acemaşîran, Yegâh makamlarından. Hânendegân için taksim ve fasıllar sâzendegân için taksim ve fasıllarla beraber peşrev ve saz semâisi. Sâniyen, Sofyan, Düyek, Süreyya, Devrihindi, Yürüksemâî, Katakofti, Aksak, Ağıraksak, Aksaksemâî, Senginsemâî, Evfer, Curcuna usulleri. Sâlisen tâliblerin hiç görmedikleri bir eserin hânendeler tarafından terennüm olunması ve sâzendeler tarafından çalınması. Bu imtihanda üss-i mizan 7'dir.

3. Sınıfa Terfî İmtihânı

Evvelen dördüncü sınıfa duhûl imtihanındaki makamlarla beraber Neveser, Saba, İsfahan, Nişâburek, Tahir, Gerdâniye, Şehnaz, Beyâtî-araban, Muhayyer, Segâh, Beste Nigâr, Eviç Makamlarından hânendegân için taksim ve fasıllar ve sâzendegan için taksim ve fasıllar ile beraber peşrev ve saz semâisi. Sâniyen, Dördüncü sınıfa duhûl imtihânındaki usullerle beraber Devrirevan, Nimhafif, Hafif, Frenkcin, Frengifer, Bereşan, Ferimuhammes, Nimdevir, Devrikebir, Nimsâkil, Fahte, Çember, Zencir usulleri. Sâlisen tâliblerin hiç görmedikleri bir eserin hânendeler tarafından terennüm olunması ve sâzendeler tarafından çalınması. Rabî'an istiktâb-ı mûsikî. Bu İmtihanda üss-i mizan 11'dir.

2. Sınıfa Terfî İmtihânı

Evvelen 4. sınıfa duhûl ve 3. sınıfa terfî imtihanlarındaki makamlarla beraber Mahur, Uzzal, Dügâh, Araban, Neva, Gülizar, Acem, Arazba(r), Bûselik, Kürdî, Sabâzemzeme, Irak, Dilkeşhâveran, Evcara, Ferahnak, Bûselikaşiran, Hüseyinâşiran, Nühüft, Şevkutarab, Şevkefzâ, Suzîdil, Ferahfezâ, makamlarından hânendegân için taksim ve fasıllar ve sâzendegân için taksim ve fasıllarla, peşrev ve saz semâisi. Sâniyen, dördüncü sınıfa duhûl ve üçüncü sınıfa terfî imtihanlarında ki usullerle beraber, Evset, Lenkfahte, Sakil, Remel, Hezec, Darbitürkî, Durakevferi, Darbeyn usulleri. Sâlisen, tâliblerin hiçi görmedikleri bir eserin hânendeler tarafından terennüm olunması ve sazendenler tarafından çalınması. Râbian, İstiktâb-ı Mûsikî. Bu imtihanda üss-i mizan 12'dir.

1. Sınıfa Terfî İmtihânı

Evvelen 4. sınıfa duhul 3. ve 2. sınıflara terfî imtihanlarındaki makamlardan hânendeler için taksim ve fasıllar, sâzendeler için taksim ve fasıllarla beraber peşrev ve saz semâisi ve bunlara ilaveten gerek hânende gerek sâzendeler için Sazkâr, Suzidilara, Pesendîde, Büzürkzâvil, Şevkidil, Tarz-inevin, Çargâh, Hümâyun, Nişâbur, Sultânîrak, Hisarkûçek, Sipihir, Zirgüle, Muhayyersünbüle, Sabâbûselik, Hicazbûselik, Hisarbûselik, Nevabûselik, Acem, Evicbûselik, Arazbarbûselik, Mahurbûselik, Beyatîbûselik, Gerdâniye-bûselik,

Şehnazbûselik, Tahirbûselik, Muhayyerbûselik, Beyâtîarabanbûselik, Nevâkürdî, Acemkürdî, Muhayyerkürdî, Zevktutarab, Müste'âr, Mâye, Vechiarazbar, Revnâknümâ, Besteisfahan, Rahatülevâh, Tarzicedîd, Şevkaver, Zirefken[d], Dilkeşide, Sultânîyegâh makamlarından taksim. Sâniyen, 4. sınıfa duhûl 3. ve 2. sınıflara terfî imtihanlarındaki usullerle beraber Darbıfetih, Hâvi usulleri. Sâlisen, tâliblerin hiç görmedikleri bir eserin hânendeler tarafından terennüm edilmesi ve sâzendeler tarafından çalınması. Râbian, istiktab-ı Mûsikî. Hamisen, şark mûsikîsi nazariyatına dâir ma'lumat. Sâdisen, bir ince saz takımının idaresi. Bu imtihanda Üss-i mizan 17'dir.

Ser-hânendelik veya Ser-sâzendelik İmtihanı

Evvelen sınıflar imtihanındaki makamâtın kâffesi hakkında ma'lumat-ı mükemmele. Sâniyen, sınıflar imtihanlarındaki usullerin kâffesi. Sâlisen, tâliblerin hiç görmedikleri bir eserin sâzendeler tarafından çalınması, hânendeler tarafından terennüm olunması. Râbian, istiktâb-ı mûsikî Hâmisen, şark mûsikîsi nazariyatı. Sâdisen, bir incesaz takımının idaresi. Bu imtihanda Üss-i mizan 24'tür.

37. Madde: *Mûsika-i Hümâyûn'da kısım muallimliği ve muallim muavinliği imtihanlarından mâ-adâ imtihanlar Mûsika-i Hümâyûn mualliminin taht-ı riyâsetinde olmak üzere muallim muavini ve kısım muallimleri ile tahta ve bakır ve kırıli sazlar mütehassıslarından sınıflara mensub birer zattan müteşekkil bir heyet-i mümeyyize tarafından icrâ olunur.*

Kısım muallimliği ve muallim muavinliği imtihanında heyet-i mümeyyize Mûsika-i Hümâyûn muallimi ile haricden ve Garp mûsikîsi mütehassıslarından kumandanlıkça bil'intihab davet edilecek üç zattan teşekkül ve heyete kumandan riyaset eder. Yevm-i imtihanın ta'ini kumandanlığa aiddir.

38. Madde: *Hademe-i Şâhâne tebâsında 3. ve 2. ve 1. sınıflara terfî imtihanı kumandanın riyasetinde olmak üzere Hademe-i Şâhâne müdürü ve müdür-muavini ile mâiyet-i seniyye piyade taburu kumandanından ve Hademe-i Hâssa-*

ı Şâhâne 1. sınıf mensubini arasından kumandanlıkça müntehab iki zattan mürekkebe bir heyet-i mümeyyize ma'rifetle icrâ olunur.

39. Madde: Hademe-i Şâhâne müdür-muavinliği imtihanı kumandanın taht-ı riyâsetinde olmak üzere Mûsika-i Hümâyûn muallimi veya muallim-muavini ve Hademe-i Şâhâne müdürü ve maiyet-i seniyye piyade taburu kumandanı ile ser-müezzin-i şehriyârîden mürekkebe bir heyet-i mümeyyize marifetiyle icrâ olunur.

40. Madde: Müezzinân-ı şehriyârî şubesine kabul imtihanı kumandanın taht-ı riyâsetinde olmak üzere Mûsika-i Hümâyûn heyet-i taaliyyesinden bir zat ve ser-müezzin ve ser-hânende veya ser-sâzende ile 1. sınıf müezzinân arasından kumandanlıkça müntehab 2 zattan müteşekkil bir heyet-i mümeyyize, ma'rifetle icrâ olunur.

41. Madde: Müezzinân-ı şehriyârî şubesinde 2. ve 1. sınıflara terfî imtihanı kumandanın taht-ı riyâsetinde olmak üzere imam-ı evvel veya imam-ı sâni-i şehriyârî ve Musikâ-i Hümâyûn heyet-i taaliyyesinden bir zat ve ser-müezzinân-ı şehriyârî ve ser-hânende veya ser-sâzende ile 1. sınıf müezzinândan kumandanlıkça müntehab 2 zattan müteşekkil bir heyet-i mümeyyize ma'arifetle icrâ olunur.

42. Madde: Ser-müezzinânlığa terfî imtihanı kumandanın taht-ı riyâsetinde olmak üzere imam-ı evvel veya imam-ı sâni-i şehriyârî ve Mûsika-i Hümâyûn heyet-i taaliyyesinden bir zat ile ser hânende veya sersâzendeden müteşekkil bir heyet-i mümeyyize marifetiyle icrâ olunur.

43. Madde: İnce Saz Takımın'da ser-hânendelik veya ser-sâzendelik imtihanlarından mâ-adâ imtihanlar ser-hânende veya ser-sâzendenin taht-ı riyâsetinde olmak üzere Mûsika-i Hümâyûn İncesaz Takımı 1. sınıfları mensubininden 2'şer zat ile Şark mûsikîsi mütehassıslarından 3 zattan mürekkebe bir heyet-i mümeyyize ma'arifetle icrâ olunur. Ser-hânendelik veya ser-sâzendelik imtihanında heyet-i mümeyyize Mûsika-i Hümâyûn ve Hademe-i Şâhâne kumandanının taht-ı riyâsetinde olmak üzere Mûsika-i Hümâyûn heyet-i taaliyyesinden bir zat ile ser müezzin-i şehriyârî ve kumandanlıkça bil'intihab

da'vet edilecek Şark mûsikîsi mütehasşsıslarından 3 zattan teşekkül eder. Yevm-i imtihanın taini kumandanlığa aiddir

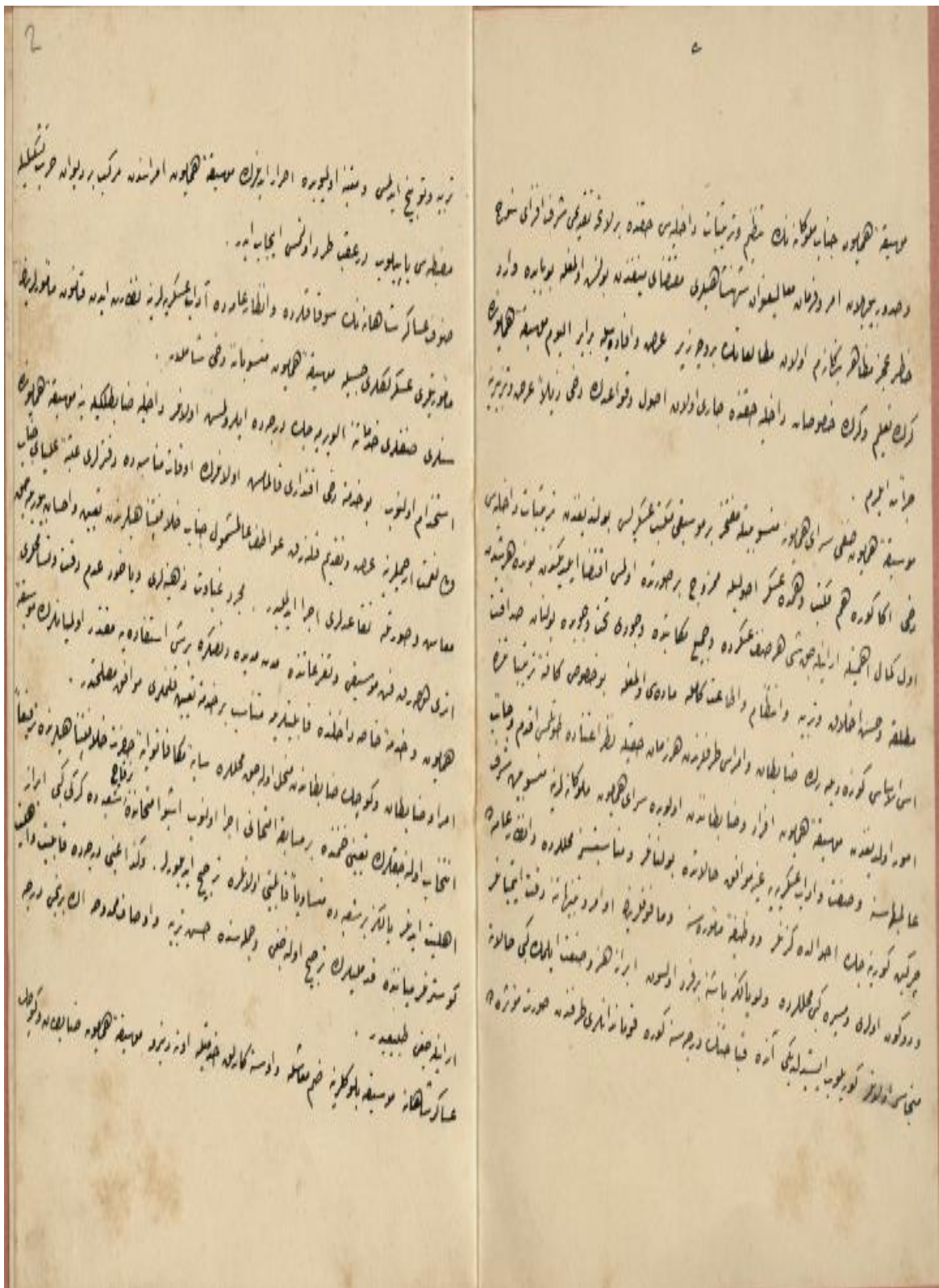
44. Madde: *Mûsika ve Hademe-i Hümâyun ile müezzinân-ı şehriyârî ve İnce Saz Takımı hakkındaki 4 Cemaziyülevvel 1330 ve 8 Nisan 1328 (21 Nisan 1912) tarihli nizamnâme mûlgadır.*

45. Madde: *İş bu nizamnâme yevm-i neşrinin ferdâsından itibaren meri'ülicrâdır.*

46. Madde: *İş bu nizamnâme icrâsına harbiye nazırı memurdur. İş bu lâyiha-ı nizamiyenin mevki-i mer'iyete vazını ve nizâmat-ı devlete ilavesini irâde eyledim.*

22 Cemâziyelâhir 1336, 4 Nisan 1334 (4 Nisan 1918)

EK 11. Musika-ı Hümayun-ı Cenabı Mülukane-i Bendegani Kullarının Mükellef Buldukları Vazifelerin Defteri Maruzası¹⁸⁵

¹⁸⁵ BOA, Y.PRK.TKM, 32-47

موسسه سماویون حسابیونماز بیضا فویدیک مطلق برتری و طبعی لایک در موعود می

محمد ابراهیم
ابراهیم صید و صایه نماز نصداه باقی بقدر دند ساعت و نیکه زینت جلالین
عمله فالقاروب ساعت برده - نفس الزوب ساعت برده زینت حاله نده
کوه صده حاج سرفیده قران کریم عظیم در سدر و فود بایر - بر ساعت
صده غری و نایس در سدر الزوب ساعت اوده خاطر بایر - بعده
کهرس نفوسندیکه در نکت و رفعدن بیری سطر بازی بازوب صباغ
طعامی فویر بقطعه بعد الطعام سزفت و کوز ازان سرفی الزوب
ادی صلوه اولده و ساعت نده دفعه زینت حاله محمد شفقاریه
طوبه نوب زهای معلم بر ساعت سن و ساعت النده زینت حاله نوب
معلم شفقاریون هیوب محمد کنی کنه بزیه سغدر بقول اولو لر
سالف البیان ساعت النده زینت حاله نده بانه طامی بیک شفقاریه
طوبه نوب معلم آینه و یک فویدی لزوی نه سن ای - زهای نعد بر

Y. AKKEM 32/47 8v16 (PShf 609) 2

بانه دندعه اول کسره و فوسن الزوب - دوزمان زینت شفقاریه
فصل سن الزوب - موسسه تمام اولده نصداه اجنای نمازی الزوب
ساعت اولده بی بده - بانه اول کسره و طاقه ایون طامی نصداه موعود
بوزیر و تمام طعمی الزوب تمام نمازی بعد اولده و یک ساعت بر
را ده لانه و عموما فویر نصداه بیکه الزوب مازون اولیا لایات دبود
ای بر لر و صاهله بایس اول فویری فویر لاری طی حاله نصداه نصدان
کویه رک خیزان نصداه الزوب

بانه نوب
بر و جلیق در سدر تمام زینت دوز نمازی اولده نصدان صده
به ساعت نده زینت حاله نوب محمد شفقاریه طوبه نوب زهای معلم
و سطر سید بر ساعت سن ای بایر ساعت النده زینت حاله نوب
معلم شفقاریون هیوب محمد کنی کنه بزیه سغدر بقول اولو لر
و به ساعت النده بانه طامی نماز اول شفقاریه طوبه نوب اولون
هالین لوزل بر ساعت نده سن الزوب - و به ساعت النده زینت شفقاریه

3

نعل طامی در عصر کرده فوسه با سن اولوز و ساعت لغوز زده لرزه
 زین حالوز با نه طامی فسد ده ساری والیه لرزه انتقالی
 بر فوری ابر اولوز سر اولوزون حساب دوازده جانباز انبای
 خدمت دوزن تحت طرفین صا صید بر عهد بر بنا بر در با نه طامی
 فسد بر عهد ساعت اولوزی بند - فسد ده مهود بر لوزر

صالحی کف
 بی سانبگی در سار اولوز با سلف و طعام اولوز نمازی بعد از
 عجمی سفیدین صده ساعت البده اولوز طامی بر نعل طامی
 در عصر کرده ایجابی تقدیریه اویره و فاطمه سفیدی ابر اولوز

بار اولوز
 سانبی در عهد در سدر تمام دوزون هر خط معانی فسد کرک تلت درک
 زنده با اولوز تعلیمی کوسه زار بعد از سلف و طعام اولوز اولوز
 نمازی اولوز زنده ساعت بند و عهد سفید زده مهود اولوز
 دخال معانی بر ساعت سن ای یک انبای زین اولوز عهد کندی
 کندی کندی بر عهد ساعت لغوز فسد - سفید اولوز دوزون
 ساعت البده جانباز طامی بر فاطمه سفیدی ابر اولوز

ولایت کف
 طامی سانبی در سار سلف و طعام اولوز عجمی سفیدین صده
 ساعت البده بعد کرده ایجابی تقدیریه با اولوز فاطمه اویره
 سفیدی ابر اولوز

عجمی کف
 عهد ما کوهک عهد فسد و نمازی اولوز ده رفت در بابل -
 دوزون و مازون اولوز سار سالف اولوز و سلف ای بر

محمد کف
 عاقب الصاب کوسه فسد ده مهود اولوز ساری والیه لرزه فوسه
 با اولوز عهد سادای سیم غالب فوسه سار کفیه مازون سن اولوز

سلامت بر عیالک ایضا سن صکره به عمر ما قدر محمود اولیوب
ساعت اول بجی بر قدر محمود اولیوب اولیوب ایله بیله سن در می اولیوب

سال الفالیان قنینه عجبده رخصت در بله بی کی حدت سال الفالیان
بر لاله رخصت ایچون بر برده خصص اولیوب ایچون ایچالی تقدیر نه
بر قسمی حدت سن صکره در قسمی سادته و در قسمیه حدت در اولیوب
زمانه دره در بعضی به اتقادی بقلبان سن سن صکره
رخصت اولیوب خانه لاله کجه بر لر

تقدیر کجه بر نه و شمار با محمود بر لاله لیب فوندی طرفن کجه صبا
محمود فوندی در سار محمد نفس در عبا اولیوب محمود در تقدیر
از تقصیر رفت دهن اولیوب

زبده مدینه داسی لفظه ده ایکی دفعه محمد ایشی و صالحی اولیوب
انعتاد این مجلس لفظی اولیوب

بر لاله $\frac{1}{2}$ فاکتور $\frac{1}{2}$ بیانی $\frac{1}{2}$ قولی $\frac{1}{2}$ نویسی $\frac{1}{2}$ مدنی $\frac{1}{2}$

تقدیر محمود بر لاله بر تقاضای بطلان اولیوب

بر لاله محمود فاکتور $\frac{1}{2}$ بیانی $\frac{1}{2}$ قولی $\frac{1}{2}$ نویسی $\frac{1}{2}$ مدنی $\frac{1}{2}$ جان $\frac{1}{2}$

تقدیر محمود بر لاله در تقاضای بطلان اولیوب

قولی $\frac{1}{2}$ نویسی $\frac{1}{2}$ مدنی $\frac{1}{2}$

Musika-ı Hümayun-ı Cenabı Mülukane-i Bendegani Kullarının Mükellef Buldukları Vazifelerin Defteri Maruzası

Cumartesi Günü: Eyyam-ı Seyfde sabah namazından sonra yatıldıktan def'a saat 12'de tertip çalınarak cümleten kalkılıp saat 1'e kadar teneffüs olunup saat 1'de tertip çalındıkta küçüklere camii şerifte kur'anı kerim ve ilmihal dersleri okutulur. 1 saat sonra Arabi ve Farsi dersleri okutup saat 3'te hitam bulur. Ba'de hu herkes koğuşlarına gidip sülüs ve rik'a dan 20 satır yazı yazup sabah ta'amı zuhur etmekle ba'de'l-ta'am istirahat ve öğle ezanı şerifi okunup eda-yı salavat olundukta ve saat 5'te def'a tertip çalınıp acemiler meşkhaneye toplanıp dahili muallimler 1 saat meşk ve saat 6'da yine tertip çalınıp muallimler meşkhaneden çıkıp acemiler kendi kendilerine meşkleriyle meşgul olurlar. Salifü'l-beyan saat 6'da tertip çalındıkta bando takımı büyük meşkhaneye toplanıp muallim D'aranda bey kulları lüzümü kadar meşk eder ve icabı takdirinde bandodan sonra orkestra dahi meşk olunur ve bu zaman diğer meşkhanelerde fasl-ı meşk olunur. Bu meşkler tamam olduktan sonra ikinci namazı eda olunup saat 12'ye kadar bando ve orkestra ve kaffe-i oyun? Takımları kışlada mevcut bulunurlar ve akşam ta'amı ikmal olunup akşam namazı ba'de'l-eda ve gece saat 1 raddelerinde umumen koğuşlarda yoklama olunup mezun olmayanlar isbat-ı vücut ederler ve sabahleyin yazmış oldukları karalamaları dahi çavuşlar nazar-ı dikkatten geçirerek tenbihatı mukteziye icra olunur.

Pazar Günü: Berveçh-i sabık dersler tamam ve istirahat ve öğle namazı eda olunduktan sonra yine saat 5'te tertip çalınıp acemiler meşkhaneye toplanarak dahili muallimler vasıtasıyla 1 saat meşk edilip saat 6'da yine tertip çalınarak muallimler meşkhanelerden çıkıp acemiler kendi kendilerine meşkleriyle meşgul olurlar ve yine saat 6'da bando takımı tamamen büyük meşkhaneye toplanıp o gün çalınacak havalar 1 saat kadar meşk olunur ve yine saat 6'da diğer meşkhane de fasıl takımı ve bazı kerede komedy meşk olunur ve saat 9 raddelerinde tertip çalınıp bando takımı kışlada sazları ve elbiselerinin imtizamları yoklamaları icra olunup saray-ı hümayun-ı canib-i mülükânede cansiparane ifa-yı hıdmet cihan kıymet-i hazret-i şehinşahileriyle arz-ı ubudiyet eylerler ve bando takımı kışlaya avdetle saat 12'ye kadar kışlada mevcut bulunurlar.

Pazartesi Günü: Sabık-ı vechle dersler tamam ve bugün hüsn-ü hat muallimi gelmekle gerek sülüs ve gerek rik'a yazanlar talimlerini gösterirler. Ba'de hu istirahat ve ta'am olunup öğle namazı eda olunduktan sonra saat 5'te acemiler meşkhaneye toplanıp dahili muallimler 1 saat meşk ederek ifa-yı vazife olunup acemiler kendi kendileriyle ve meşkleriyle saat 9'a kadar meşgul olurlar ve bugün saat 6'da canbaz takımlarıyla kanto meşkleri icra olunur.

Salı Günü: Yine sabıkı gibi dersler okunup istirahat ve ta'am ve öğle namazı ba'de'l-eda acemi meşklerinden sonra saat 6'da orkestra takımı ile fasıl takımı ve bazı kerre icabı takdirinde opera ve kanto meşkleri icra olunur.

Çarşamba Günü: Kemafissabık dersler ve istirahat ve ta'am olunup acemi meşklerinden sonra saat 6'da bazı kerre icabı takdirinde piyano takımıyla opera meşkleri icra olunur.

Perşembe Günü: Umumen küçük çocuklara haneleri olanlara ruhsat verilir ve büyüklerde mezun olarak saye-i şahanelerinde istirahat ederler.

Cuma Günü: Ale's-sabah herkes kışlada mevcut bulunup sazları ve elbiseleri yoklaması bi'l-icra cuma selamlık resm-i âlîsine mahsus resm-i geçit marşları meşk olunarak selamlık resm-i âlîsinin ifasından sonra umumen kışlaya avdet olunup saat 12'ye kadar mevcut bulunurlar. Eğer icap eder ise meşk dahi olunur.

Salifü'l-beyan: Perşembe günü acemilere ruhsat verildiği gibi hıdmet-i şahanelerinde bulunanlara ruhsat için 1 yevm-i mahsus olmayup ancak icabı takdirinde bir kısmı hıdmetten sonra ve bir kısmı münavebeten ve diğer kısmı da hıdmetleri olmadığı zamanlarda ve bazıları da akşamları beklenen müddetten sonra ruhsat alarak hanelerine giderler.

Kışla-i hümayunlarında mütemadiyen mevcut bulunan tabib kulları tarafından umum koşuşlar vesair mahaller tefdiş ve muayene olunup sıhiyyece lazım gelen...dikkat ve itina olunduğu.

Zirde Mağruzü'l-esami Haftada İki Defa Cumartesi ve Salı Günleri İnikad Eden Meclis Heyeti Kulları

Miralay 4 Nefer

Kaymakam 3 Nefer

Binbaşı 2 Nefer

Kolağası 2 Nefer

Yüzbaşı 2 Nefer

Mülazım 2 Nefer

Kışlada Mevcut Bulunan Nöbetçi Zabitanı Kulları

Miralay yahud Kaymakam 1 Nefer

Binbaşı 1 Nefer

Kolağası 1 Nefer

Yüzbaşı 1 Nefer

Mülazım 2 Nefer

Kışlada Mevcut Bulunan Dahiliye Zabitanı Kulları

Kolağası 1 Nefer

Yüzbaşı 1 Nefer

Mülazım 3 Nefer

Meclis heyeti kulları silki mezkur hümayunlarının kaffe-i umur ve hususatına ve nezafetine ve muamele-i resmiyesinin cümlesinin rüüyet ile ifa-yı cazife eder.

Dâhiliye zabitanı kulları bi'l-cümle efradın meşklerine ve okuyup yazdıklarına ve kaffe-i umur ve hususlarına dikkatle beraber nöbetçilerin mahalli mahsuslarında bulunmalarına dikkat ve nezaret ederler ve kışla-i hümayunun derununda daire-i kapusunda 1 onbaşı ile 2 nefer nöbetçi olup hariçten kimseyi içerü birtakmazlar ve bu nöbetçiler vakt-i muayyende değışirler ve güzdüzleri her koğuşta birer nöbetçi olup bunlar da koğuşların her cihetle muhafazasına ve nezafetine dikkat ederler ve geceleri her koğuşta 1 onbaşı ve 2 nefer nöbetçi bulunup beher saatte değıştikleri arz olunur. Ferman.

Müsika-i Hümayun-ı cenab-ı mülükanenin tanzim ve tertibat-ı dahiliyesi hakkında bir laiha takdimi şeref-efza-yı sünûh ve sudur buyurulan emr u ferman-ı me'âl-i unvan-ı şehinşahileri muktezası münifinden bulunmuş olmağla bu babda vârid-i hatır acz-i müzahir-i bendeganem olan mutala'âtın bervech-i zir arz ve ifadesiyle beraber el-yevm Musika-i Hümayun'da gerek ta'lîm ve gerek hususât-ı dahiliye hakkında câri olan usul ve kavâ'idin dahi zeylen arz ve Cüret eylerim.

Müsika-i Hümayun sınıfı Saray-ı Hümayuna mensubiyetle müftehir bir musiki mekteb-i askerisi bulunduğundan tertibât-ı dahiliyesi dahi ona göre hem mekteb hem de asker usulüyle... bir surette olması iktizâ eylediğinden bunda herşeyden evvel kemâl-i ehemmiyetle aranılacak şey her sınıf askerde ve cem'î-i mekâtibde vücûdi ve taht-ı vücûbda bulunan sadakat-i mutlaka ve hüsn-i ahlak ve terbiye ve intizâm ve itâ'at-ı kâmile maddesi olmağla bu husus kaffe-i tertibâtında üssü'l-esâs gözetilerek zabitan ve ümerâsı her zaman hakkıyla nazar-ı itinada tutulması akdem Umur olduğundan Müsika-i Hümayun efrâd ve zabitanından olubda Saray-ı Hümayun-ı mülükânelerine mensubiyet-i şeref âlem-i bahasına ve sıfat ve erbab-ı askeriyyeye gayr-ı muvafık hâlâtta bulunanlar ve münasebetsiz mahallerde ve enzâr-ı âmmede çirkin görünecek ahvâlde gezenler ve vazife-i memuresine ve mafevklerinin evâmir ve tenbihâtına dikkat etmeyenler ve düğün evleri ve mesire gibi mahallerde velev yalnız başına bir ferd olsun ibrâz-ı hüner ve sanat eylemek gibi hâlâta Olanlar görülüb işitildiği anda kabahatinin derecesine göre kumandanları tarafından suret-i müesserede terbiye ve tevbih edilmesi ve mütenebbih olmayıbda ısrar edenlerin Müsika-i

Hümayun ümerasından mürekkeb bir divan-ı harb teşkiliyle mazbatası yapılip der-akıb tard olunması icab eder.

Sunuf-ı asâkir-i şahânenin sokaklarda ve enzâe-ı âmmede adâb-ı askeriyelerine nezâret eden kanun memurlarının memuriyetleri askerlikleri hasebiyle Müsika-i Hümayun mensubânına dahi şamildir.

Sinleri....Hıdemâtına elvermeyecek derecede ilerlemiş olanlar dahiliye zabıtlığıyla yine müsika-i Hümayunda istihdâm olunub bu hıdemete dahi iktidarı kalmamış olanların evkât-ı münasebede defterleri atebe-i ulyâ-yı cânib-i velinimet-i erahimlerine arz ve takdim kılınarak avâtıf-ı ale'm-meşmûl-ı cenâb-ı hilâfetpenâhilerine tayin ve ihsan buyurulacak maaş ve suretle tekâüdları icra edilmelidir. Mücerred ve gabâvet-i zihniyeleri veyahud adem-i dikkat ve tesâmühleri eseri olarak fenn-i musiki ve teferru'âtında müddet-i medideden sonra bir şey istifadeye muktedir olmayanların Musika-i Hümayun ve hıdema-i hassa dahilinde kabiliyetleri münasib bir hıdemete tayin kılınmaları muvafık-ı maslahattır.

Ümera ve zabitan ve küçük zabitandan münhal olacak mahallere saye-i mükâfat-vaye-i hazret-i hilâfetpenâhilerinde terfi'ân intihâb olacakların tayini zımında bir müsabaka imtihanı icra olunub işbu imtihanda birkaç şubede gereği gibi ibrâz-ı ehliyet edenler yalnız bir şubede mütesâviyen kabiliyeti olanlara tercih ediyorlar. Ve kezâ aynı derecede kabiliyet ve ehliyet gösterenler miyânında kadimlerin tercih olunacağı ve cümlesine hüsn-i terbiye evsâf-ı memduha ? en birinci derece aranılacağı tabi'idir.

Asâkir-i şahâne musiki bölüklerine zamm-ı maaşla ve ustakarlık hıdmetiyle öteden beri Musika-i Hümayun zabiyan ve küçük zabitandan memur edilegelmekte olduğundan bunlardan bir münhal vuku bulduğu takdirde berveç-i maruz müsabaka imtihanı icrasıyla hüsn-i ahlak ve malumat ve ehliyet erbabı miyanından müstehak olan saye-i atufet vaye-i cenab-ı padişahilerinden mükâfat olarak tayin kılınır.

Musika-i Hümayun dahilinde notacılık vazifesi mine'l-kadim bâ-zamm maaş efrad ve çavuşhandan bi'l-imtihan ehliyetlerine verilmekte bulunduğundan

bunlardan vuku bulacak münhalata dahi anifü'l-arz suretle müstehakları zahire çıkarılarak nasb ve tayin kılınırlar.

Her nev' meşk ve talimlere ve ibadat ve tâ'at ve izin ve ruhsata müteallik tertibat-ı dahiliye ve meclis-i idare ve nöbet ve hidemat-ı müteferri'aya dair el-yevm cari olan usul ve kavâ'id musika-i hümayun ve hidema-i hassa kumandanı Sülayman Paşa kullarından lede't-tahkik hidemat ve tertibat-ı dahiliye için usulü mezbure ve abd-i memlûklerince muvafık-ı maslahat görülmüş olmağla usul-i meskureyi natık mevadd dahi meşmul....mekarim-i iktina hazret-i hilafet penahileri buyurulmak üzere zeylen arz ve takdim kılınmıştır. Ol babda ve kâtibe-i ahvalde emr-ü ferman hazret-i veliyyü'l-emr ve'l-ihsan şevketlü kudretlü padişahımız efendimiz hazretlerininindir.

Fi 16 Ağustos Sene (1)310

Abdi Memlûkleri Sani-i Kurmay Hazreti Şehriyarileri

Mühür

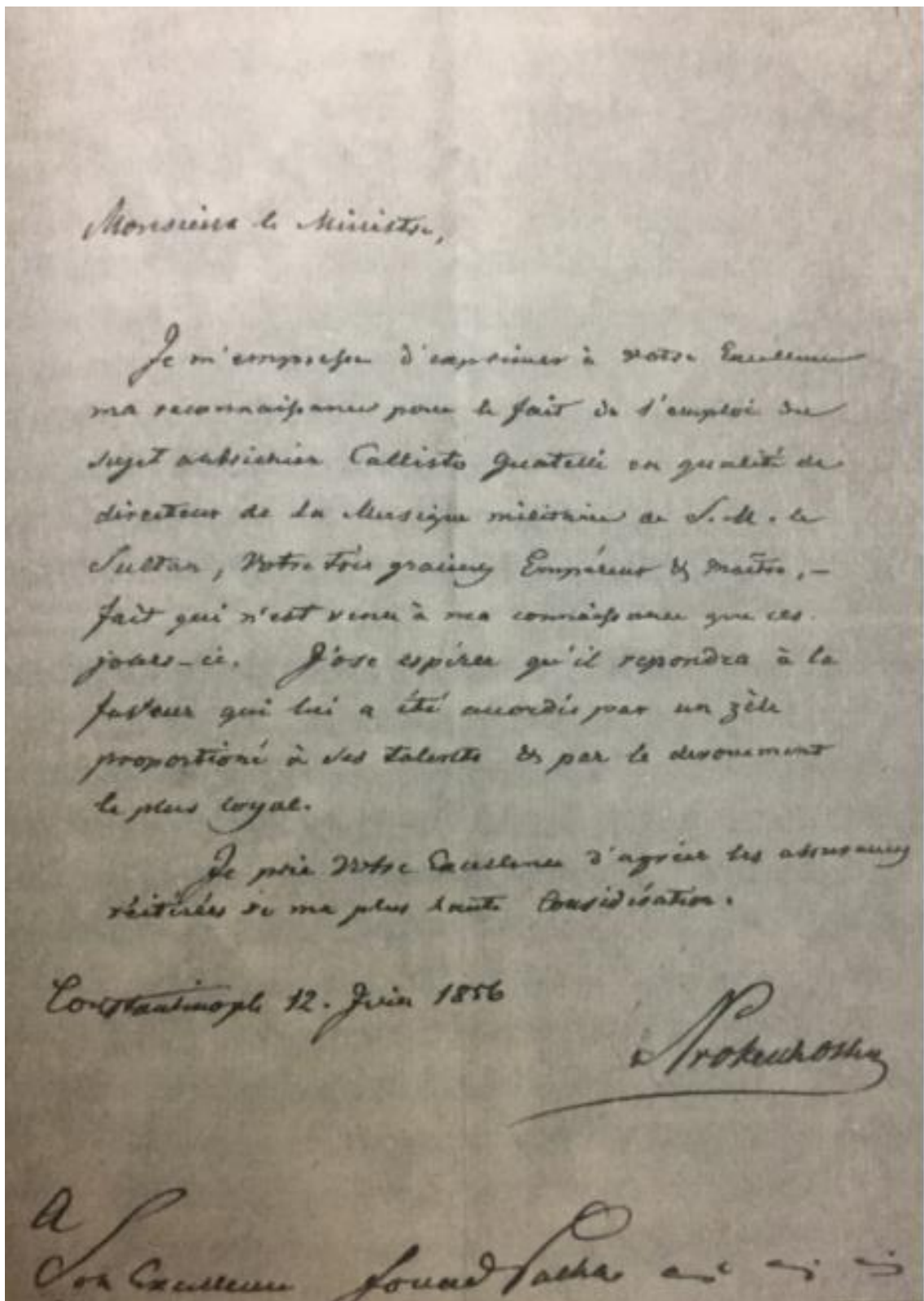
EK 12. Öğrencilerin Haftalık Çalışma Programı Tablosu

	Cumartesi	Pazar	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma
05:00	Sabah Namazı	Sabah Namazı	Sabah Namazı	Sabah Namazı	Sabah Namazı	Sabah Namazı	Sabah Namazı
06:00	Kalk Borusu	Kalk Borusu	Kalk Borusu	Kalk Borusu	Kalk Borusu	Kalk Borusu	Kalk Borusu
07:00	Kur'an-ı Kerim ve İlmihal Dersi	Kur'an-ı Kerim ve İlmihal Dersi	Kur'an-ı Kerim ve İlmihal Dersi	Kur'an-ı Kerim ve İlmihal Dersi	Kur'an-ı Kerim ve İlmihal Dersi	İzin Günü	Kur'an-ı Kerim ve İlmihal Dersi
08:00	Arapça ve Farsça Dersi	Arapça ve Farsça Dersi	Arapça ve Farsça Dersi	Arapça ve Farsça Dersi	Arapça ve Farsça Dersi		Arapça ve Farsça Dersi
09:00	Sülüs ve Rik'a Yazma Dersi	Sülüs ve Rik'a Yazma Dersi	Hüsn-ü Hat Hocasının Özel Dersi	Sülüs ve Rik'a Yazma Dersi	Sülüs ve Rik'a Yazma Dersi		Tören Marşları Provası
10:00	Kahvaltı	Kahvaltı	Kahvaltı	Kahvaltı	Kahvaltı		Kahvaltı
11:00	İstirahat	İstirahat	İstirahat	İstirahat	İstirahat		İstirahat
12:00	Öğle Namazı	Öğle Namazı	Öğle Namazı	Öğle Namazı	Öğle Namazı		Cuma Namazı
13:00	Meşk	Meşk	Meşk	Meşk	Opera Çalışması		Cuma Selamlığı
14:00	Bireysel Çalışma	Bireysel Çalışma	Bireysel Çalışma	Bireysel Çalışma	Bireysel Çalışma		Bireysel Çalışma
15:00	İkinci Namazı	İkinci Namazı	İkinci Namazı	İkinci Namazı	İkinci Namazı		İkinci Namazı
16:00	İstirahat	Padişaha özel konser	İstirahat	Canbaz Takımı Çalışması	İstirahat		İstirahat
17:00	Akşam Yemeği	Akşam Yemeği	Akşam Yemeği	Akşam Yemeği	Akşam Yemeği		Akşam Yemeği
18:00	Akşam Namazı	Akşam Namazı	Akşam Namazı	Akşam Namazı	Akşam Namazı		Akşam Namazı
19:00	İstirahat	İstirahat	İstirahat	İstirahat	İstirahat		İstirahat
20:00	Yatsı namazı ve Yat Yoklaması	Yatsı namazı ve Yat Yoklaması	Yatsı namazı ve Yat Yoklaması	Yatsı namazı ve Yat Yoklaması	Yatsı namazı ve Yat Yoklaması		Yatsı namazı ve Yat Yoklaması

Musika-ı Hümayunları mürettebatı daima irade-i şahanelerine intizaren kışlada mevcut bulunmaları lazım gelir iken herbirisi vakitli vakitsiz istedikleri mahallere gidip dolaşmakta olup hatta geçen Cuma akşamı balık tutmak için leylen Reşad Efendi dairesi önünde Zati ve Ali Beylerle birkaç refikleri dolaştıkları sırada rakip oldukları sandal devrilerek boğulmak derecelerinde iken "İstanbul" vapur-ı hümayunlarından filika indirilerek tahlisi ve jurnalleriyle beraber Süleyman Paşa'ya teslim olunmuş iken müşarün ileyh işi mahfi tutuğu ve halbuki leylen Reşad Efendi dairesi pişgahında böyle balık tutmak bahanesiyle dolaşmaları mahzurdan salim olmadığı gibi hanende ve sazandelerin bir kısmı dahi kübera ve Mısırlıların konaklarına devam ile muvazzaf olarak maaş dahi almakta bulduklarından ve zat-ı hümayun-ı mülükanelerine mahsus oyuncu ve hanende ve sazandelerin ötekine berikine intisabla maaş almaları kezalik mahzurdan salim görülemeyecek halattan bulunduğundan bera-yı malumat arzına cüret kılındı. Ferman. Fi 24 Teşrini-sani Sene 1308

Abdi Memlûkleri Kadri

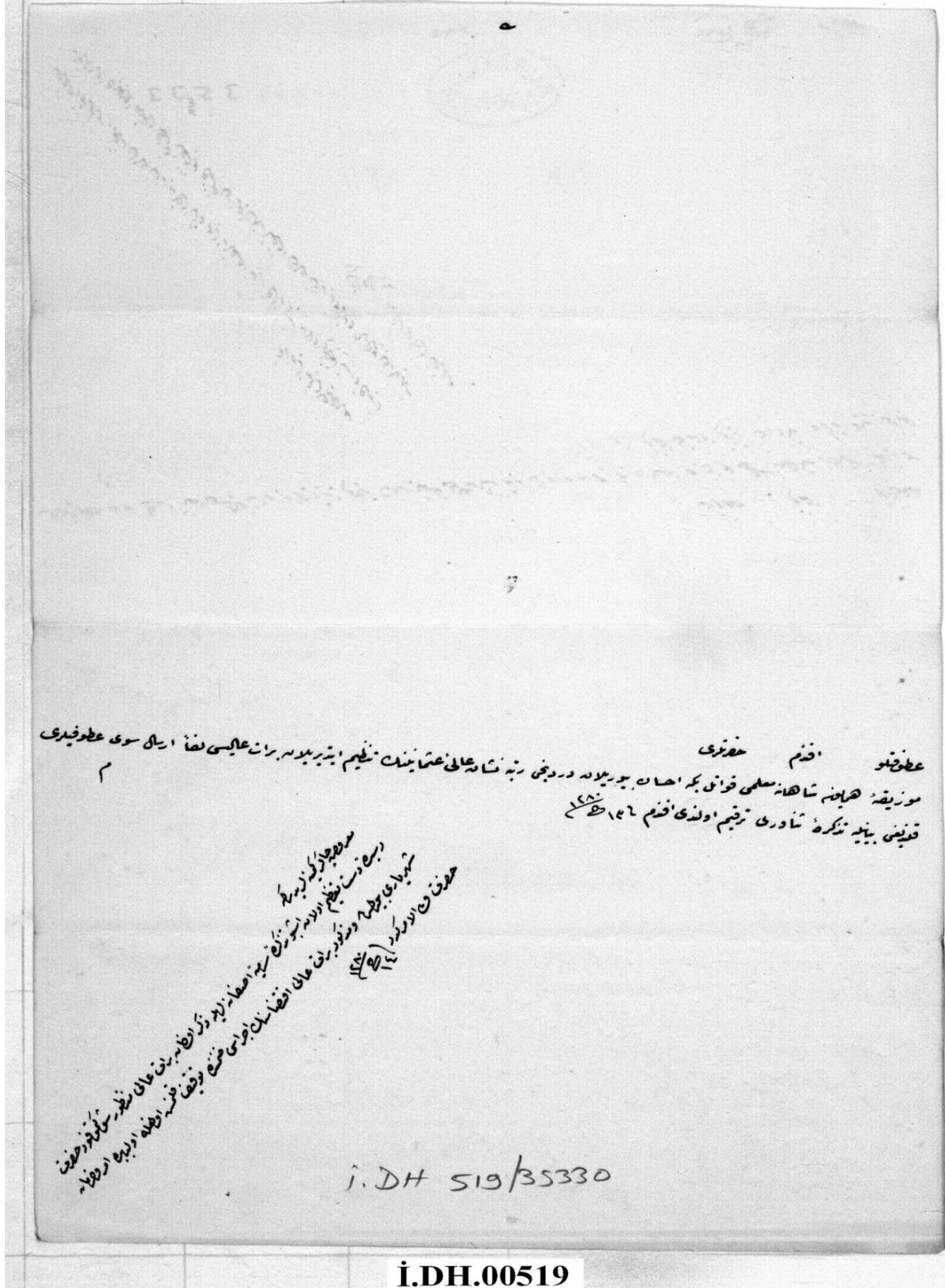
EK 14. Callisto Guatelli'nin Musika-ı Hümayunda İstihdamından Dolayı
Avusturya Sefirinin Teşekkür Mektubu ¹⁸⁷

¹⁸⁷ BOA, HR.TO, 157-34

EK 15. Musika-ı Hümayun Muallimi Guatelliye Taltif Edilen Nişan-ı Osmani Beratinın Arzı ¹⁸⁸

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

İ.DH.00519

Musika-ı Hümâyun Muallimi Guatelliye Taltif Edilen Nişan-ı Osmanî Berâtının Arzı

Atûfetlü Efendim Hazretleri

Musika-i hümâyûn-ı şâhâne mu'allimi Guatelli Bey'e ihsân buyurulan dördüncü rütbe nişân-ı âlî-i osmanînin tanzîm ettirilen berât-ı âlîsi leffen sûy-ı atûfîleri kılıldığı beyanıyla tezkire-i senâveri terkîm kılındı efendim.

Fî 13 Cemâziye'l-ahir sene 1280

Ma 'rûz-ı çâker-i kemineleridir ki

Resîde-i dest-i ta 'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i asafâneleriyle zikr olunan berât-ı âlî manzûr-ı şevket-mevfûr-ı hazret-i şerhriyâri buyrulmuş ve mezkûr berât-ı âlî iktizâsının icrâsı zımnında tevfiik kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyü'l-emrindir

Fî 14 Cemâziye'l-ahir sene 1280

Askerî Bandoların Islah ve Terakkisi Hakkında Mösyö Aranda'nın Mütalaası

Musika-ı Hümayun-ı Mülükanenin Terkibat-ı Fenniye ve İlmiyesine Dair Nizamname Müsveddesidir.

1. Madde: *Musika-ı Hümayun-ı Mülükanenin nevakısı yine kendi dailinden ikmal edilmek icap ettiğinden ve el-yevm mevcut olan muallim ve mübtedir arasında terfihe fevkaled müsteid olanlar bulunduğundan huzur-ı hümayun-ı ulviyet makrun hazret-i tacidaride ifa-yı vazifeye muktedir bir hale getirilmesi mevadd-ı atiyenin kabul ve tatbiki münasib görülmüştür.*

2. Madde: *Musika-ı Hümayun-ı Mülükanenin umur-ı idare ve dahiliyesi nizamname-i mahsusa ve kavanin-i mevzua-i askeriyeye tabi olup ancak Musika-ı Hümayun mezkurun sanat nokta-i nazarıyla matlub-i ilm veçhle birkat daha kesb-i tekemmül eylemesi talim ve tedris usullerinin mukteziyat-ı fenniyeye tevfikane nezaret ve dikkat-i mütemadiye altında olarak icra edilmesine menuttur.*

3. Madde: *Musika-ı Hümayun-ı Mülükanene mensubininin gerek sanatça ve gerek terbiye ahlakça matlub-ı ilm olan derece-i tekamüle ibsalini teshil için en evvel yapılacak şey bunların sınıflara tefriki hususudur.....Terfihe sevk eden esbabdan biri de tatyif ve ceza hususlarında muallimlerin rey ve tenbihlerinin esas tutulması keyfiyeti olduğundan işbu sınıflardan birinden diğerlerine geçmek ve terfi-i rütbe etmek hususları her sene icra edilecek imtihan-ı umumide ibraz edilecek derece-i ehliyet ve iktidara göre karşılaştırılacaktır.*

4. Madde: *Müzikacıların yalnız çalmakta mümarese ve terakki eylemeleri kafi olmayup mensup oldukları sınıf ve mükellef oldukları hizmet-i celile ve fahireye layık bir surette iktisab-ı terbiye ve edep eyleyerek evsaf-ı cemile-i sadakat ve iffetle de tezyin zat ve sıfata bezl-i makderet etmelidirler.*

5. Madde: *3. ve 4. maddelerin saha-i era-yı husül olabilmesi için kışlada sırf tedris ve talim umuruyla iştigal eylemek üzere muallimlerden ve muallim muavinlerinden ve kütüphaneciden mürekkeb bir komisyon teşkil olunacak ve komisyon muallimlerin bi-hakkın ifa-yı vazife edip etmediklerine ve şakirdanın*

çalışup çalışmadıklarına nezaret-i şedide de bulunarak bu husus için vaz' edilecek talimat ahkamına tevfikân mustahkin haklarında mükâfat ve mücazat tertibiyle mükellef bulunacaktır.

6. Madde: Bando mürettebatı kâfi miktarda olup içlerinden terfihe kabiliyetli olanları da bulunduğundan zirdeki madde de irae edilen muallimler vasıtasıyla bunlar derece-i kâmile isal edilecektir. Ancak orkestra takımı zayıf olduğundan ev orkestranın esasını keman teşkil eylediğinden 10 nefer müsteid kemancı yetiştirilecektir.

7. Madde: İsimleri zirde muharrer ümera ile hariçten alınacak 3 ecnebi muallim tayin olunarak her kısım sınıf-ı ali ve sınıf-ı iptidai namlarıyla 2 sınıfa ayrılacak ve sınıf-ı aliye ecnebi muallimler ve sınıf-ı iptidaiye sınıf-ı aliden mahir ve muktedir birisi tarafından icra-yı tedrisat olunacaktır. Emr-ü ferman hazret-i tacdari-i azami şeref-sadır olmadıkça ecnebi muallimler huzur-ı ulviyet nüşur-ı şahaneye dahil olamayacaktır.

<u>Muallimlerin Esamisi</u>	<u>Sınıfları</u>
Safvet Bey	Flavta
Zati Bey	Flaranta
Cemil Bey	Viyolansel
Zeki Bey	Kemancı
Faik Bey	Bombardon
Ferruh	Boru
Mahmud Bey	Lisan-ı Fransevi
Üç Ecnebi Muallim	Keman, Obua, Kontrabas

8. Madde: Mut'ad olan tedrisat sırasında Türkçe'nin tahsili tabi'i olup ancak ketb-i fenniye-i musikiyyece zengin olan Fransız lisanının dahi kafi derecede tedris ve ilm-i hesabında programa idhal edilmesi lazımeden bulunmuştur.

9. Madde: Muallimlere ve şakirdana lazım olan method vesair ketb-i musikiyyenin cem' ve ihzarı için kışlada bie de kütüphane tesis olunacaktır.

Musika-ı Hümayunları kışlası derununda mevcut olup bi'l-umum alat-ı musikiyyenin muhafazasına mahsus olan ve mağaza tabir olunan mahalde efendilere her zaman lazım olan kırış, yay ve kemiş gibi şeylerin suret-i daimede mevcut bulundurulması ve memur-ı mes'ulden iktiza ettikçe alınabilmesi muktezidir. Gerek işbu kütüphanenin tesis ve gerek malzeme-i sairenin icap edenlere i'tası behemehâl muallim D'aranda Paşa hazretlerinin emr ve nezaretleri tahtında cerayen edecek ve bunun içinde kütüphane müteferrikası namıyla mahiye 500 guruş tahsis ve i'ta olunacaktır.

10. Madde: Ferik D'aranda Paşa hazretleri muallim ve ders nazırı sıfatıyla işbu mevaddın tamami-i icrasına nezaretle mükellef bulunacaktır.

Abdi Memlûkleri F. D'aranda

Abdi Memlûkleri İmza

Abdi Memlûkleri Süleyman

Abdi Memlûkleri Şevket

EK 17. Musika-ı Hümayun Kumandanları

Kumandanlar	Görev Yaptığı Yıllar
Guisseppe Donizetti	(1828-1856)
Ahmed Necip Paşa	(1856-1861 ve 1876-1883)
Callisto Guatelli	(1861-1876)
Fernando De Aranda	(1883-1909)
Saffet Atabinen	(1909-1916)
Zati Arca	(1916-1924)
Osman Zeki Üngör	(1924-1933)

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORIJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 31/05/2019

Tez Başlığı : Osmanlı imparatorluğu'nda Modern Müziğin Doğuşu: Musika-ı Hümayun

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 67 sayfalık kısmına ilişkin, 20/05/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 11 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimededen daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

31.05.2019 /
Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Semih Karagül
Öğrenci No: N16221985
Anabilim Dalı: Tarih
Programı: Tarih-Tezli Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Fatih Yeşil

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
HISTORY DEPARTMENT**

Date: 31/05/2019

Thesis Title : The Emergence Of Modern Music in the Ottoman Empire: Musika-ı Hümayun

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 20/05/2019 for the total of 67 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 11 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

31.05.2019
Date and Signature

Name Surname: Semih Karagül
Student No: N16221985
Department: History
Program: History- Master's Degree

ADVISOR APPROVAL

APPROVED

Assoc. Prof. Dr. Fatih Yeşil

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 31/05/2019

Tez Başlığı : Osmanlı İmparatorluğu'nda Modern Müziğin Doğuşu : Musika-ı Hümayun

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

31.05.2019 SSK
Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Semih Karagül
Öğrenci No: N16221985
Anabilim Dalı: Tarih
Programı: Tarih-Tezli Yüksek Lisans
Statüsü: Yüksek Lisans Doktora Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Etik kurul iznine ihtiyac yoktur.

Doç. Dr. Fatih Yeşil

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
HISTORY DEPARTMENT**

Date: 31/05/2019

Thesis Title: The Emergence Of Modern Music in the Ottoman Empire: Musika-1 Hümayun

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

31.05.2019
Date and Signature

Name Surname: Semih Karagül
Student No: N16221985
Department: History
Program: History-Master's Degree
Status: MA Ph.D. Combined MA/ Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

There is no need to approval.

Assoc. Prof. Dr. Fatih Yeşil

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Semih KARAGÜL
Doğum Yeri ve Tarihi : ZONGULDAK / 02.01.1992

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi/Tarih Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi/Tarih-Tezli Yüksek Lisans
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar : Askeri Bando Stajı
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : Hava Kuvvetleri Bando ve Merasim Komutanlığı

İletişim

E-Posta Adresi : semihkr92@gmail.com

Tarih : Jüri Tarihi

